Lesken oikeussuojakeinot ylisuurta ennakkoperintöä vastaan

Itä-Suomen yliopisto
Oikeustieteiden laitos
Pro Gradu -tutkielma
1.2.2017
Tekijä: Jasmiina Pohja 233586
Ohjaaja: Antti Kolehmainen

Tiivistelmä

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta **Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta**		Yksikkö **Oikeustieteiden laitos**	
Tekijä **Jasmiina Pohja**			
Työn nimi **Lesken oikeussuojakeinot ylisuurta ennakkoperintöä vastaan**			
Pääaine **Siviilioikeus**	Työn laji **Pro gradu**	Aika **1.2.2017**	Sivuja **XI + 101**

Tiivistelmä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, että miten leski voi suojautua ylisuurelta ennakkoperinnöltä. Lesken tämänhetkisistä oikeussuojakeinoista säädetään perintökaaressa ja avioliittolaissa. Tutkimuksessa tarkastellaan, ovatko lesken nykyiset oikeussuojakeinot tarpeeksi riittäviä ja takaavatko ne lesken riittävän suojaamisen ylisuuria ennakkoperintöjä vastaan. Tutkimuksessa tutkitaan, mitkä voisivat olla tulevaisuuden oikeussuojakeinot.

Tavoitteena on tutkia, miten ylisuuren ennakkoperinnön antaminen vaikuttaa lesken oikeussuojaan. Jotta saadaan vastaus tähän, tulee selvittää, että miten ylisuuri ennakkoperintö otetaan huomioon laskettaessa perillisten perintöosuuksia ja lesken avio-osuutta. Tutkimuksessa keskitytään laskennallisiin ongelmakohtiin, joita ylisuuren ennakkoperinnön antaminen voi aiheuttaa lesken osalta. Ongelmakohtia hahmotetaan käymällä läpi erilaisia laskukaavoja ja esimerkkitilanteita. Tulkintatilanteissa oikeusjärjestelmäämme verrataan Ruotsin oikeusjärjestelmään. Lainopillisessa tutkimuksessa systematisoidaan perintökaaren ja avioliittolain säännöksiä sekä tulkitaan muita oikeuslähteitä.

Lesken oikeuksien suojaamisessa tulisi ottaa huomioon tulevaisuuden tuomat haasteet. Lesken oikeussuojan kannalta voisi olla tarkoituksenmukaista muuttaa lainsäädäntöä siten, että leskellä olisi paremmat mahdollisuudet suojautua ylisuurta ennakkoperintöä vastaan. Nykylainsäädäntö mahdollistaa vastikesäännöksiin vetoamisen, mutta niihin vetoaminen on rajattu eri tekijöihin. Lainsäädäntöön tulisi kehittää ratkaisu siihen tilanteeseen, jossa vastiketta ei pystytä maksamaan leskelle.

Avainsanat
Ennakkoperintö, ylisuuri ennakkoperintö, lesken oikeussuojakeinot

Alkusanat

Aluksi haluan kiittää pro graduni ohjaajaa Antti Kolehmaista saamastani ohjauksesta ja arvokkaista kommenteista. Asiantuntevat neuvot olivat erittäin tärkeitä tutkimukseni kannalta.

Haluan kiittää äitiäni Ullaa sekä sisariani Jemiinaa ja Janniinaa lukemattomista kannustuksista ja tuesta tutkimuksen laatimisen aikana. Heidän kannustuksensa merkitsi minulle todella paljon. Tällainen tuki on arvokasta pitkän ja vaativan tutkimuksen aikana. Erityiskiitos kuuluu avomiehelleni Johannekselle, joka on myös tukenut minua koko tutkimuksen ajan. Tutkimuksen laatiminen osittain töiden ohessa on vaatinut ajallisesti paljon, jonka vuoksi Johannekselta saama tuki on ollut tärkeä tutkimuksen ääressä vietettyjen iltojen osalta.

Haluan myös erityisesti kiittää parasta ystävääni Viivi Kauppia häneltä saamasta tuesta ja kannustuksesta. Jokapäiväinen kannustus toi motivaation työn tekemiselle. Jokapäiväiset nauruhetket toivat aina lisäpiristystä työnteolle. Kiitän Viiviä siitä, että hän on ollut tukenani koko opiskeluideni ajan sekä yhteisestä opiskeluajastamme Joensuussa. Opiskeluajasta jäi mieleenpainuvat muistot tentteihin lukemisien, Auran kahvilahetkien ja lukemattomien nauruhetkien ansiosta.

Hämeenlinnassa 1.2.2017

Jasmiina Pohja

SISÄLLYS

LÄHTEET VI
LYHENNELUETTELO XI

1 JOHDANTO 2
1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen ja tutkimuskysymys 2
1.2 Ennakkoperinnön käsite ja tutkimuksen tavoite 2
1.3 Tutkimuksen rajaukset ja rakenne 6
1.4 Tutkimuslähteet – ja metodi 6
2 ENNAKKOPERINTÖJÄRJESTELMÄ 9
2.1 Ennakkoperinnön ja ylisuuren ennakkoperinnön tunnusmerkistö 9
2.2 Ennakkoperintöjärjestelmän rajat 13
2.3 Ennakkoperintöolettama 17
2.4 Vertailu Ruotsin oikeusjärjestelmään: Ärvdabalk 1958:637 ja SOU 1925:43 20
3 YLISUURI ENNAKKOPERINTÖ 22
3.1 Ylisuuren ennakkoperinnön antamisen tarkoitusperät 22
3.2 Perintökaaren vähentämismenetelmän hyödyntäminen 23
3.2.1 Ennakkoperinnön vähentämistä koskeva oikeusohje 23
3.2.2 Lisäysmenetelmä ylisuuren ennakkoperinnön osalta 26
3.2.3 Lisäysmenetelmä tapauksessa, jossa useampia ennakkoperintöjä 34
3.3 Muut vähentämismenetelmät 36
3.3.1 Suhteellisen jakamisen menetelmä 36
3.3.2 Muut menetelmät 38
3.3.3 Ruotsin oikeusjärjestelmän vähentämismenetelmät 42
3.4 Ylisuuren ennakkoperinnön suhde aviovarallisuussäännöksiin 48
3.4.1 Avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettu ennakkoperintö 48
3.4.2 Avio-oikeudesta vapaasta omaisuudesta annettu ennakkoperintö 52
3.5 Lesken suojaksi säädetyt vastikesäännökset 57
3.5.1 AL 94a §:n vastikesäännös 57
3.5.2 AL 94 §:n vastikesäännös 59
3.5.3 AL 40a §: Lahjansaajan palautus- ja täydennysvastuu 62
3.6 Testamentin vaikutus ylisuureen ennakkoperintöön 64
4 LESKEN OIKEUSSUOJAKEINOT JA NIIDEN ANALYSOINTI 67
4.1 Lesken oikeustoimet osituksessa ja perinnönjaossa 67
4.2 Tasinkoprivilegin vaikutus 68
4.3 Millä keinoilla leskeä voidaan suojata? 71

4.3.1 Testamentin laatiminen ... 71
4.3.2 Perittävän määräämistoimet ... 73
4.3.3 Ylisuurta ennakkoperintöä koskeva palautusmääräys ... 75
4.4 Lesken vaikutuskeinot omaisuutensa suojaamiseksi ... 78
4.4.1 Vaatimus ennakkoperinnön huomioon ottamiselle AL 94a §:n mukaisesti ... 78
4.4.2 Vastikkeen vaatiminen AL 94 §:n nojalla ... 79
4.4.3 Kumpi säännös on tehokkaampi: AL 94a § vai AL 94 §? ... 84
4.4.4 Oikeus vedota PK 6:5:ään ... 87
4.5 Kuinka paljon ennakkoperintöä kannattaa antaa? ... 88
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA DE LEGE FERENDA ... 92
5.1 Yhteenveto ... 92
5.2 Vertailu laskukaavojen välillä ... 94
5.3 Tulisiko lainsäädäntöä muuttaa? ... 95
5.4 Tutkimuksen tavoitteiden täyttyminen ... 100

LÄHTEET
KIRJALLISUUS

Aarnio, Aulis:

- Ennakkoperintö. Lakimiesliiton kustannus. Jyväskylä 1999.
- Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. Juva 1989
- Onko avio-oikeus aikansa elänyt? Defensor Legis N:o 2/2005.
- Perillisen oikeusasemasta. Porvoo 1967.

Aarnio, Aulis — Markku, Helin: Suomen avioliitto-oikeus. Kolmas uudistettu painos. Helsinki 1992.

Aarnio, Aulis — Kangas, Urpo:

- Avioliitto, perintö ja testamentti. Helsinki 1994.
- Perhevarallisuusoikeus. Helsinki 2010.
- Suomen jäämistöoikeus I. Perintöoikeus. Viides uudistettu painos. Helsinki 2009.

Andersson, Edward: Sukupolvenvaihdos verotuksen kannalta ja sen verohuojennukset. Defensor Legis N:o 1/2004.

Kaisto, Janne: Lainoppi ja oikeusteoria. Helsinki 2005.

Kangas, Urpo:

- Lahja. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1993.
- Lesken oikeudellinen asema. Oikeusdogmaattinen tutkimus lesken sosiaaliturvan laajuudesta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 156. Vammala 1982.
- Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Liettua 2013.

Kolehmainen, Antti:

- Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa. Lakimies 4/2009.
- Suosiolahja- suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen. Oikeustiede-Jurisprudentia 2011: XLIV, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja. Sastamala 2011. S. 279–330.

Kolehmainen, Antti — Räbinä, Timo: Jäämistösuunnittelu. Helsinki 2012.

Litmala, Marjukka:

- Aviovarallisuusjärjestelmän uudistamistarpeista. Defensor Legis N:o 2002/3.
- Näkökulmia perheeseen ja perintölainsäädännön uudistamistarpeisiin, Oikeus 32/2003.

Lohi, Tapani:

- Aviovarallisuusoikeus. Helsinki 2016.
- Ennakkoperinnöstä. Perintö- ja lakiosien määräytyminen. Helsinki 1999.
- Perintökaaren 12 luvun mukainen käyttöoikeus ja omistajan luovutusvalta. Edilex 2007. Julkaistu aiemmin teoksessa: Business Law Forum 2007, toim. Esa Kolehmainen. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitos. Helsinki 2007.

Mikkola, Tuulikki:

- Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus. Toinen uudistettu painos. Juva 2009.
- Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa. Juva 2010.
- Perittävän tekemät lahjoitukset ja niihin liitetyt määräykset: määräämisvallan rajoista. Referee-artikkeli. Defensor Legis N:o 3/2013.

Norri, Matti:

- Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. Helsinki 2010.
- Perittävän tahdon tulkinnasta. Defensor Legis N:o 2/2005.

Puronen, Pertti:

- Lahjaverotuksen ala. Tampere 1990.
- Perintö- ja lahjaverotus. 10. uudistettu painos. Helsinki 2011.

Saarenpää, Ahti:

- Perinnönyhteys ja perinnön ennakko. Defensor Legis N:o 4/2004.
- Perintö ja jäämistö. Pandecta Oy 1994.
- Tasajaon periaate. Tutkimus jäämistöoikeudellisen tasajaon periaatteen toteuttamisesta tuomioistuinkäytännössä. Vammala 1980.

Siltala, Raimo: Johdatus oikeusteoriaan. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki 2001.

Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. Vantaa 2003.

Virolainen, Jyrki — Martikainen, Petri: Tuomion perusteleminen. Talentum Media Oy 2010. [https://suomenlaki-almatalent-fi.ezproxy.uef.fi:2443/#//Book/VkhBook/141836///2017-01-25] (25.1.2015)

Walin, Gösta — Lind, Göran: Kommentar till Ärvdabalken. Del I (1–17 kap.) Arv och VIII rinnanVIII. Sjätte reviderade upplagan. Författarna och Norstedts Juridik AB, Visby 2008.

Wirilander, Juhani: Osituksen ongelmia. Teoksessa Uusinta jäämistöoikeutta. Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja N:o 22. Helsinki 1978. (Tarkka ym. 1978)

VIRALLISLÄHTEET

HE 40/1927 vp: Hallituksen esitys n:o 40 (1927vp) uudeksi aviokaareksi.

HE 6/1964 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle perintölainsäädännön uudistamisesta.

HE 175/2016 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta.

HE 245/2016 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 175/2016 vp) täydentämisestä.

Lvk 2/1935: Ehdotus perintö- ja testamenttilainsäädännön uudistamiseksi perusteluineen. Lainvalmistelukunnan julkaisuja 1935:2.

Lvk 3/1948: Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi perintökaaren 17 luvun, oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 2 §:n ja konkurssisäännön 46 §:n muuttamisesta sekä maakaaren 2 ja 3 luvun sekä 8 luvun 3 §:n kumoamisesta. Lainvalmistekunnan julkaisuja N:o 3/1948.

Lvk 1/1955: Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle perintö- ja testamenttilaiksi. Lainvalmistelukunnan julkaisuja 1955:1.

Prop. 1986/87:1 Regeringens proposition om äktenskapsbalk m.m.

SOU 1925:43: Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken II. Förslag till lag VIII rinn. Justitiedepartementet. Stockholm 1925.

Työryhmän mietintö 3.6.2004: Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2004:6. Perintökaaren uudistamistarpeet.

INTERNET-LÄHTEET

Litmala, Marjukka — Henriikka, Rosti: Avioehtosopimukset ja osituksen moitteet. Avioliittolain varallisuussäännösten toimivuuden tarkastelua I. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 223. Helsinki 2006.

[http://docplayer.fi/4795215-Oikeuspoliittisen-tutkimuslaitoksen-julkaisuja-223.html] (20.3.2016)

Litmala, Marjukka — Henriikka, Rosti: Aviovarallisuusjärjestelmä lakimiesten näkökulmasta. Avioliittolain varallisuussäännösten toimivuuden tarkastelua II. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 226. Helsinki 2007.

[https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152453/226_Rosti_Litmala_2007.pdf?sequence=2] (20.3.2016)

Kauppakamari. Ennakkoperinnöt ja muut lahjat osituksessa ja perinnönjaossa. 12.11.2015.

[http://kauppakamaritieto.fi/fi/event/program/pdf/68/] (18.9.2016)

Oikeusministeriön säädöshankkeet 1.10.2015. Oikeusministeriön Toiminta ja hallinto 50/2015. Oikeusministeriö Helsinki 2015.

[http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1444209813254/Files/OM_saadoshankkeet_1_10_2015_144_s.pdf] (10.12.2016)

Oikeusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2007–2011. Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2006. Oikeusministeriö Helsinki 2006.

[http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20061oikeusministeriontoiminta-jataloussuunnitelma200782112011/Files/OMTH_2006_1.pdf] (20.3.2016)

Pääministeri Matti Vanhasen I hallitusohjelma 24.6.2003. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki 2003.

[http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/hallitusohjelma-vanhanen.pdf/da627124-c0ee-4015-9642-197b11013c02] (20.3.2016)

Pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelma 19.4.2007. Valtioneuvoston kanslia. Edita Prima Oy, Helsinki 2007.

[http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/368562/hallitusohjelma-vanhanen-II/2a27514c-b939-4bb6-9167-ce886c358dff] (20.3.2016)

OIKEUSTAPAUKSET

Korkein oikeus

KHO 1987 B 625

KKO 1996:30

KKO 1997:156

KKO 2003:95

KKO 2010:57

KKO 2011:105

MUUT LÄHTEET

Artikkelit

Lehtinen, Teemu: Veronmaksajan taloustaito nro 9/16, 12.10.2016. Perintö- ja lahjaveroa viilataan vihdoin alaspäin. Verotieto Oy. Painettu lehti.

Särkkä, Heini: Iltasanomat nro 216, 16.9.2016. Uusioperheissä riidat paisuvat. Painettu lehti.

LYHENNELUETTELO

AL	avioliittolaki 234/1929
AO	avio-oikeuden alainen
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
DL	Defensor Legis. Suomen asianajajaliiton äänenkannattaja
em	edellä mainittu
EU	Euroopan unioni
GB	giftemålsbalk 450/1920
HE	hallituksen esitys
KKO	korkein oikeus
Lvk	Lainvalmistelukunnan julkaisuja
PerVL	perintö- ja lahjaverolaki 378/1940
PK	perintökaari 40/1965
Prop	proposition
SFS	Svensk författningssamling
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
SOU	Statens offentliga utredningar
vp	valtiopäivät
ÄB	ärvdabalken 637/1958
ÄktB	äktenskapsbalk 230/1987

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen ja tutkimuskysymys

Ylisuuri ennakkoperintö on ajankohtainen ja merkittävä aihe niin tavallisen kansalaisen kuin lainopillisen asiantuntijan kannalta. Perintöoikeus koskettaa lähes jokaisen elämää jossakin elämänvaiheessa. Jäämistösuunnittelu on yhä kasvava keino suunnitella oman jäämistönsä jakautumista määräämällään tavalla kuoleman jälkeen ja siitä on muodostunut nykypäivänä laaja bisnes, jota tarjotaan yhä useammassa yrityksessä. Ennakkoperintö tarjoaa perittävälle instrumentin lahjoittaa omaisuuttaan elinaikanaan ja keinon taata rintaperillisten yhdenvertainen asema perinnönjaossa. Perittävän valta käyttää jäämistösuunnittelun keinoja on kasvanut, koska erilaiset jäämistösuunnittelun keinot ovat yleistyneet. Perintöoikeuden asiantuntijoiden apua on mahdollista saada useasta yrityksestä sekä myös pankkien lakipalvelut ovat kasvaneet merkittävästi viime vuosien aikana. Jäämistön jakamisen etukäteisestä suunnittelemisesta on muodostunut tärkeä tekijä, jolla voidaan välttyä ylimääräisiltä veroseuraamuksilta. Perintökaaressa (PK, 40/1965) on huomioitu erikseen ennakkoperinnöt, joista säädetään perintökaaren 6 luvussa.

Tutkimuksessa syvennytään perintöoikeuteen tutkimalla ylisuurta ennakkoperintöä lesken näkökulmasta. Tutkimuskysymys on: *Miten leski voi suojautua ylisuurelta ennakkoperinnöltä?* Tutkimuksessa tutkitaan, kuinka paljon perittävä saa antaa ennakkoperintöä, ennen kuin se loukkaa liiaksi lesken oikeuksia. Tutkimuksessa selvitetään, minkälainen merkitys ylisuuren ennakkoperinnön antamisella on lesken ja perillisten asemaan ja miten ylisuuri ennakkoperintö otetaan huomioon laskettaessa perillisten perintöosuuksia ja lesken avio-osuutta. Tutkimuksessa analysoidaan lesken oikeussuojakeinoja ylisuurta ennakkoperintöä vastaan.

1.2 Ennakkoperinnön käsite ja tutkimuksen tavoite

Näin tutkimuksen alussa on hyvä tarkentaa ennakkoperinnön käsitettä. Ennakkoperintö luokitellaan jäämistöoikeudelliseksi instituutioksi. Ennakkoperintö on lahja tai lahjanluontoinen kauppa, joka tulee siten ottaa huomioon perittävän kuoleman jälkeen. Sitova lahjanlupaus luokitellaan myös lahjaksi, joka voidaan ottaa huomioon ennakkoperintönä.[1] Lahjan

[1] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 753–754, s. 758.

antamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa hyödykkeen omistusoikeus luovutetaan sopimusosapuolen toimesta toiselle sopimusosapuolelle joko kokonaan ilmaiseksi tai vähäistä vastiketta vastaan.[2]

Ennakkoperinnön antamisessa saattaa usein esiintyä ongelmia ennakkoperinnön suuruuden vuoksi. Ennakkoperinnön määrää ei ole käytännössä rajattu lainsäädännössä, jonka vuoksi perittävä saa antaa lahjoituksia vapaasti elinaikanaan. Lainsäädännössä on suojattu ilman ennakkoperintöä jäävien perillisten asema, joka korostuu vasta perittävän kuoleman jälkeen. Ylisuuresta ennakkoperinnöstä on säädetty erikseen lainsäädännössä, koska on koettu tärkeäksi suojata lesken ja perillisten oikeuksia ylisuurta ennakkoperintöä vastaan. Eri osapuolilla voi olla erilaisia intressejä ennakkoperinnön antamiselle sekä omaisuuden ohjaamiselle haluamalleen taholle, jonka vuoksi osapuolten intressit saattavat mennä ristiin. Eri osapuolilla voi olla myös intressi loukata tahallisesti toista osapuolta. Tämä saattaa konkretisoitua esimerkiksi tilanteessa, jossa perittävä haluaa tarkoituksella suosia rintaperillisiä lesken kustannuksella tai antaa tahattomasti lahjoituksen, jonka oikeusvaikutukset muuttuvatkin lopulta lesken kannalta haitallisiksi. Tutkimuksessa halutaan kiinnittää huomiota lesken oikeuksiin, koska lesken suojaaminen on koettu tärkeäksi.

Tutkimuksessa selvitetään, miten ennakkoperinnön antaminen vaikuttaa perintöosuuksien laskemiseen ja perintöosien määrään. Tutkimuksessa laaditaan arviolaskelmat ennakkoperinnön antamisesta ja siitä, minkälainen vaikutus ennakkoperinnöllä on lesken ja ilman lahjaa jäävien perillisten asemaan. Laskelmista saadaan selville mahdolliset ongelmat, joita ennakkoperinnön antaminen voi aiheuttaa leskeksi jäävälle puolisolle. Avioliittolain (AL, 234/1929) ja perintökaaren välinen suhde on tärkeässä osassa tutkiessa ylisuurta ennakkoperintöä.

Perintökaaressa on säädetty erilaisista jäämistösuunnittelun keinoista, joita ovat mm. testamentti, lahjoitus ja ennakkoperinnön antaminen. Ylisuuri ennakkoperintö on haastava asia ja sen syvällinen ymmärtäminen on jäänyt monelle ennakkoperinnön kanssa työskentelevälle hämärän peittoon. Varsinkin erilaiset laskukaavat ylisuuren ennakkoperinnön laskemisessa ovat haastavia ymmärtää. Nykypäivänä järjestetään niin tavallisille kansalaisille kuin

[2] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 750.

lainopillisille ammattilaisille koulutuksia ylisuuren ennakkoperinnön ongelmien selventämiseksi ja ratkaisujen opettamiseksi[3]. Perintökaari ja avioliittolaki asettavat aiheen tutkimiselle oman haasteensa tulkinnan ja lakien välisen suhteen osalta. Myös oikeuskirjallisuudesta voi huomata ylisuurta ennakkoperintöä koskevia tulkinnallisia epäselvyyksiä. Sen vuoksi on tarpeellista systematisoida ongelmallista ja tulkinnallista aihetta tulkitsemalla ennakkoperintöä koskevia oikeuslähteitä. Systematisointi ja tulkitseminen ovat vuorovaikutuksessa keskenään[4]. Systematisoinnilla tarkoitetaan asioiden välisten yhteyksien etsimistä sekä sillä pyritään löytämään asialle oma merkityksensä jonkin järjestelmän sisällä[5]. Systematisoinnilla pyritään luomaan yleiskatsannollisempi näkökulma ylisuuren ennakkoperinnön ongelmakohtiin. Aiheesta on tehty muutamia tutkimuksia, mutta ei riittävästi. Tutkimuksen aiheeseen liittyen ei ole tehty pitkään aikaan uusia lainsäädäntöhankkeita tai uudistusehdotuksia lukuun ottamatta perintö- ja lahjaverolain (PerVL, 378/1940) muutosta, joka astui voimaan 1.1.2017 lailla perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta 1320/2016.[6]

Ennakkoperintösäännöksiä on tutkittu oikeuskirjallisuudessa melko laajasti sekä lesken oikeuksia on pohdittu niin oikeusministeriön julkaisuissa[7] kuin oikeuskirjallisuudessa.[8] Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on laatinut tutkimuksia aviovarallisuussäännöksien toimivuudesta ja muutostarpeista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen laaja tutkimushanke valmistui kahdessa osassa, vuonna 2006 ja vuonna 2007[9]. Hanke oli osa pääministeri *Matti Vanhasen*

[3] Ks. esim. *Kauppakamari* 2015. Kauppakamarin koulutuksen yksi aihealueista on ylisuuri ennakkoperintö ongelmana ja sen ratkaisu. Tämä osoittaa sen, että ylisuuri ennakkoperintö aiheuttaa ongelmallisia tilanteita, joiden osalta on syytä järjestää koulutuksia myös alan ammattilaisille.
[4] *Aarnio* 1989, s. 301.
[5] *Aarnio* 1989, s. 293.
[6] *HE 175/2016 vp,* s.1. Hallituksen esitys (myöhemmin HE) *HE 175/2016 vp* käsittelee tutkimuksen kannalta tärkeää lahjaveroasteikon keventämistä niin, että varsinkin yritysten ja maatilan sukupolvenvaihdosten verotus kevenisi ja lahjoitusten antaminen helpottuisi. *HE 175/2016 vp* hylättiin eduskunnassa 21.12.2016 perintö- ja lahjaverolain muuttamisen osalta ja tilalle laadittiin pienin muutoksin *HE 245/2016 vp:* Hallituksen esitys eduskunnalle perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 175/2016 vp) täydentämisestä. *HE 245/2016 vp* hyväksyttiin eduskunnassa joulukuussa 2016.

Aikaisempi perintö- ja lahjaveron tiukka verokohtelu on vaikuttanut mm. suuryritysten omistajien muuttoon ulkomaille verokevennysten perässä. PerVL:n muutos tarkoittaa sitä, että perintöveroasteikon ylin prosenttiyksikkö alenisi 20 %:sta 19 %:iin. *Veronmaksajan taloustaito 2016*, s.16.
[7] Ks. esim. *Oikeusministeriön työryhmämietintö* 2004:6.
[8] Ks. esim. *Lohi* 1999, joka käsittelee laajasti ennakkoperintöjä koskevia ongelmakohtia ja tutkii myös lesken oikeuksia suhteessa ennakkoperintöihin.
[9] *Litmala—Rosti* 2007, esipuhe.

hallitusohjelmaa, jonka tarkoituksena oli tutkia avioliittolain kehittämistarpeita yhteiskunnallisten vaatimusten muuttuessa.[10] Hanke kuului myös oikeusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmaan, jonka tavoitteena oli tutkia myös avioliittolain muutostarpeita ja kehittää niiden perusteella ehdotuksia lainsäädännön parantamiseksi.[11] Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, vastaako vuonna 1930 säädetty nykylainsäädäntö nykytilannetta aviopuolisoiden välisestä tasa-arvosta. Perintökaaren rinnalla myös avioliittolaki on iältään vanha ja melko muuttumaton.[12] Vaikka lainsäädäntö on pysynyt pitkään samanlaisena, on eri tahojen kesken ollut pitkältä ajalta erilaista keskustelua avioliittolain uudistamisesta. Uudistushankkeet eivät ole kuitenkaan johtaneet laajaan uudistukseen, vaikka uudistukselle olisikin ollut tarvetta.[13]

Pohdinnan alla on ollut lesken aseman uudistaminen siten, että lesken oikeuksien ja rintaperillisten lakiosan välistä suhdetta tutkittaisiin, jotta saadaan selville lakiosien aiheuttamat ristiriidat lesken oikeuksien toteutumisen kannalta. Tasajaon periaate on kuitenkin jätetty oikeusjärjestelmäämme puoltamaan oikeudenmukaisuutta.[14] Tutkimuksessa käsitellään aihetta hieman eri näkökulmasta verrattuna aikaisempiin tutkimuksiin, joissa ei olla syvennytty lesken oikeuksiin nimenomaan ylisuuren ennakkoperinnön osalta.

Oikeuskirjallisuudesta ei löydy suoranaista vastausta lesken oikeussuojakeinoihin ylisuurta ennakkoperintöä vastaan, jonka vuoksi asiaa on tarpeellista tutkia tarkemmin. Tutkimuksessa tutkitaan lainvalmistelutöissä ilmenneitä seikkoja ja niiden vaikutuksia oikeusjärjestykseemme. Lainvalmistelujen yhteydessä on asetettu kysymyksenalaiseksi lesken asema ennakkoperintösäännöstön yhteydessä[15]. Tutkimuksessa käsitellään eri vaihtoehtoja lesken aseman turvaamiseksi sekä paneudutaan niihin syihin, joiden vuoksi oikeusjärjestyksemme on nykymallin mukainen.

---

[10] *Pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelma*, s.20. Ks myös *Pääministeri Matti Vanhasen I hallitusohjelma 24.6.2003,* s. 47. Jo Vanhasen I:ssä hallitusohjelmassa ilmenee hallituksen tavoitteena tutkia avioliittolain varallisuussäännöksiä ja niiden kehittämistarpeita.
[11] *Oikeusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma* 2007–2011, s. 51
[12] Avioliittolain juuret johtavat 1800-luvulle, josta lähtöisin säädettiin nykyisen avioliittolain peruspohja vuonna 1930. *Litmala* DL 2002, s. 431.
[13] *Litmala—Rosti* 2006, s. 14–15.
[14] *Saarenpää* 1994, s. 128–129.
[15] *Saarenpää* 1994, s. 128–129.

1.3 Tutkimuksen rajaukset ja rakenne

Tutkimus keskittyy tilanteeseen, jossa ensin kuollut puoliso on antanut ylisuurta ennakkoperintöä perillisilleen. Tutkimuksessa käsitellään ennakkoperinnön antamista tilanteessa, jossa kaikille perillisille ei ole annettu yhtä suurta ennakkoperintöä. Tilanne on tällöin monimutkaisempi, koska perilliset ovat saaneet toisistaan poikkeavasti ennakkoperintöä ja näin ollen perilliset ovat eri asemassa toisiinsa nähden. Tutkimuksessa keskitytään lesken oikeuksien selvittämiseen ja huomioimiseen.

Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu suosiolahja sekä muut lahjoituksen keinot. Tutkimuksen ulkopuolelle on jätetty avioliiton aikaiset omaisuusjärjestelyt ja avio-oikeutta koskevat sopimukset. Jättäessä muut jäämistösuunnittelun keinot tutkimuksen ulkopuolelle jätetään myös testamentin tutkiminen pois tutkimuksesta. Tutkimuksen ulkopuolelle jätetään myös puolisoiden väliset lahjat. Rajattuja aiheita sivutaan vain tarpeellisilta osin esitellessä tutkimusaiheen rajapintaa.

Tutkimuksen alussa käydään läpi oikeuslähteitä ja metodia, joita käytetään tutkimuksessa. Ensin käsitellään ennakkoperintöjärjestelmää ja siihen sisältyvää vähentämismenetelmää. Tämän jälkeen siirrytään tutkimuksen pääaiheeseen eli ylisuureen ennakkoperintöön ja käsitellään ylisuurta ennakkoperintöä verraten Ruotsin oikeusjärjestelmään. Tutkimuksessa keskitytään laskennallisiin ongelmiin, joita ennakkoperinnön antaminen voi aiheuttaa. Aluksi selvennetään laskukaavojen yleisimpiä ongelmatilanteita ja myöhemmin tarkastellaan vaikeampia ongelmakohtia ylisuuren ennakkoperinnön osalta. Tämän jälkeen keskitytään ylisuuren ennakkoperinnön vaikutuksiin lesken oikeussuojan kannalta ja erilaisten ongelmakohtien ehkäisyyn. Lopuksi kerrotaan johtopäätökset sekä pohditaan *de lege ferenda*.

1.4 Tutkimuslähteet – ja metodi

Tutkimus perustetaan vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin eli kansalliseen lainsäädäntöön, kuten perintökaareen ja avioliittolakiin[16]. Tutkimuksessa käsitellään myös tutkimuksen kannalta tärkeitä heikosti velvoittavia oikeuslähteitä eli hallituksen esityksiä, kuten hallituksen esitystä eduskunnalle perintölainsäädännön uudistamiseksi HE 6/1964[17]. Hallituksen esitykset tuovat syvyyttä perintökaaren ja avioliittolain tulkintaan. Hallituksen esityksien avulla

[16] *Tolonen* 2003, s. 23.
[17] *Tolonen* 2003, s. 24.

selvennetään, miksi tietyt ratkaisut ovat säädetty lainsäädännössä ja mitkä ovat niiden tarkoitusperät. Suomen lainsäädännön esitöitä tutkiessa tulee ottaa huomioon ruotsalaiset lainvalmistelutyöt, koska Suomen oikeusjärjestykseen on omaksuttu ennakkoperintöä koskevat oikeusohjeet suoraan ruotsalaisen oikeusohjeen mukaisesti muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta[18]. Sen vuoksi tutkimuksessa käydään läpi ruotsalaisia lainvalmisteluasiakirjoja tarpeellisilta osin, kuten ruotsalaista lainvalmistelukunnan mietintöä SOU 1925:43. Hallitusten esitysten lisäksi lainvalmisteluasiakirjoista ovat tärkeitä lainvalmistelukunnan (myöhemmin Lvk) ehdotukset, joita ovat Lvk 2/1935 ja Lvk 1/1955. Aihetta tutkitaan myös sallittujen oikeuslähteiden avulla, jolloin aihetta tutkitaan oikeuskirjallisuuden avulla[19]. Laskukaavat perustetaan oikeuskirjallisuuteen ennakkoperinnön laskemisen osalta. Aiheesta ei ole saatavilla kuin yksi korkeimman oikeuden (myöhemmin KKO) ratkaisu, joten ongelmakohtien soveltamisohjeita on haettava muualta. Tulevaisuudessa tulkinnallisiin tilanteisiin on odotettava korkeimman oikeuden kannanottoa.

Aihetta tutkitaan käyttäen metodina lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa, koska tutkimuskysymyksen analysoiminen edellyttää lainopillista tutkimista. Lainoppi on myös luonteva valinta tutkittaessa aihetta lainsoveltajan näkökulmasta. Lainoppi kuuluu oikeustieteen tutkimusaloihin, joka tulkitsee ja systematisoi voimassa olevan oikeuden sääntöjä. Systematisointi on tarpeellista, koska yksittäisiä oikeussääntöjä ei voida tulkita ottamatta huomioon koko tulkintakontekstia. Lainopin tehtävänä on tulkita oikeutta ja siten analysoida voimassa olevan oikeuden sisältöä. Analysointi edellyttää perusteluja, joiden tulee perustua oikeuslähdeopin rajaamaan lähdeaineistoon. Perustelujen tulee osoittaa analyysissä esitetyt kannanotot lainmukaisiksi. *De lege ferendan* pohdinnat antavat tukea lainopilliselle tutkimukselle. Metodi on lakipositivistinen, jolloin tulkinta perustetaan lainsäädäntöön. Tutkimuksessa pohditaan myös oikeustapauksien suhdetta lainsäädäntöön. Tutkimuksessa systematisoidaan oikeudellisten asioiden välisiä yhteyksiä ja punnitaan eri oikeuslähteitä.[20]

---

[18] *Aarnio* 1999, s. 5.

[19] *Tolonen* 2003, s. 25.

[20] *Siltala* 2001, s. 8-9, s. 15, s. 17, s. 22–23.
Kaiston mukaan Suomen perintöoikeudellinen lainsäädäntö on laaja-alaista ja kattavaa verrattuna joihinkin muihin oikeudenaloihin. Hänen mukaansa lainsäädännön todellinen tarkoitus selviää vasta eksakteja esimerkkitilanteita tarkastellessa, koska yksittäisistä tapauksista saadaan uutta näkökulmaa lainsäädännön tarkoitukselle. *Kaisto* 2005, s. 197, s. 351.

Kuten *Saarenpää* selventää, oikeustapauksien ohjeet ovat laadittava systemaattisempaan muotoon, jotta niitä voitaisiin hyödyntää lakimiesten käytännön työssä tehokkaammin. Tuomioistuin antaa oikeusohjeissaan tietyt säännöt, joita voidaan soveltaa erilaisissa käytännön tilanteissa. *Saarenpää* 1980, s. 10.

Tutkimuksessa käytetään lainsoveltajan näkökulmaa tulkittaessa tutkimusongelmaa, koska lainsoveltaja joutuu jatkuvasti työssään tulkintaongelmien eteen soveltaessaan ylisuurta ennakkoperintöä koskevaa lainsäädäntöä. Näkökulma on sisäinen eli sitoutunut voimassa olevaan oikeuteen.[21]

[21] *Aarnio* 1989, s. 54.

2 ENNAKKOPERINTÖJÄRJESTELMÄ

2.1 Ennakkoperinnön ja ylisuuren ennakkoperinnön tunnusmerkistö

Ennen kuin tarkastellaan syvemmin ennakkoperintöjärjestelmää, on syytä selventää jäämistöoikeudellisen sääntelyn tarkoitusta. Jäämistöoikeudellisella sääntelyllä osoitetaan perintöosien määrä eli se määrä, joka perillisillä on oikeus saada perinnönjaossa perittävän kuoleman jälkeen. Perillisten perintöosien käsitteleminen on välttämätöntä, jotta saadaan selville leskelle aiheutuvat oikeusvaikutukset ennakkoperinnön antamisesta. Perintöosien määrittämiseen vaikuttavat perimysjärjestystä koskevat normit sekä perittävän elinaikanaan antamat suoritukset. Huomionarvoista perillisten perintöosien määrittämisessä on se, miltä osin perittävän antamat suoritukset otetaan huomioon. Jotta saadaan selville vastaus kysymykseen, tulee selvittää ennakkoperintöä koskevat oikeusohjeet, joita selvennetään seuraavissa kappaleissa.[22]

Ennakkoperintö oikeudellisena instituutiona oli vielä 1980-luvulla vakiintumaton ja vähän tutkittu aihe.[23] Nykypäivänä ennakkoperintö on vakiintunut oikeudellisena instituutiona ja käsitettä on tutkittu laajemmin. Suomen ennakkoperintölainsäädännön juuret tulevat alun perin Keski-Euroopasta. Suomen ennakkoperintöjärjestelmä on kehitetty omaksumalla Ruotsin lainsäädäntö, johon on puolestaan omaksuttu ratkaisut Saksasta, Sveitsistä ja Itävallasta. Suomen lainsäädännön tulkintaongelmia on mahdollista ratkaista hyödyntämällä näiden maiden ennakkoperintöjärjestelmiä.[24]

Ennakkoperintösäännöstö mielletään yhdeksi vaikeimmista säännöstöistä perintökaaressa. Vaikeaksi koetaan erilaiset ennakkoperintölaskelmat sekä ennakkoperinnön ja avioliittolain 94a §:n välinen suhde sekä sen merkitys omaisuuden osituksen toimittamisessa.[25] Ennakkoperinnöllä on vaikutuksia moneen jäämistöoikeudelliseen laskelmaan, koska perittävän antamalla ennakkoperinnöllä on vaikutusta niin perintökaaren 6 luvussa säädetyn perintöosien

[22] *Aarnio* 1999, s. 1.
[23] *Saarenpää* 1980, s. 169.
[24] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 753.
[25] *Aarnio — Kangas* 2009, s.754.

määräytymiseen että perintökaaren 7 luvussa säädetyn lakiosien määräytymiseen.[26] Ennakkoperintösäännöstön tarkoituksena on säännellä ennakkoperinnön laskennallisesta rekonstruktiosta, jolloin säännöstö luo järjestelmän, jonka mukaan ennakkoperintö lasketaan.[27]

Ennakkoperintö luokitellaan yksittäiseksi luovutukseksi, varallisuudensiirroksi tai muuksi määräämistoimeksi. Ennakkoperinnön huomioiminen perinnönjaossa edellyttää kolmen vaatimuksen täyttymistä samanaikaisesti: 1) Ennakkoperinnön antajana on *perittävä* tai tietyin edellytyksin eloonjäänyt puoliso, 2) annettu ennakkoperintö on ainakin osittain *vastikkeeton* eli annettu ainakin osittain ilman vastasuoritusta, 3) perittävän voidaan katsoa tarkoittaneen, että annettu ennakkoperintö tulee vähentää perinnönjaossa saajansa perintöosasta. Perittävän tarkoitusta voidaan arvioida joko nimenomaisesta tahdonilmaisusta, olosuhteista tehtävien päätelmien perusteella tai laissa asetettujen presumtioiden avulla.[28]

Perintökaaren 6 luvun pääideana on, että jokainen perillinen olisi tasavertainen ja saisi yhtä suuren omaisuuden perinnönjaossa.[29] Perintökaaren tavoitteena on, että ennakkoperinnön saajan tulisi saada ennakkoperinnön antajan kuoltua vastaavasti vähemmän omaisuutta, koska on saanut ennakkoperinnön antajan eläessä omaisuutta. Perintökaaren tavoitteen vuoksi on säädetty ennakkoperinnön palautusmenetelmästä, jossa omaisuus palautetaan laskennallisesti perinnönjakoon ja vähennetään jaossa ennakkoperinnön saajan tulevasta osuudesta.[30] Ennakkoperintöä antamalla voidaan myös turvata leskeksi jäävän asema. Ennakkoperintö on keino tasata perillisten perintöosuutta tilanteessa, jossa yhdelle tai useammalle perilliselle on tehty lahjoitus ja ennakkoperintöä antamalla tasataan muiden perillisten asema niin, että perilliset pääsisivät lahjoituksesta huolimatta samaan asemaan.

Perittävän tekemän oikeustoimet voidaan jakaa *inter vivos* (elävien kesken) ja *mortis causa* (kuoleman varalta). Oikeusjärjestyksemme mukaan perittävällä on oikeus määrätä tehokkaasti omasta omaisuudestaan *inter vivos*. Oikeus määrätä omaisuudesta rajoittuu perittävän kuolemaan, eikä perittävän oikeutta rajoita kuoleman läheisyys tai kuolinhetken läheisyyteen ajoittuvat oikeustoimet. Lähtökohtana on perittävän tekemän oikeustoimen pätevyys,

[26] *Kangas* 2013, s. 464.
[27] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 760.
[28] *Aarnio* 1999, s. 7.
[29] *Aarnio* 1999, s. 1. Tasavertaisuuden lisäksi ideana on perillisten yhdenvertainen kohtelu, joka turvataan yhdenvertaisuutta koskevilla normistoilla perimysjärjestyksessä.
[30] *Aarnio* 1999, s. 1.

mikäli oikeustoimi on tehty perittävän elinaikana. Ennakkoperintö- ja lakiosasäännöstö tasoittavat perittävän jäämistöä vähentävien oikeustoimien aiheuttamia seurauksia.[31]

Ennakkoperinnön huomioon ottamisen ajankohta on määritettäessä perillisten arvomääräistä perintöosaa, johon ennakkoperintö otetaan huomioon laskennallisena lisäyksenä. Itse ennakkoperinnön antamisen ajankohdalla ei ole merkitystä, koska vanhatkin ennakkoperinnöt voidaan ottaa huomioon laskettaessa laskennallisia lisäyksiä.[32] Vaikka ennakkoperinnön antaminen on sallittua, niin lainsäätäjä on kokenut tarpeelliseksi suojata leskeä ja perillisiä jäämistön arvoa vähentäviä tekijöitä vastaan perustaen säännökset oikeudenmukaisuuden turvaamiselle.[33]

Lahjoitus on mahdollista tehdä usealla eri tavalla sekä lahjoitus voi olla joko kiinteää tai irtainta omaisuutta. On myös mahdollista, että lahjoitus on osittain vastikkeellista, mutta luokitellaan silti lahjoitukseksi.[34] Tavallisesti vanhemmat haluavat lahjoittaa omaisuuttaan rintaperillisilleen tilanteissa, joissa he luovuttavat tarpeetonta omaisuuttaan etukäteen perillisille, avustavat perillisiään taloudellisesti esimerkiksi maksamalla perillisten velkoja tai avustamalla muissa hankinnoissa.[35] Lahjan antamisen suuri suosio johtuu siitä, että lahjoituksella saadaan varmemmin siirrettyä omaisuutta haluamalleen taholle. Lahjoitus on sen vuoksi varmempi jäämistösuunnittelun keino kuin esimerkiksi testamentti.[36]

---

[31] *Saarenpää* 1994, s. 127–128.

[32] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 753–754, s. 758.
Verotuksellisesti lahjoituksen ajankohdalla on merkitystä. Perintö- ja lahjaverolain 16 §:ssä säädetään: ”Perintöverotusta toimitettaessa pesän varoihin on lisättävä: 1) lahja, joka perintökaaren mukaan on otettava huomioon perinnönjaossa; ja 2) muu lahja, jonka perillinen tai testamentinsaaja on saanut perinnönjättäjältä kolmen viimeisen vuoden kuluessa ennen tämän kuolemaa ja joka ei ole 19 §:n 1 tai 2 kohdan nojalla lahjaverosta vapaa”. PerVL:ssä ei säädetä erikseen ennakkoperinnöistä, koska sääntely on jätetty avioliittolakiin ja perintökaareen. PerVL 18 §:n 3 momentin mukaan lahjaksi katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen erotus siinä tilanteessa, jos kauppakirjassa tai vaihtokirjassa on sovittu vastikkeen olevan enintään kolme neljäsosaa käyvän hinnan määrästä.

[33] *Saarenpää* 1994, s. 127.

[34] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 750–752, s. 754–755. Velkojan kannalta velan anteeksiantaminen voidaan luokitella myös lahjoitukseksi, mikäli velan anteeksiantaminen on riidaton ja selvä. Epäselvissä tapauksissa perittävän saatava luokiteltaisiin normaaliksi kuolinpesän saatavaksi, eikä lahjoitusta luokiteltaisi näin ollen ennakkoperinnöksi. Velan vanhentuminen voi vaikuttaa myös ennakkoperinnön määrään, koska myös vanhentuneet velat voidaan ottaa huomioon ennakkoperintönä, mikäli velallisena on velkojan rintaperillinen. Vanhentunutta velkaa ei voida ottaa huomioon siinä tilanteessa, jos velallisena on jokin muu henkilö kuin PK 6:1 tarkoitettu henkilö.

PK 6:2:n mukaan vanhemmille aiheutuneita lasten koulutuskustannuksia, elättämiskustannuksia eikä kasvattamiskustannuksia tule ottaa huomioon ennakkoperintönä. Tähän pääsääntöön on kaksi poikkeusta, joista säädetään PK 6:3:ssä ja PK 6:2:ssä. *Lohi* 1999, s. 9–11.

[35] *Norri* 2010, s. 269.

[36] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 225.

Ennakkoperinnön kannalta tärkeitä tekijöitä ovat edellytykset, jonka mukaan perittävän disponointi[37] huomioidaan perittävän perinnönjaossa nimenomaan ennakkoperintönä. Disponoinnin huomioiminen ennakkoperintönä vaikuttaa moneen eri asiaa, eikä vain perillisten perintöosien suuruuteen. Avioliittolain 94a §:n mukaan ennakkoperintö voidaan ottaa huomioon perittävän ja perillisten lisäksi myös lesken ja perittävältä jääneiden perillisten kesken tiettyjen edellytyksien täyttyessä. Tällöin ennakkoperintö otetaan huomioon omaisuuden osituksessa.[38]

Pohjoismaiden perintösopimus SopS 60/2015[39] säätää siitä, onko lahjaa pidettävä ennakkoperintönä. Pohjoismaisen perintösopimuksen 12 artiklan 2 momentin mukaan kysymys on ratkaistava sopimusvaltion lain mukaan, jossa perinnönjättäjällä oli kotipaikka suorittaessaan oikeustoimen. Ehtona tälle on vaatimus siitä, että perinnönjättäjän on oltava kuollessaan sopimusvaltion kansalainen.

Ylisuuri ennakkoperintö tarkoittaa puolestaan annettua ennakkoperintöä, joka on ennakkoperintölaskelman mukaista perintöosaa suurempi. Ylisuuren ennakkoperinnön antaminen heikentää kanssaperillisten oikeuksia, koska kanssaperilliset kärsivät ylisuuren ennakkoperinnön antamisesta perintöosiensa mukaisessa suhteessa.[40] Ylisuuri ennakkoperintö on määrältään niin suuri lahja, ettei muille perillisille riitä yhtä suuria osuuksia kuolinpesän varoista.

---

[37] Disponoinnilla tarkoitetaan tässä oikeustoimea, jolla perittävä määrää omaisuudestaan. *Lohi* 2007, s. 199.

[38] *Aarnio* 1999, s. 1–2.
Omaisuuden osituksella tarkoitetaan varallisuussuhteen purkamista, joka aviopuolisoiden välillä on avio-oikeuden nojalla. *Kangas* 2013, s. 326.

[39] Valtioneuvoston asetus pohjoismaiden välillä tehdyn perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskevan sopimuksen muuttamisesta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. Alkuperäinen sopimus on 21/1935 Asetus Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välisen perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta.

Pohjoismaiden välisen sopimuksen muuttaminen asetuksella (SopS 60/2015) vuonna 2015 on seurausta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksesta (EU) N:o 650/2012, annettu 4 päivänä heinäkuuta 2012, toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta. Asetus astui voimaan 17.8.2015. Ks. *Oikeusministeriö* 2015, s. 47. EU:n asetus N:o 650/2012 ei aiheuttanut merkittäviä muutoksia Pohjoismaiden välillä tehtyyn sopimukseen ennakkoperinnön osalta.

[40] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 792.

2.2 Ennakkoperintöjärjestelmän rajat

Koko konteksti tulee ottaa huomioon, jotta voidaan ymmärtää ylisuuren ennakkoperinnön aiheuttamat ongelmat sekä niiden ratkaisujen perustelut. Ennakkoperintöjärjestelmää rajaavat seuraavat tekijät: 1) Ennakkoperinnön saaja sekä perillisasema, 2) Vaatimus ennakkoperinnön huomioon ottamisesta, 3) olosuhteiden vaikutus, 4) testamenttimääräysten vaikutus, 5) lakiosasäännöstö, 6) lahjan arvostus sekä 7) lahjan vastikkeettomuus:

1) Ennakkoperintöjärjestelmän rajan muodostaa se *taho, kenelle ennakkoperintö on annettu*. Lahjoitus voidaan ottaa huomioon ennakkoperintönä, mikäli lahja on annettu perilliselle. Syynä tähän on ennakkoperinnön vähentämisjärjestelmä, koska kenenkään muun kuin perillisten perintöosasta ei voida vähentää lahjoitusta.[41] Lvk 1/1995:ssa selvennetään lain lähtökohtana olevan ajatus, että ennakkoperinnöksi katsotaan omaisuus, joka on lahjoitettu perittävän rintaperillisille. Rajaus on haluttu säilyttää vain perittävän rintaperillisissä, joihin rinnastetaan myös perittävän ottolapset ja heidän rintaperilliset. Ehdotuksen mukaisesti muille kuin em. perillisille annettua lahjoitusta ei tule pitää ennakkoperintönä eikä lahjoitusta ole tarkoitus ottaa huomioon perittävän jälkeen tehtävässä perinnönjaossa. Muiden kuin rintaperillisten saama lahjoitus katsotaan ehdotuksen mukaan ennakkoperinnöksi vain yksilöidyissä tilanteissa.[42]

2) Ennakkoperinnön huomioon ottaminen perinnönjaossa vaatii lesken ja perillisen *yksilöllistä vaatimusta* ennakkoperinnön huomioon ottamisesta, joten jokaisen osakkaan omaan harkintaan kuuluu ennakkoperintösäännöksiin vetoaminen ositus- ja perinnönjakotilanteessa. Näin ollen ennakkoperintöjärjestelmä rakentuu lakiosajärjestelmän tavoin individuaaliperiaatteelle eli lesken ja perillisen on vaadittava erikseen ennakkoperinnön huomioon ottamista[43]. Vaatimus on mahdollista tehdä PK 6 luvun nojalla ja oikeus vaatia ennakkoperinnön huomioon ottamista kuuluu perillisen jakoaseman materiaaliseen oikeuteen. Yleensä tilanne saattaa olla se, että perillisen vaatimus ennakkoperinnön huomioon ottamisesta hyödyttää myös muita pesän osakkaita, koska muiden osakkaiden vaatimuksia ei selvitetä tarkemmin yhden osakkaan vaatimuksien johdosta. Tämä ilmenee *Saarenpään* mukaan mm. pesänjakajien jakokokousten pöytäkirjoista. Asian kanssa työskenteleviltä vaaditaan asian

[41] *Lohi* 1999, s. 11.
[42] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 1/1955*, s. 27. Nykylainsäädäntömme vastaa ehdotuksen mukaista lain sanamuotoa.
[43] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 760.

osalta tarkkaavaisuutta, jotta huomataan eri osakkaiden intressit ja vaatimukset yksilöllisesti ositusta ja perinnönjakoa laadittaessa. Pesänjakajalla ei kuitenkaan ole oikeutta ottaa huomioon toisen saamaa ennakkoperintöä ilman perillisen nimenomaista vaatimusta ennakkoperinnön huomioon ottamiseksi. Yksilöllisyysvaade on pitkälle vietyä vaatimuksen oikeusvaikutuksien osalta, koska nimenomainen vaatimus ennakkoperinnön huomioon ottamisesta hyödyttää ainoastaan ennakkoperintöön vetoajaa eli annettu ennakkoperintö otetaan huomioon vain siihen vetoavan henkilön osalta. Tästä voi seurata suuruudeltaan hyvinkin erilaisia perintö- ja lakiosia perillisten kesken.[44]

3) Tarkastellessa *olosuhteiden* vaikutusta perittävän tahtoon tulee vaikutusta tulkita subjektiivisen yksilöllisen tulkinnan avulla, joka merkitsee olosuhteiden tulkintaa ja perittävän todellisen tarkoituksen selvittämistä asettumalla tilanteeseen perittävän omasta näkökulmasta. On tutkittava, mitä perittävä on todellisuudessa tarkoittanut ennakkoperinnön antamisen hetkellä ja mitä seikkoja tiedetään perittävän olosuhteista ennakkoperinnön antamishetkellä. On myös selvitettävä, että miten perittävä on halunnut perintökaarta sovellettavan annettuun ennakkoperintöön. Nämä kaikki kysymykset auttavat ratkaisemaan perittävän todellisen tarkoituksen ja olosuhteiden vaikutuksen. Olosuhteiden vaikutusta tulee tarkastella niin perittävän kuin perillisen olosuhteiden kannalta sekä heidän keskinäisen suhteen kannalta.[45]

Eri olosuhteissa annettujen lahjoitusten voidaan katsoa poikkeavan toisistaan, jonka vuoksi varakkaassa perheessä annettu suurehko lahja voi lukeutua tavanomaiseksi lahjaksi verrattuna vähävaraisempaan perheeseen, jossa sama lahja voidaan määritellä arvokkaammaksi ja näin ollen ylisuureksi ennakkoperinnöksi. Esimerkiksi joissain perheissä arvotaulu saattaa olla tavanomainen lahja, kun taas joissain perheissä sama lahja tarkoittaa ylisuurta lahjaa.

[44] *Saarenpää* 1994, s. 130–131.
[45] *Norri* 2010, s. 278–279. Ks. myös KHO 1987 B 625, jossa korkein hallinto-oikeus katsoi perittävän tarkoittaneen olosuhteisiin nähden ja ottaen huomioon lahjansaajien aseman ainoina perillisinä, että lahjoitukset eivät ole ennakkoperintöjä. KHO perusteli päätöstään lahjakirjojen puuttuvaan määräykseen lahjojen ottamisesta huomioon ennakkoperintönä sekä molempien saaneen samansuuruiset ennakkoperinnöt. *Purosen* tulkinnan mukaan perillisten saadessa yhtä suuren summan ennakkoperintönä, on perillisten suojaamistarve pienempi verrattuna tilanteeseen, jossa lahjoitukset olisivat erisuuruiset. *Puronen* 1990, s. 199.

Perittävän ja perillisen välinen olosuhde näkyy selkeästi esimerkiksi *yrityksen sukupolvenvaihdostilanteessa*. Yrityksen sukupolvenvaihdoksessa on kyse esimerkiksi siitä, että perittävä lahjoittaa perilliselleen omistusoikeuden yhtiön osakkeisiin[46]. Perillinen jatkaa näin yrityksen liiketoimintaa, jolloin yrityksen toiminta siirtyy seuraavalle sukupolvelle. Sukupolvenvaihdostilanteissa on pohdittava perittävän ja perillisen välistä suhdetta, koska mikäli kaikki perilliset eivät ole osana sukupolvenvaihdoksessa, voi tietyissä tilanteissa tulla kysymykseen suosimistarkoitus[47]. On aiheellista selvittää, että onko kyseisessä tilanteessa kysymys ennakkoperinnöstä, joka otetaan huomioon perittävän jälkeen tehtävässä osituksessa ja perinnönjaossa. PK 6:1:n mukaan lahjanantaja itse vaikuttaa siihen, että luokitellaanko annettu lahjoitus ennakkoperinnöksi.

4) Ennakkoperintöjärjestelmän rajat tulevat vastaan myös perittävän tekemien *testamenttimääräyksien* osalta. Perittävä voi tehdä testamentin[48], jossa hän määrää omaisuutensa jakamisesta kuolemansa jälkeen eri järjestyksessä kuin jäämistö ilman määräystä menisi perintökaaren säännösten mukaan. Perittävä voi muuttaa testamentilla ennakkoperinnön huomioon ottamisen perintöosuuksia laskettaessa, koska ennakkoperintösäännöstö on tahdonvaltaista oikeutta ja perittävän tarkoitus määrittelee ennakkoperinnön huomioon ottamisen. Testamentin soveltaminen on ensisijaista verrattuna perintökaaren 6 luvun säännöksiin, jonka vuoksi PK 6 luvun säännöksiä sovelletaan vain niiltä osin kuin testamentista ei muuta ilmene.[49] Ennakkoperinnön ja testamentin välinen suhde voi aiheuttaa monia tulkintaongelmia. Mielenkiintoinen tulkintatilanne syntyy silloin, kun perittävä on määrännyt testamentilla legaatin perilliselle sekä antanut eläessään ennakkoperintöä kyseiselle perilliselle. Miten tällaista tilannetta tulisi tulkita ja miten tilanne muuttuu silloin, kun legaatti ja ennakkoperintö olisikin annettu eri perillisille.

5) Lakiosasäännöstö vaikuttaa rajoittavasti ennakkoperintösäännöstön soveltamiseen. Perintökaaren 7 luvun lakiosaa koskevilla normeilla on merkitystä jakoaseman määrittelemisessä.

---

[46] *Kolehmainen* Oikeustiede-Jurisprudentia 2011, s. 294. Kolehmaisen artikkelissa kerrotaan tarkemmin suosiolahjan ja yrityksen sukupolvenvaihdoksen merkityksestä. *Kolehmainen* Oikeustiede-Jurisprudentia 2011, s. 279–330.

[47] *Kolehmainen* Oikeustiede-Jurisprudentia 2011, s. 292–294. Suosimistarkoitukseen vaikuttaa mm. onko sukupolvenvaihdoksessa maksettu muille perillisille vastiketta tai ovatko he saaneet osuutensa muusta omaisuudesta, onko sukupolvenvaihdoksessa jatkettu yrityksen toimintaa ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen.

[48] Testamentti on kuolemanvarainen oikeustoimi. Testamentti on vastikkeeton eli testamentin tekemisen vuoksi ei tehdä vastikesuorituksia. Testamentti on yksipuolinen oikeustoimi. *Kangas* 2013, s. 513.

[49] *Lohi* 1999, s. 21–22, jossa esitellään esimerkkejä tilanteesta, jossa testamentti vaikuttaa ennakkoperinnön huomioon ottamiseen perinnönjaossa.

Näin ollen perittävän laatima testamentti tai ennakkoperintöä koskeva PK 6 luku eivät yksistään määrää perillisten jakoasemia. Perillisten ja muiden jäämistöintresenttien jakoasemaan vaikuttaa lakiosasäännöstö, jonka vuoksi vasta sen huomioimisen jälkeen voidaan selvittää perittävän antaman ennakkoperinnön vaikutus perintöosiin ja lesken oikeuksiin.[50] Oikeuskäytäntömme ennakkoperintöjen ja lakiosien osalta on perustunut tasajaon periaatteen suojaamiseen.[51]

6) Ennakkoperinnön huomioon ottaminen perinnönjaossa vaatii *ennakkoperinnön arvostamista* perinnönjakoa varten, joka tuo esiin monia tulkinnallisia ongelmia. Ensinnäkin on ratkaistava se määrä, mihin ennakkoperintö tulisi arvostaa perinnönjakohetkellä.[52] Ennakkoperinnön arvostaminen saattaa aiheuttaa ongelmia lesken suhteen, koska ennakkoperinnön arvostaminen voi aiheutua lesken vahingoksi[53]. Riski annetusta ennakkoperinnöstä on aina olemassa, kun ennakkoperinnön arvoksi määritellään ennakkoperinnön luovutushetki[54]. Lvk 1/1995:ssa tarkennetaan lain tarkoituksen olevan ennakkoperinnön vähentämisen osalta hieman erilainen, koska vähentäessä ennakkoperintöä annettu ennakkoperintö tuleekin arvostaa perittävän kuolinhetken mukaan. Mikäli ennakkoperinnön saaja onkin luovuttanut ennakkoperinnön pois, tulee ennakkoperintö arvostaa luovutushetken arvon mukaisesti.[55] PK 6:5 säätää ennakkoperinnön arvostamisen poikkeustilanteesta, jota tutkitaan tarkemmin myöhemmin tutkimuksessa.

---

[50] *Lohi* 1999, s. 24. Lakiosasäännöksien uudistamista on pohdittu lesken aseman parantamiseksi, jotta lakiosasäännöstö olisi oikeudenmukaisempi myös lesken oikeuksien toteutumiselle. Asiasta on esitetty erilaisia muutosehdotuksia, esimerkiksi ennakkoperintöjen huomioon ottamiseen asetettavan aikarajan ennen perittävän kuolemaa, jolloin ennen tätä ajankohtaa annetut ennakkoperinnöt otettaisiin vain huomioon ennakkoperintönä laskettaessa lakiosia. Muutosehdotuksia pohtiva työryhmä päätyi kuitenkin säilyttämään lakiosan täydennyksen osana oikeusjärjestelmäämme. *Saarenpää* 1994, s. 128–129. Ks. *Oikeusministeriö* 2004, s. 12, s. 39, s.50.

Miten lesken ja perillisten asema muuttuu silloin, kun jäämistössä ei olekaan varoja jäljellä? Kyseisessä tilanteessa perillisten suojaksi on säädetty lakiosasuoja. PK 7:8:ssä säädetään lakiosan täydennysvelvollisuudesta, jonka nojalla ennakkoperinnön saanut perillinen on velvollinen suorittamaan muille perillisille lakiosan täydennystä, jotta ilman lahjaa jääneet perilliset saavat lakiosansa jäämistöstä *Aarnio* 1967, s. 251. Perillisen oikeudet on em. perusteella turvattu siinäkin tilanteessa, että jäämistöön ei ole jäänyt varallisuutta jaettavaksi perillisille ja perittävä on antanut ennakkoperintöä eläessään. Mielenkiintoista on tutkia, miten lesken oikeudet on suojattu samassa tilanteessa.

[51] *Saarenpää* 1994, s. 129–130. Ks. myös Saarenpää 1980, s. 80–83. Tasajaon periaate on vaikuttanut huomattavasti perintöoikeuden sisältöön. *Saarenpää* DL 2004, s. 606. Lakiosasäännöstön alkuperäinen tarkoitus on turvata perillisten asema sellaisessa tilanteessa, jossa perittävä lahjoittaa omaisuutensa ennen kuolemaansa tehdäkseen perillisten lakiosan mahdollisimman vähäiseksi. Juuri tämän vuoksi lainsäädäntöön on säädetty laskennalliset lisäykset. *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 3/1948*, s. 7.

[52] *Saarenpää* 1994, s. 135.

[53] *Saarenpää* 1994, s. 135.

[54] *Saarenpää* 1994, s. 135.

[55] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 1/1955*, s. 28.

7) Perintökaaren 6 luvussa säädetään ennakkoperinnön *vastikkeettomuudesta*. PK 6 luvun säännöstö asettaa ennakkoperinnölle edellytyksen lahjanluonteisesta varallisuudensiirrosta tullakseen sovellettavaksi kyseisen luvun mukaisesti. Ennakkoperintö eroaa PK 6:4:ssä säädetystä lahjasta, koska perittävän katsotaan antaneen perilliselleen ennakkoperintönä omaisuutta joko osittain tai kokonaan vastikkeetta. Esimerkkinä vastikkeettomasta ennakkoperinnöstä voidaan pitää alihintaista luovutusta[56], joka on tehty kaupan muotoon. Tällaisessa tilanteessa ennakkoperintönä pidetään vastikkeen ylittävää osaa, joka määritellään lahjan arvoksi. Yleisimpinä esimerkkeinä toimivat myös yksilöidyn rahasumman tai määräomaisuuden lahjoittaminen. Ennakkoperintö voi olla siten myös erilaisia vastikkeettomia varallisuusjärjestelyjä, kuten velan anteeksiantaminen, vastikkeettoman käyttöoikeuden antaminen, ylisuuren korvauksen tai vastikkeen antaminen.[57] Kriteeri on tiukka, eivätkä edes tulevat arvonvaihtelut vaikuta vaatimuksen täyttymiseen.[58]

2.3 Ennakkoperintöolettama

Ennakkoperintöolettama tarkoittaa perittävän antaman lahjan olevan oletetusti ennakkoperintöä, mikäli lahja on annettu perimysjärjestyksen mukaisesti rintaperilliselle. Ennakkoperintöolettama lähtee ajatuksesta, että perittävällä ei ole tarkoitus suosia vain yhtä rintaperillisistään siten, että muille rintaperillisille aiheutuisi vahinkoa yhdelle rintaperilliselle annetun lahjan vuoksi.[59] Tilanteesta voidaan käyttää nimitystä *presumptio juris* eli vastanäytön salliva olettama.[60] Ennakkoperintöolettama on säädetty kanssaperillisten suojaamiseksi.[61]

Perintökaaren 6:1.1:n mukaan perinnöstä on ennakkona vähennettävä se, mitä perittävä on eläessään antanut *rintaperilliselle*, ellei muuta ole määrätty tai olosuhteisiin katsoen otaksuttu tarkoittavan. Tätä kutsutaan *positiiviseksi ennakkoperintöolettamaksi*[62]. Aina ei kuiten-

[56] Mikäli kaupanteossa vastiketta maksetaan vain 60–70 % käyvän hinnan arvosta, niin oikeustoimi luokitellaan lahjaksi. A*arnio — Kangas* pitää tätä arvostusta kuitenkin liian epätarkkana, koska aikaisemmin käytettiin lahjan arvostuksessa erilaisia arvoja nykytilaan verrattuna. *Aarnio — Kangas* 2010, s. 388.
[57] *Lohi* 1999, s. 8.
[58] *Lohi 1999*, s. 9–11.
[59] *Saarenpää* 1994, s. 159.
[60] *Saarenpää* 1994, s. 173.
[61] *Saarenpää* 1994, s. 172–174.
[62] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 753–754, s. 761. Vrt. *Kangas* 1993, s. 229. Positiivisen ennakkoperintömääräyksen lisäksi on olemassa negatiivinen ennakkoperintömääräys, joka tarkoittaa ennakkoperinnön antajan antamaan määräystä siitä, että lahja ei ole ennakkoperintöä.

kaan ole selvää määräystä siitä, onko lahjanantaja tarkoittanut lahjoitusta ennakkoperinnöksi. Tämän vuoksi perintökaareen on otettu sääntöjä, jotka määrittelevät ennakkoperinnön määräytymisen vastaavanlaisissa tilanteissa. Lahjan määritteleminen ennakkoperinnöksi vaihtelee sen mukaan, kenelle ennakkoperintö on annettu. Täten rintaperilliselle annettu lahja määrittyy ennakkoperinnöksi eri tavoin kuin muulle henkilölle annettu ennakkoperintö.

PK 6:1.1 mukaan silloin, kun ennakon saajana on *muu perillinen*, on vähennys tehtävä perinnöstä vain, jos omaisuutta antaessa on niin määrätty tai niin on katsottu tarkoitetun olosuhteiden perusteella. Tämä johtaa siihen, että rintaperillisen ennakkoperintöolettama ei päde muihin henkilöihin kuin rintaperillisiin, jonka vuoksi lahjaa pidetään ennakkoperintönä perittävän itse niin määrätessään tai kun olosuhteiden perusteella voidaan katsoa perittävän niin tarkoittaneen. [63]

Perintökaaren 6:1.1:n mukaan perittävällä on oikeus perustaa uudelleen ja kumota ennakkoperintöolettama, joka koskee perittävän rintaperillistä.[64] Perittävä voi sen vuoksi määräyksellään myöskin kumota aikaisemmin rintaperilliselle antamansa ennakkoperintöolettaman antamalla jälkikäteen määräyksen. Ennakkoperintöolettaman voi kumota vapaamuotoisesti, koska perintökaaressa ei ole säädetty määrämuotoa olettaman kumoamiselle.[65]

Mikäli perittävä antaa lahjoituksen muulle kuin rintaperilliselle ja haluaa lahjoituksen olevan ennakkoperintöä, tulee perittävän määrätä nimenomaisesti lahjoituksen lukeutuvan ennakkoperinnöksi jo lahjoituksen luovutushetkellä. PK 6:1:n mukaan muulloin kuin luovutushetkellä tehty ennakkoperintömääräys ei ole sitova. Perittävällä on myös oikeus perustaa uudelleen ennakkoperintöolettama testamenttisäännösten mukaisesti, mikäli kysymyksessä on muu saaja kuin rintaperillinen. Kumoaminen ja perustaminen ovat rajattu perittävän toimiin hänen elinaikanaan.[66] Muulle kuin rintaperilliselle annetun ennakkoperintömääräyksen kumoaminen tulkitaan *Lohen* mukaan PK 6:1:n sanamuodon mukaisesti eli perittävän tekemä määräys ennakkoperinnöstä tulisi tehdä viimeistään *lahjoitushetkellä*. Näin tulkittaessa perittävä ei voisi jälkikäteen määrätä lahjoituksen olevan ennakkoperintöä, mikäli näin ei ole

[63] *Lohi* 1999, s. 13–14.
[64] *Saarenpää* 1994, s. 172–174.
[65] *Lohi* 1999, s. 14–15.
[66] *Saarenpää* 1994, s. 172–174.

määrätty lahjoituksenantamishetkellä eikä olosuhteista voida päätellä lahjan antamisen tarkoituksen olevan ennakkoperintöä.[67]

Ennakkoperintöä antaessa on tärkeää mainita, tuleeko lahjoitusta käsitellä ennakkoperintönä. Lahjoituksen luokittelu ennakkoperinnöksi pitää sisällään omat oikeusvaikutuksensa ja esimerkiksi erilaisia verotuksellisia etuja. Lahjoitusta ei oleteta automaattisesti ennakkoperinnöksi siinä tilanteessa, jos perittävä on antanut yhtä suuren ennakkoperinnön kaikille rintaperillisilleen[68].

Miten tilanne muuttuu silloin, jos perittävä on antanut määräyksen, että ennakkoperintöä ei tule huomioida osituksessa ja perinnönjaossa ennakkoperintönä? PerVL 16 § voi vaikuttaa perinnönjättäjän tarkoitusperiin siten, että hän määräisi, ettei lahjaa määriteltäisi ennakkoperinnöksi. Usein voikin käydä ilmi, että tällainen määräys on annettu arvokkaita lahjoja annettaessa, jolloin verotuksellinen intressi on suurempi.[69] *Lohi* on kirjallisuudessaan kritisoinut perintö- ja lahjaverolain epärationaalisuutta ja sitä, miksi perintöverotuksessa annetaan näin suuri merkitys lahjoituksen huomioon ottamiselle perinnönjaossa.[70]

Nykylainsäädännössä lahjat, joista on kumottu ennakkoperintöolettama, tulevat verotuksellisesti edullisimmaksi verrattuna ennakkoperintöihin, joiden osalta on annettu ennakkoperintömääräys. Tämän vuoksi esimerkiksi yrityksien sukupolvenvaihdokset saattavat olla verotuksellisesti edullisempia toteuttaa lahjoituksen antamisella ilman määräystä ennakkoperinnöstä. Syy tähän on perintö- ja lahjaveron progressiivisuus. Tämä saattaa aiheuttaa tilanteen, jossa perittävä suosii yhtä perillistä tarkoitustaan vastaisesti veroetujen toivossa. Käytännössä nykyinen PerVL 16 § saattaa johtaa siihen, että perittävä suosii yhtä perillistä muiden perillisten kustannuksella tietämättömänä oikeustoimiensa seurauksista. *Lohi* katsoo, että nykylainsäädäntö on tämän osalta epätyydyttävä, eikä lain soveltamisen lopputuloksena saisi olla veroedun tavoittelu muiden perillisten kustannuksella eikä varsinkaan se, että veroetua tavoitellaan antamalla määräys lahjan soveltamatta jättämisellä ennakkoperintönä

[67] *Lohi* 1999, s. 14–15.
[68] *Aarnio — Kangas* 1994, s. 152.
[69] *Puronen* 2011, s. 442. PerVL tarkoituksena on estää perillisten saamaa progressioetua, jonka he ovat saaneet perittävän eläessä maksaessaan lahjaverot saamastaan lahjasta. Mikäli lahjaa ei otettaisi huomioon perittävän jälkeen, vähenisi perillisten saamat perintöosat ja näin ollen maksettavaksi tuleva perintöveron määrä. *Lohi* 1999, s. 279.
[70] *Lohi* 1999, s. 279.

vaikka ei todellisuudessa tarkoiteta perillisen suosimista.[71] Nykyään ei kyseiseen tilanteeseen sovelleta kuitenkaan käytännössä PerVL 33a § veronkiertosäännöstä. Sen vuoksi onkin aiheellista pohtia, tulisiko lainsäädäntöä muuttaa.[72]

Kuten tämän luvun alussa mainitaan, näissä tilanteista tulee kuitenkin huomioida, että lahjoitukseen voidaan soveltaa ennakkoperintöolettamaa rintaperillisten osalta, vaikka ennakkoperintömääräystä ei olisikaan annettu. Tällainen tilanne voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun perittävä on antanut yrityksen sukupolvenvaihdoksena lahjan yhdelle rintaperillisistään. Perittävä ei ole määrännyt, että lahja olisi ennakkoperintöä. Ennakkoperintöolettaman mukaan lahjoitus kuitenkin katsotaan ennakkoperinnöksi, koska ennakkoperintöjärjestelmän tarkoituksena ei ole suosia yhtä rintaperillistä muiden rintaperillisten kustannuksella.

Aarnio-Kankaan mukaan juuri sukupolvenvaihdostarkoitus on yleensä sellainen tekijä, joka vaikuttaa ennakkoperintömääräyksen antamatta jättämiseen lahjaa antaessa. Yleensä tällaisessa tilanteessa on ollut perittävän nimenomainen tarkoitus, että lahjansaaja saa liiketoiminnallisista syistä lahjan eikä perittävä halua sen vuoksi luokitella lahjaa ennakkoperinnöksi.[73]

2.4 Vertailu Ruotsin oikeusjärjestelmään: Ärvdabalk 1958:637 ja SOU 1925:43

Kuten tutkimuksen alussa mainitaan, Suomen lainsäädäntöön on suurimmalta osin kopioitu Ruotsin lainsäädäntö ennakkoperintöä koskevien säännöksien osalta. Jotta voimme varmistua lainsäädäntömme perimmäisistä tavoitteista ja saada vastauksia tulkinnallisiin tilanteisiin, tulee tutkia vastaavaa Ruotsin lainsäädäntöä ja sen esitöitä.

Perintökaarta vastaava säädös on Ruotsissa Ärvdabalk (ÄB, Svensk författningssamling, SFS 1958:637), jonka esitöistä merkittävin on SOU 1925:43 (Statens offentliga utredningar

---

[71] *Lohi* 1999, s. 279–281, jossa myös esimerkki kolme havainnollistaa hyvin lahjoitusten verotusta. s. 282–286 käsittelevät tarkemmin määräyksen tehokkuutta em. tilanteessa. Ks. *Mikkola* 1994, s. 163, jossa käsitellään myös aihetta. Mikkolan mukaan sukupolvenvaihdos on usein sellainen tilanne, jossa perittävä antaa nimenomaisesti lahjan ilman ennakkoperintömääräystä. Tällaisessa tilanteessa voi tulla kuitenkin kysymykseen suosiolahja, jolla on erilainen oikeusseuraamus. Ks. suosiolahjasta tarkemmin *Aarnio–Kangas* 2009, s. 843–859.

[72] *Puronen* 2011, s. 443.

[73] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 843. Ks. *Norri* 2010, s. 282–284. *Norrin* mukaan em. sukupolvenvaihdostilanteissa ei ole kysymys ennakkoperinnöstä, joka tulisi ottaa huomioon perillisten perintöosia laskettaessa, ellei perittävä ole itse määrännyt ennakkoperinnön huomioon ottamista. *Norri* perustelee väitettään myös KKO 1997:156 ratkaisulla, jonka perusteluiden mukaan voidaan olettaa perittävän tarkoituksena olleen omaisuuden suuremman määrän antamisen toiselle perilliselle.

1925:43) Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken, förslag till Lag om arv, joka tarkoittaa lainvalmistelukunnan ehdotusta perintökaaren uudistamisesta ja ehdotusta perintölaiksi.[74] Ehdotuksen 5 §:ssä käsitellään ylisuurta ennakkoperintöä. Nykyään Ärvdabalkenin 5 § eli ylisuurta ennakkoperintöä koskeva säännös on hieman muuttunut, eikä säännös sisällä lakitekstissä yhtä yksityiskohtaista sääntelyä, kuin vuoden 1925 ehdotuksen mukainen 5 §.[75] Nykyinen Ärvdabalkenin 5 § säätää ylisuuresta ennakkoperinnöstä seuraavasti:

> *”Har förskott givits, skall, för bestämmande av arvslotternas storlek, kvarlåtenskapen före delningen ökas med förskottets värde eller, om avräkning ej kan till fullo ske å förskottstagarens arv, med vad därå kan avräknas.”*

Säännös vastaa Suomen perintökaaren 6:7:ää ja säännöksillä on sama tarkoitus, hieman eri sanamuodoilla tosin. Ärvdabalkenin 5 §:n mukaan perintöosuuksien arvoa määrättäessä tulisi ennen jäämistön jakoa lisätä ennakkoperinnön arvo tai mikäli ennakkoperinnön arvoa ei voida kokonaan vähentää ennakkoperinnön saajan perinnöstä, tulisi siitä vähentää niin suuri osa kuin mahdollista.

Lesken oikeuksista säädetään myös Äktenskapsbalkenissa (ÄktB, SFS 1987:230), joka säätää Suomen avioliittolain tavoin puolisoiden välisistä oikeussuhteista. Äktenskapsbalkenin 11:5 § säätää ennakkoperinnön huomioimisesta avioliiton päättymisen jälkeen, kuten perintökaaren 94a §:kin säätää. Perintöoikeudellinen ja avioliitto-oikeudellinen järjestelmä ovat Ruotsin oikeusjärjestelmässä kytkettynä toisiinsa. Ruotsin lainsäädännön tarkoituksena on saattaa leski siihen asemaan, kuin se olisi ollut ilman ennakkoperinnön antamista.[76]

[74] *SOU 1925:43*, s. 1.
[75] *SOU 1925:43*, s. 19.
[76] *Walin—Lind* 2008, s. 187.

3 YLISUURI ENNAKKOPERINTÖ

3.1 Ylisuuren ennakkoperinnön antamisen tarkoitusperät

Ylisuuren ennakkoperinnön antamisella voi olla erilaisia funktioita eli tarkoitusperiä, joiden vuoksi ennakkoperintö on annettu suurempana kuin perillisten perintöosat tulisivat olemaan. Tarkoitus voi olla suunniteltu eli lahjoitus halutaan tehdä, vaikka tiedettäisiin lahjan seuraamukset, vaikka ne olisivat negatiivisia. Lahjoitus voidaan tehdä sen vuoksi, ettei ole tarpeen kiinnittää huomiota perillisten tai lesken oikeuksiin. Tällainen tilanne voi olla silloin, kun puolisot ovat yksinään riittävän varakkaita, eikä puolisoilla ole tarvetta minimoida ennakkoperinnön antamista. Perillisten osalta ei myöskään ole aina tarpeetonta välttää ylisuurta ennakkoperintöä, vaan perilliset voivat odottaa kompensaatiotaan lesken jälkeiseen perinnönjakoon, jossa huomioitaisiin ylisuuri ennakkoperintö. Ennakkoperinnön antaminen tarkoituksella ylisuurena voi olla tarkoituksenmukaista erilaisten oikeustoimien vuoksi.[77] Esimerkiksi ylisuuren ennakkoperinnön antaminen ja perillisten kompensaation jättäminen lesken jälkeen tehtävään perinnönjakoon voi olla tarkoituksenmukaista yrityksen sukupolvenvaihdoksen yhteydessä.[78]

Ennakkoperintöjä ja niiden tarkoitusta tulisi tulkita seuraavalla tavalla:

1. Ensimmäisenä tulee selvittää ennakkoperinnön antamisen syy, joka saadaan selville selvittämällä perittävän tarkoitus.
2. Mikäli perittävän tarkoitusta ei saada selville, tulee tällöin tarkastella, onko ennakkoperinnön antaja antanut määräystä ennakkoperinnön huomioon ottamisesta sen antamisen yhteydessä. Mikäli määräys on annettu, tulee sitä noudattaa.

---

[77] On mahdollista, että annettu ennakkoperintö muuttaa perintöveroa suuremmaksi. Perittävän säästö kasvaa annetun ennakkoperinnön suuruuden verran, jonka vuoksi perintöveron määrä kasvaa ja ositettava summa muuttuu. Perintöverotuksessa tulee huomioida, että PerVL 13 §:n mukaan perillistä kohden saa verovapaasti 20 000 euroa. *Puronen* 2011, s. 265–273, s. 324.

[78] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 240.

Yrityksen sukupolvenvaihdos on mahdollista toteuttaa usealla eri tavalla. Yritysten sukupolvenvaihdoksissa ennakkoperintönä annettu omaisuus voi kasvaa helpommin ylisuureksi, koska yrityksen arvo voi olla perittävän jättämää perintöä suurempi.

Perittävä voi tarkoituksenmukaisesti tehdä sukupolvenvaihdoksen antamalla ennakkoperintönä yrityksen omistuksen perilliselle, jotta perillinen ei joudu maksamaan vastiketta sukupolvenvaihdoksesta. Yrityksen sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen ylisuurta ennakkoperintöä antamalla voi aiheuttaa monia eri ongelmatilanteita niin muiden perillisten kuin leskenkin kannalta. *Andersson* 2004, s. 4, s. 6. Ks. *Kolehmainen* Lakimies 2009, jossa käsitellään laajemmin osakeyhtiötä ja sen suhdetta ennakkoperinnön antamiseen. Ks. PerVL 55 §, joka säätää sukupolvenvaihdoshuojennuksesta.

3. Mikäli määräystä ei ole annettu, eikä perittävän tarkoitusta ole saatu selville em. kohdissa, tulee ennakkoperintöä tulkita olosuhteiden perusteella.
4. Mikäli olosuhteistakaan ei voida päätellä perittävän tarkoitusta, tulee ennakkoperintöä tulkita perintökaaren perimysjärjestyksen mukaisesti.[79]

3.2 Perintökaaren vähentämismenetelmän hyödyntäminen

3.2.1 Ennakkoperinnön vähentämistä koskeva oikeusohje

Ennakkoperinnön laskeminen on melkein jokapäiväistä työtä jäämistöoikeuden asiantuntijoille, jotka tekevät työssään laskelmia perintö- ja lakiosien määrästä. Laskukaavat tuottavat ongelmia eri tilanteissa, vaikka sinänsä perintö- ja lakiosien laskemisen pääsäännöt ovat selvästi laeilla säädetyt ja oikeuskäytännöllä vakiinnutetut sekä tunnetuksi tehdyt.[80]

Ennen laskusääntöjen tutkimista on syytä selventää ennakkoperinnön vähentämistä koskevia lähtökohtia. Ennakkoperintölaskelmissa käytetään *laskennallisen eliminoinnin periaatetta*, joka selventää vähentämismenetelmän laskusääntöjä. Laskennallisen eliminoinnin periaate tarkoittaa tavoitetta, jonka mukaan pyritään saamaan perilliset siihen asemaan, jossa he olisivat olleet ilman ennakkoperinnön antamista. Perintökaaren 6 luku luo laskuohjeet, joilla ennakkoperintö voidaan ottaa huomioon laskettaessa perillisten perintöosia. Tulkittaessa lain sanamuotoja, tulee useita eri tulkintavaihtoehtoja punnita keskenään ja muodostaa niiden tueksi erilaisia koelaskelmia. Kyseisillä koelaskelmilla saadaan selville kunkin laskelman vaikutukset perillisten perintöosiin ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen perillisten välillä. Mikäli koelaskelma osoittaa perintöosien lopputuloksen olevan yhdenvertainen perillisten kesken, on syytä puoltaa laskukaavan käyttämistä. Mikäli koelaskelma ei johda tasavertaiseen lopputulokseen, eikä perillisten kompensaatio ole riittävä, niin olisi syytä pohtia laskukaavan tarkoituksenmukaisuutta.[81]

Ennakkoperinnön vähentäminen laskukaavojen avulla noudattaa pääsääntöjä, joiden mukaan laskukaavat toteutetaan. Ennakkoperinnön vähentämisessä tulee ottaa huomioon myös

[79] *Norri* 2010, s. 275, s. 284.
[80] *Aarnio* 1999, s. V.
[81] *Lohi* 1999, s. 16–17.

se seikka, että ennakkoperintöä ei vähennetä suoraan laskelmallisen jäämistön mukaan lasketusta perintöosasta vaan ennakkoperintö otetaan huomioon eräänlaisena lisäyksenä.[82] *Laskennallisesta lisäyksestä* säädetään PK 6:7:ssä, jonka mukaan pesän säästöön on lisättävä ennakkoperinnön arvo ennen perinnönjakoa, jotta voidaan määrittää perintöosien suuruudet.[83] Mikäli koko ennakkoperintöä ei voida vähentää kokonaan saajan perintöosasta, tulee perintöosasta vähentää niin suuri osa kuin siitä voidaan vähentää. Tätä kutsutaan *ennakkoperinnön vähentämistä koskevaksi oikeusohjeeksi*[84]. Sama sääntö pätee myös tilanteeseen, jossa osa perillisistä on saanut ylisuuren ennakkoperinnön ja osa perillisistä perintöosia pienemmät ennakkoperinnöt eli tilanteessa, jossa perillisten optimaaliset perintöosat[85] ovat erisuuruiset. Lopullinen pesän säästö saadaan, kun pesän säästöön lisätään ylisuurien ennakkoperintöjen määrä, jotka ovat mahdollista vähentää perintöosien määrästä.[86] Lainvalmistelutöiden mukaan ennakkoperinnön vähentämisoikeus on ainoastaan kyseessä olevan perillisen perintöosasta, joka on saanut ennakkoperinnön.[87]

PK 6:7:sta nähdään selkeä laskukaava, jonka avulla saadaan huomioitua ennakkoperintö perintöosien laskemisessa. Säännöksestä nähdään myös, että ennakkoperintö huomioidaan laskukaavassa niin tavallisen ennakkoperinnön osalta kuin ylisuuren ennakkoperinnön osalta. Ylisuuren ennakkoperinnön osalta erona vain on ennakon saajan perinnönjaossa saama määrä. Ylisuuren ennakkoperinnön tilanteessa ylisuuren ennakkoperinnön saaja ei saa lainkaan perintöosuutta aikaisemmin saamansa ylisuuren ennakkoperinnön vuoksi.[88] Perillinen pitää saamansa ylisuuren ennakkoperinnön, ellei ennakkoperintöön ollut liitettynä PK 6:6:n mukaista palautusmääräystä.[89] Ennakkoperintöä ei tule palauttaa myöskään siinä tilanteessa, mikäli ennakkoperinnön saaja luopuukin perinnöstä perittävän jälkeen.[90]

---

[82] *Lohi* 1999, s. 18–19.
[83] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 2/1935*, s. 185. Perintökaaren esitöistä ilmenee myös laskennallisen lisäyksen tarkoitus, tosin esitöissä ei käytetty määritelmää ”laskennallinen lisäys” sen sanamuodossaan.
[84] *Lohi* 1999, s. 29.
[85] Optimaalinen perintöosa tarkoittaa perintöosaa, joka perilliselle olisi tullut ilman annetun ennakkoperinnön vaikutuksia. Optimaalisen perintöosan synonyyminä käytetään oikeuskirjallisuudessa ja tässä tutkimuksessa käsitettä laskennallinen perintöosa. *Lohi* 1999, s. 20.
[86] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 1/1955*, s. 28.
[87] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 1/1955*, s. 28.
[88] Ks. myös *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 2/1935*, s. 185, jonka mukaan jäämistö jaetaan perintökaaren esitöiden mukaan useimmiten ylisuuren ennakkoperinnön osalta siten, että ylisuurta ennakkoperintöä ei oteta huomioon perinnönjaossa eikä ylisuuren ennakkoperinnön saajaa oteta huomioon perinnönjaossa.
[89] *Saarenpää* 1994, s. 167–168.
[90] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 1/1955*, s. 28.

Laskennallisesta lisäyksestä voidaan hahmottaa seuraavat laskuvaiheet:

1. Ensimmäisenä reaaliseen jäämistöön lisätään ennakkoperinnön arvo
2. Saadaan laskennallinen jäämistö, josta määrätään laskennalliset perintöosat perimysjärjestyksen mukaisesti[91]
3. Lasketaan reaaliset perintöosat, jotka saadaan vähentämällä perillisen saama ennakkoperintö hänen perintöosastaan. Näin saadaan lopputulos, jossa perillinen saa perintönä summan, joka muodostuu vähentämällä hänen laskennallisesta perintöosasta hänen aikaisemmin saamansa ennakkoperintö.[92]

Esimerkki. Kutsun ensin kuollutta puolisoa esimerkissä kirjaimella P (jatkossa P), leskeä kirjaimella L (jatkossa L), rintaperillisiä kirjaimilla A (jatkossa A) ja B (jatkossa B). P:ltä jää omaisuutta yhteensä 36 000 euroa. P on antanut ennakkoperintöä kahdelle rintaperilliselleen A:lle ja B:lle. P:llä on myös kaksi muuta rintaperillistä C ja D, jotka eivät ole saaneet ennakkoperintöä. A:n saama ennakkoperintö on 4 000 euroa ja B:n saama ennakkoperintö on 8 000 euroa. Aluksi määritellään perillisten laskennalliset perintöosat (p), jotka saadaan ennakkoperintöjen arvojen lisäämisellä reaaliseen jäämistöön. Näin saatu summa tarkoittaa laskennallista jäämistöä (Lj), joka seuraavaksi jaetaan tasan kaikkien perillisten kesken.
Lj: 36 000 + 4 000 + 8 000= 48 000 euroa.
p: 48 000/ 4= 12 000 euroa, joka tarkoittaa laskennallista perintöosaa. Tästä summasta tulee seuraavaksi vähentää ennakkoperinnön saajien osalta heidän saama ennakkoperinnön arvo. Viimeiseksi lasketaan reaaliset perintöosat eli se perintöosa, jonka perilliset saavat perinnönjaossa itselleen. A saa 8 000 euroa (12 000 - 4 000= 8 000) perintöä, B saa 4 000 euroa (12 000 - 8 000= 4 000) perintöä, C saa 12 000 euroa ja D saa 12 000 euroa.[93] Esimerkissä ei ole otettu huomioon avio-oikeuden vaikutusta.

Laskennalliset perintöosat voidaan määritellä seuraavan laskukaavan avulla. Tämä laskukaava vastaa edellä mainitun esimerkin laskutapaa laskennallisten perintöosien selvittämiseksi:
p= j + ep / n, jossa
p= laskennallinen perintöosa
j= reaalinen jäämistö

[91] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 2/1935*, s. 185. Perintökaaren esitöiden mukaan tämä tarkoittaa laskennallisen jäämistön jakamista perintöosien luvulla tai eri sukuhaarojen kesken.
[92] *Lohi* 1999, s. 18–19.
[93] *Lohi* 1999, s. 19.

ep= annettu ennakkoperintö tai annetut ennakkoperinnöt, mikäli ennakkoperintöjä on annettu useampia
n= perillisten lukumäärä[94]

Kaavaa voidaan käyttää sellaisessa tilanteessa, jossa perittävältä jää vain tasapolvessa olevia perillisiä, esimerkiksi kolme lasta tai lastenlasta. Kaavaa on myös mahdollista käyttää silloin, kun perilliset eivät olekaan tasapolvessa, jonka vuoksi kaavaa muutetaan siten, että kaavan p kuvastaa laskennallisen perintöosan sijasta yhdelle perillis- eli sukuhaaralle tulevaa perintöosuutta. Tämä osuus tulee vielä jakaa perillishaaran osapuolten kesken. Tässä tilanteessa kaavan n vastaa perillishaarojen lukumäärää. Kun kaavalla on saatu selville perillisten laskennalliset perintöosat, ennakkoperintöä saaneiden perillisten osalta vähennetään perillisten laskennallisesta perintöosasta hänen saamansa ennakkoperintö eli määritetään perillisten reaaliset perintöosat. Laskennallisten perintöosien laskukaavan avulla voidaan saada selville, mikäli jokin perillinen on saanut ylisuuren ennakkoperinnön eli suuremman ennakkoperinnön kuin perillisen laskennallinen perintöosuus todellisuudessa on. Ylisuuren ennakkoperinnön saanut perillinen ei saa perintöä tässä tilanteessa vaan jää ilman perintöosuutta saadun ennakkoperinnön vuoksi.[95]

3.2.2 Lisäysmenetelmä ylisuuren ennakkoperinnön osalta

Ennakkoperinnön laskutapa muuttuu perittävän antaessa ylisuuren ennakkoperinnön, koska perilliselle on annettu niin suuri lahja, että lahjan vähentämistä ei ole mahdollista toteuttaa perittävän kuoleman jälkeen lahjan saaneen perillisen perintöosuudesta. Ylisuuren ennakkoperinnön laskemisen ensimmäinen vaihe on ennakkoperinnön saajan laskennallisen perintöosan määritteleminen silloin, kun toinen puolisoista on antanut ennakkoperinnön. Tämä määrä vähennetään perintöosuudesta, joka muodostuu perillisille. Ennakkoperinnön laskemisessa käytetään *lisäysmenetelmää*, joka käsiteltiin edellä 3.2.1- kohdassa. Ylisuuren ennakkoperinnön osalta käytetään samaa menetelmää, mutta laskukaava muodostuu hieman erilaiseksi:

p= (j + p)/ n

Kaavassa:

p= laskennallinen perintöosa

---

[94] *Lohi* 1999, s. 20.
[95] *Lohi* 1999, s. 20.

j= reaalinen jäämistö

n= perillisten tai perillistahojen lukumäärä[96]

Ylisuuren ennakkoperinnön laskemisessa tulee erottaa toisistaan ylisuuren ennakkoperinnön toteaminen sekä ylisuuresta ennakkoperinnöstä aiheutuvat vaikutukset. Ylisuuren ennakkoperinnön toteaminen tarkoittaa havaintoa siitä, kenen kaikkien perillisten ennakkoperinnöt ovat suurempia kuin perillisten laskennalliset perintöosat eli keiden perillisten ennakkoperinnöt ovat ylisuuria. Jotta voidaan havaita ylisuuret ennakkoperinnöt, tulee perittävän jäämistön säästöön lisätä kaikki perittävän antamat ennakkoperinnöt. Perintöosia laskettaessa voi ennakkoperintö muuttua ylisuureksi, mikäli ennakkoperintöjen vähentämisen laskelma osoittaa perintöosaa pienemmäksi jääneet ennakkoperinnöt lopulta laskennallisia perintöosia suuremmaksi. Mikäli laskelmasta käy ilmi edellä mainittu muutos, tulee laskelma tehdä uudestaan. Laskelman uudessa vaiheessa kyseinen ylisuuri ennakkoperintö jätetään jäämistön säästön ulkopuolelle eli ylisuurta ennakkoperintöä ei lisätä enää uudestaan jäämistön säästöön.[97] Laskelman lopputuloksesta muodostuu virheellinen, mikäli laskelmaan sijoitetaan perillisen saama ylisuuri ennakkoperintö perillisen perintöosan tilalle. Virheellisen lopputuloksen tekee myös kaavaan sijoitettu perimysjärjestyksestä poikkeavan suuruinen perintöosa, joka merkitään ennakkoperinnön saajalle.[98]

Lisäysmenetelmää käytetään vain silloin, kun perittävä on antanut yhden ennakkoperinnön. Useamman ennakkoperinnön osalta tulee käyttää eri laskukaavaa, joka käydään läpi 3.2.3-kohdassa.[99] Lisäysmenetelmän käyttäminen vähentää lesken oikeuksia, koska lesken täydestä edusta on tingitty perillisten edun takia. Tämän vuoksi lisäysmenetelmän tutkiminen on olennaista lesken etujen suojaamisessa ja menetelmä tulee ottaa huomioon, kun arvioidaan lesken asemaa ensin kuolleen puolison jälkeen. Lisäysmenetelmän käyttämistä voidaan hahmottaa vertaamalla menetelmää edellä mainittuun 3.2.1- kohdan esimerkkiin, jonka laskelmassa puolisoiden avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästöön lisätään osituksessa koko ennakkoperinnön määrä. Lisäysmenetelmässä lisäys tehdään vain silloin, kun ennakkoperintö on suurempi kuin ennakonsaajan perintöosa ja tällöin vain perintöosan määrä lisätään

[96] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 235.
[97] *Saarenpää* 1994, s. 168–169.
[98] *Saarenpää* 1994, s. 169.
[99] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 235. *Lohi* 1999, s.30.

avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen (myöhemmin AO-omaisuuteen) koko ennakkoperinnön sijasta.[100]

Jotta saadaan selville perillisen perintöosuudesta vähennettävä määrä, on laskettava ennen ositusta määrä p, josta muodostuu vähennettävä määrä. Tilanteessa käytetään seuraavaa laskukaavaa:

p= (po + p + lo) / 2 x n

po= P:ltä jäänyt avio-oikeuden alainen omaisuus

lo= L:llä oleva avio-oikeuden alainen omaisuus[101]

Sovelletaan kaavaa seuraavaan esimerkkiin:

Esimerkki. P:llä on kaksi rintaperillistä A ja B. P:llä on omaisuutta 200 000 euroa ja L:llä on omaisuutta 250 000 euroa. Oletetaan, että P on antanut ennakkoperintöä rintaperilliselle A:lle 160 000 euroa. Seuraavaksi laaditaan laskelma käyttäen lisäysmenetelmää. Aloitetaan ensin laskemalla vähennettävä määrä:

p= (200 000 + p + 250 000)/ 2 x 2

4p= 200 000 + 250 000 + p

3p= 450 000

p= 150 000 euroa

Tehdään osituslaskelma:	P	L
Avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästö	200 000 euroa	250 000 euroa
Vähennettävä määrä	150 000 euroa	

Laskennallinen AO- omaisuuden säästö: 200 000 + 250 000 + 150 000= 600 000 euroa

Lesken avio-osa	600 000/ 2= 300 000 euroa
Tasinkoa leskelle	300 000 - 250 000 = 50 000 euroa
P:n perillisten jako-osa:	300 000 - 150 000 = 150 000 euroa.[102]

[100] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 235.
[101] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 235–236. Ks. *Lohi* 2016, s. 504–507.
[102] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 236.

Esimerkistä nähdään, että avioliitto vaikuttaa ennakkoperinnön laskemiseen puolisoiden avio-oikeuden vuoksi. Omaisuuden ositus tulee toimittaa avioliiton päätyttyä, koska puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen. Omaisuuden osituksessa tulee ottaa huomioon mahdollinen tasinko, joka on suoritettava vähävaraisemmalle puolisolle.[103] Yhteenlaskettu avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästö joudutaan puolittamaan ennen perinnönjakoa, jotta saadaan laskettua perillisten perintöosat. [104]

Esimerkissä B saa kokonaan perillisille jäävä jako-osuuden eli 150 000 euroa. A on saanut ylisuuren ennakkoperinnön P:n eläessä, jonka vuoksi hän jää nyt kokonaan ilman jako-osuutta. Esimerkin avulla voidaan todeta, että ylisuuri ennakkoperintö vaikuttaa perillisten keskinäisiin suhteisiin ensin kuolleen puolison jälkeen siten, että ennakkoperintö pienentää muiden perillisten perintöosuutta. Esimerkki todistaa myös, että ylisuuri ennakkoperintö vähentää lesken tulevan avio-osan määrää. Ylisuuri ennakkoperintö aiheuttaa sen, että osituksessa ei päästä avioliittolain asettamaan tavoitteeseen. Avioliittolain tavoite on, että lesken ja perillisten asema olisi osituksen jälkeen sama kuin se olisi ollut ilman ennakkoperintöä, joka ei puolestaan täyty antamalla ylisuurta ennakkoperintöä. Perilliset saavat lesken jälkeen mahdollisen kompensaation, joka tasoittaa heidän saamaa perintöosuutta. Tilanne muuttuu ongelmalliseksi, mikäli leskeltä jäävää omaisuutta on vähemmän kuin annettu ennakkoperintö. Tällöin lesken omaisuudesta ei pystytä tekemään kompensaatiota kanssaperillisten kesken vaan loppuosa jää kanssaperillisten tappioksi. Poikkeus tähän on lakiosaa tai ennakkoperintöä koskevat määräykset.[105]

Avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettuja ennakkoperintöjä koskevat eri säännöt riippuen lahjansaajan asemasta eli siitä, onko lahjansaajana aviopuolisoiden yhteinen rintaperillinen vai pelkästään toisen aviopuolison rintaperillinen, jolloin toiselle aviopuolisolle lahjansaaja olisi lapsipuolen asemassa. Tilannetta käsitellään ensin aviopuolisoiden yhteisen rintaperillisen asemasta katsottuna.[106] PK 6:1.2 puolestaan säätää, että ennakkoperinnön arvo vähennetään ensiksi kuolleelta puolisolta jääneestä perinnöstä, jos ennakkoperintöä on

[103] *Kangas* 2013, s. 480.
[104] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 234.
[105] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 236.
[106] *Kangas* 2013, s. 468.

annettu puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle jommankumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta.[107] Merkitystä ei tule antaa sille, onko ensin kuollut puoliso nimenomaan ennakkoperinnön antaja vai onko leskeksi jäänyt puoliso ennakkoperinnön antajana. Ennakkoperintö voidaan vähentää siten myös silloin, kun ennakkoperinnön antajana on toiminut leski ja kun ennakkoperinnön saajat ovat aviopuolisoiden yhteisiä rintaperillisiä.[108] Ennakkoperintö on vähennettävä kaikissa tilanteissa ensin kuolleen puolison jälkeen. Poikkeuksena ennakkoperinnön vähentämiselle aiheuttaa ylisuuri ennakkoperintö, jolloin koko ennakkoperintöä ei olekaan mahdollista vähentää ensin kuolleen puolison jälkeen.[109] PK 6:1:n mukaan ylisuuren ennakkoperinnön loppuosa tulee vähentää leskeltä jääneestä perinnöstä silloin, kun koko ennakkoperintöä ei voida vähentää ensin kuolleen puolison jälkeen kokonaan. Yhteiselle rintaperilliselle jommankumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettu ennakkoperintö vähennetään siten ensin kuolleen puolison jälkeen niin suurelta osin kuin mahdollista ja loppuosa eli ylimenevä ennakkoperinnön osa vähennetään lesken jälkeen jääneestä perinnöstä.

Yhteiselle rintaperilliselle annetun ennakkoperinnön vähentäminen on tarkoin säännelty ja vähentämisoikeus on ainoastaan siinä tapauksessa mahdollista, kun ennakkoperintö on annettu aviopuolisoiden yhteiselle rintaperilliselle molempien puolisoiden eläessä. Myös korkein oikeus on käsitellyt asiaa ratkaisussa KKO 2011:105.[110] Korkeimman oikeuden ratkaisu on ainoa laatuaan, koska muita ylisuuria ennakkoperintöjä koskevia ennakkoratkaisuja ei ole vielä saatavilla.

> KKO 2011:105 käsittelee tilannetta, jossa leski on antanut ennakkoperintöä avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta puolisonsa kuoleman jälkeen. Lahjoitus oli tehty puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle. Tapauksessa on kysymys siitä, hyväksytäänkö lesken antama lahja ennakkoperinnöksi vai ei. Tapauksessa oli kyse lesken rintaperilliselleen myymästä 270 000 markan arvoisesta tilan määräosasta, jonka arvo määriteltiin kauppaan 800 000,00 markan arvoiseksi.

---

[107] PK 6 luku 1 §:n 2 momentti säätää tilanteesta, jossa myös leski on antanut ennakkoperinnön puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle. PK 6:9.1 säätää puolestaan lapsipuolelle annetusta ennakkoperinnöstä. ja 2 momentti säätää puolestaan toissijaiselle perilliselle annetusta ennakkoperinnöstä.

[108] *Saarenpää* 1994, s. 151. Leskellä on oikeus luovuttaa omaisuutta toissijaisille saajille silloin, kun leski on saanut luovutettavan omaisuuden testamentin nojalla. *Saarenpää* 1994, s. 183. Puolestaan PK 6:9:ssä säädetään tilanteesta, jossa leski on antanut lahjoituksen muulle kuin puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle eli joko lapsipuolelleen tai tämän rintaperilliselle. Myös tässä tilanteessa lesken antama lahjoitus voidaan luokitella ennakkoperinnöksi. PK 6:9.1:n mukaan ennakkoperintö tulee kyseisessä tilanteessa huomioida ensin kuolleen puolison jälkeen, ellei muuta ole määrätty tai olosuhteiden vuoksi voida muuta katsoa tarkoitetun.

[109] *Kangas* 2013, s. 468–469.

[110] *Kangas* 2013, s. 469.

> Kauppa luokiteltiin lahjanluonteiseksi, koska kauppahinta oli alihintainen ja ei siten vastannut käypää arvoa. Myynti tapahtui vuonna 1988 ja ositus vuonna 2004. Ensin kuollut puoliso kuoli vuonna 1982. Osituksen ja perinnönjaon toimitutti pesänjakaja, joka päätyi pitämään lahjoitusta ennakkoperintönä. Lahjansaaja Matti K kuitenkin vastusti pesänjakajan ratkaisua. Käräjäoikeus katsoi, että pesänjakajan tekemä ratkaisu oli oikea ja hylkäsi Matti K:n kanteen. Käräjäoikeus katsoi ratkaisustaan huolimatta, että PK:n ja AL:n säännökset ovat kyseisessä asiassa tulkinnallisia eikä suoraa vastausta tapaukseen löydy. Tapaus eteni hovioikeuteen, joka ratkaisi asian käräjäoikeuden hyväksi ja hylkäsi Matti K:n kanteen. Korkein oikeus myönsi tapaukseen valitusluvan ja ratkaisi tapauksen muuttamalla hovioikeuden tuomiota. KKO kumosi ositus-ja perinnönjaon ennakkoperinnön osalta, joka merkitsee vähennyksen kumoamista. Ratkaisu merkitsee myös ennakkoperinnön aiheuttamien muutosten kumoamista lesken osituksessa saamaan omaisuuteen ja perillisten saamien perintöosien osalta. (Ään.)

Tapauksessa leski oli määrännyt lahjoituksen olevan ennakkoperintöä. Määräys oli annettu jälkikäteen eli määräystä ei annettu lahjoitushetkellä. Korkein oikeus sovelsi tapaukseen juuri tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpiä säännöksiä eli PK 6:1:ää ja AL 94a §:ää. PK 6:1 tulee siis sovellettavaksi tilanteessa, jossa yhteiselle rintaperilliselle AO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö vähennetään ensin kuolleen puolison jälkeen ja ylimenevä ennakkoperinnön osa vähennetään lesken jälkeen. AL 94a § säätää puolestaan, että omaisuuden osituksessa perillisille tulevasta osuudesta on vähennettävä ennakkoperinnön arvo tai mikäli koko ennakkoperinnön arvoa ei voida vähentää ennakkoperinnön saajan perintöosuudesta, tulee vähentää se määrä, mikä on mahdollista. KKO perusteli tuomiotaan siihen, että PK 6:1:ssä ei säädetä erikseen ennakkoperinnön vuoksi tehtävästä vähennyksestä perittävän kuoleman jälkeen. KKO tulkitsee säännöksen kuitenkin niin, että siinä tarkoitetaan lahjoituksia, jotka on tehty perittävän eläessä. Tämän vuoksi KKO katsoi, että PK 6:1:n nojalla ei ole mahdollista luokitella lesken antamaa lahjoitusta ennakkoperinnöksi.

Tilanne muuttuu silloin, kun ennakkoperinnön saajat eivät ole puolisoiden yhteisiä rintaperillisiä vaan ennakkoperinnön saajana on toisen aviopuolison lapsi, joka on syntynyt aikaisemmassa suhteessa tai aikaisemmassa avioliitossa.[111] Nykypäivänä on tavanomaista, että perheet muodostuvat uusioperheistä eli perhe koostuu aikaisemman avioliiton sekä uuden avioliiton aikana syntyneistä lapsista. Uusioperheet voivat tuottaa ongelmia ylisuurien en-

[111] *Saarenpää* 1994, s. 151.

nakkoperintöjen laskemisessa, koska laskemisessa tulee ottaa huomioon uusioperheen tuomat lisähaasteet sekä puolisoiden eri rintaperilliset voivat aiheuttaa ongelmia lainsäädännön tulkinnassa.[112] Lainsäädäntöä säädettäessä ei ollut yhtä yleistä, että puolisoilla oli rintaperillisiä eri avioliitoista, jonka vuoksi esimerkiksi PK 7 luku lakiosasäännöstöstä ei ole varautunut tilanteisiin, jossa rintaperillisiä on eri avioliitoista.[113]

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1970 II 13 on käsitellyt edellä kuvattua tilannetta, jossa korkein oikeus on antanut oikeusohjeen ennakkoperintöjen ja lakiosien huomioon ottamiselle silloin, kun perittävältä on jäänyt leski ja eri avioliitoissa syntyneet rintaperilliset. KKO tapauksen oikeusohjeen mukaan perittävän antama ennakkoperintö otetaan puolittamisperiaatteen mukaan vain puolesta arvostaan, kun lasketaan rintaperillisten lakiosia. Puolittamisperiaatteen mukainen vähennys otetaan huomioon vain silloin, kun perittävällä ja leskellä on ollut avio-oikeus toistensa omaisuuteen.[114]

KKO perusteli tulkintaansa siihen, että ositus toimitetaan ennen perinnönjakoa, jonka jälkeen saadaan perillisten perintöosat. Tulkintaa perusteltiin AL 90 §:ään, jonka mukaan avio-oikeuden piiriin ei kuulu puolison kuoleman jälkeen saatu omaisuus. KKO:n mukaan on vakiintunut tapa, että ositusperusteen syntymisen jälkeen tapahtunut avio-oikeuden alaisen omaisuuden vähentyminen ei ole huomioon otettava seikka osituksessa, sillä restituutioperiaatteen[115] mukaisesti omaisuus katsotaan puolison omaisuudeksi, vaikka kyseinen omaisuus olisikin lahjoitettu pois. KKO katsoo sen vuoksi, että AL 92–95 §:t eivät sovellu tapaukseen, koska lahjoitus on tehty ositusperusteen syntyhetken jälkeen. Näin ollen KKO tulkinta on, että leski ei voi omilla toimillaan vaikuttaa osituksen lopputulokseen eikä perillisille tulevaan perintöosaan. KKO:n mukaan ennakkoperintö tulee vähentää vasta lahjanantajan jälkeen. KKO myös katsoo, että AL 94a § on säädetty turvaamaan lesken oikeuksia,

[112] Ks. *Särkkä* Iltasanomat 2016, s. 8–9, jossa käsitellään uusioperheiden aiheuttamista ongelmatilanteista. Artikkelin mukaan uusperheissä joudutaan usein käsittelemään perintöriitoja, joita aiheuttavat kahden eri suvun väliset suhteet ja jännitteet. Artikkelin mukaan ongelmatilanteita syntyy varsinkin, jos uuden avioliiton aikana syntyneitä rintaperillisiä suositaan ennakkoperintöjä antamalla. Artikkeli osoittaa asia ajankohtaisuuden ja ongelmakohtien selvittämisen olevan tärkeää. Asia on pinnalla ajankohtaisissa aikakausilehdissä jatkuvasti ja varsinkin erilaiset perintösuunnittelun keinot ovat jatkuvasti esillä. Ks. myös *Litmala Oikeus* 32/2003, s. 119. *Litmalan* mukaan jo vuonna 2003 on laajasti keskusteltu yhteiskunnassa perheiden moninaistumisen aiheuttamista ongelmista ja perheen jäsenien suojelemisesta käytännön ongelmatilanteissa.
[113] *Saarenpää* 1994, s. 154.
[114] *Saarenpää* 1994, s. 155.
[115] Restituutioperiaatteesta tarkemmin teoksessa *Lohi* 2016, s. 544–553.

mutta koskee kuitenkin samaa tilannetta kuin PK 6:1. Näin ollen säännöksiä tulisi tulkita yhdenmukaisesti, jonka vuoksi KKO katsoi, ettei AL 94a §:ää voida soveltaa tapaukseen.

Ennakkoperinnön saajan ollessa lapsipuoli tai hänen rintaperillisensä ennakkoperinnön antajaan nähden, tulee ennakkoperintö vähentää perinnönjaossa vasta sen puolison jälkeen, johon ennakkoperinnön saaja on perillisasemassa. Esimerkiksi ensin kuolleen puolison antamaa ennakkoperintöä lapsipuolelleen ei voida vähentää ensin kuolleen puolison perinnönjaossa, koska lapsipuoli ei ole ensin kuolleen puolison lakimääräinen perillinen. Poikkeus vähennyksen tekemiseen määritellään PK 6:9:ssä, joka sallii vähennyksen tekemisen siinä tapauksessa, että lapsipuolelle tai hänen rintaperilliselle annettu ennakkoperintö on annettu avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta. Tämän voi kumota perittävän antama määräys ennakkoperinnöstä tai muu olosuhde, jonka vuoksi voidaan katsoa perittävän tarkoittavan muuta.

Aikaisemmin käsitelty korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2010:57 käsittelee tilannetta, jossa perittävä on antanut ennakkoperintöä rintaperilliselleen avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta. Kyseinen ennakkoratkaisu asettaa lesken asemalle pohtimisen arvoisia kysymyksiä. Miten lesken asemaan vaikuttaa tilanne, jossa ennakkoperintö on annettu henkilölle, joka ei olekaan lahjoitushetkellä lahjanantajan perillisasemassa oleva rintaperillinen? Tällaista ennakkoperintöä ei huomioida lahjanantajan jälkeen, koska lahjansaaja ei ole lahjoitushetkellä ollut perillisasemassa ollut rintaperillinen. Tästä seuraa ensin kuolleen puolison omaisuuden säästön väheneminen ja siten osituksessa jaettavan omaisuuden väheneminen. Kyseessä oleva tilanne huonontaa lesken oikeuksia avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen. Korkeimman oikeuden tapauksessa oli kyseessä myös tilanne, jossa myös ennakkoperinnön saanut lakimääräinen perillinen luopui perinnöstä. KKO:n ratkaisun mukaan kyseisen perillisen saama ennakkoperintö otettiin huomioon ensin kuolleen puolison jälkeen lesken ja kuolinpesän osakkaiden välisessä osituksessa, vaikka perittävä oli luopunut perinnöstä. Annettu ennakkoperintö otettiin tapauksessa huomioon osakkaiden perintöosuuksia vähentävänä tekijänä, vaikka itse ennakkoperinnön saaja oli luopunut perinnöstään. Tästä voidaan johtaa, että muille kuin rintaperillisille tehdyt lahjoitukset eivät vaikuta lesken oikeudelliseen asemaan siinä mielessä, että osituksessa tulisi kiinnittää huomiota ennakkoperintöjen huomioimiseen tai ennakkoperintöjen palauttamista pesän säästöön. Itse lahjoitus toki vähentää avio-oikeuden alaista omaisuutta, joka siten vaikuttaa osaltaan lesken asemaan heikentävästi.

3.2.3 Lisäysmenetelmä tapauksessa, jossa useampia ennakkoperintöjä

Ylisuuren ennakkoperinnön vähentämismenetelmä on haastava ja ongelmallinen, varsinkin silloin, kun kyseessä on tilanne, jossa perittävä on antanut perillisilleen useita eri ennakkoperintöjä.[116] Laskemisen tekee monimutkaisemmaksi se, että useampia eri ennakkoperintöjä tulee ottaa huomioon laskelmissa. Kaava eroaa aikaisemmasta kaavasta[117] ennakkoperintöjen määrän osalta, koska tässä kaavassa otetaan huomioon useampi ennakkoperintö toisinkuin aikaisemmassa esimerkissä, jossa otettiin huomioon vain yksi ennakkoperintö. Useampien ennakkoperintöjen vuoksi joudutaan tekemään tavallisen kaavan lisäksi lisälaskuja. Havainnollistetaan prosessia listaamalla järjestyksessä seuraavat laskutoimenpiteet:

1. Kaavaan[118] p= (po + p + lo) / 2 x n lisätään kaikki annetut ennakkoperinnöt.
2. Mikäli jokin ennakkoperinnöistä osoittautuu ylisuureksi, kyseinen ennakkoperintö lisätään laskelmaan ainoastaan saajansa laskennallisen perintöosan osalta.
3. Tehdään uusi koelaskelma, jossa selvitetään ovatko muut ennakkoperinnöt määrältään ylisuuria. Merkitään ylisuurta ennakkoperintö kirjaimella p.
4. Mikäli myös toinenkin ennakkoperintö osoittautuu laskelmassa ylisuureksi, merkitään laskelmaan ylisuuret ennakkoperinnöt kirjaimella 2p.
5. Tehdään lisää koelaskelmia, joissa ennakkoperinnöiksi merkitään ensin 3p. Mikäli laskelmia tarvitsee tehdä vielä lisää, merkitään tarvittaessa vielä 4p ja jatketaan samalla kaavalla, kunnes kaikki ennakkoperinnöt ovat huomioitu laskelmassa.[119]

Laskukaava muuttuu aikaisemmasta laskukaavasta, koska laskukaavaan otetaan mukaan kaikki ennakkoperinnöt aikaisemman yhden ennakkoperinnön sijasta. Laskukaavaan ei myöskään voida lisätä kokonaisuudessaan ennakkoperintöä, mikäli se osoittautuu ylisuureksi.[120] Havainnollistetaan laskukaavaa seuraavalla esimerkillä:

> *Esimerkki*. P oli kuollessaan avioliitossa L:n kanssa. P:llä oli AO-omaisuutta 150 000 euroa ja L:llä oli AO-omaisuutta 60 000 euroa. P on antanut eläessään ennakkoperintöä rintaperillisilleen A:lle 350 000 euroa ja B:lle 80 000 euroa. P:llä oli myös rintaperillinen C, joka jäi ilman ennakkoperintöä. Laskukaavat ovat jaoteltu neljään eri vaiheeseen:

[116] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 235.
[117] Ks. Tutkielman kaava s. 28.
[118] Ks. Tutkielman kaava s. 28.
[119] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 237–239.
[120] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 238.

Vaihe 1: p= (150 000 + 350 000 + 80 000 + 60 000) / 2 x 3

p= 640 000 / 2 x 3

p= 106 667 euroa, joka on siten vähemmän kuin A:n saama ennakkoperintö, koska 106 667 < 350 000. Puolestaan B:n saama ennakkoperintö on pienempi kuin p, koska 160 667 > 80 000. Tästä voimme päätellä, että B:n saama ennakkoperintö ei ole ylisuuri toisin kuin A:n saama ennakkoperintö. Varmistamme asian vielä seuraavilla laskukaavoilla.

Vaihe 2: Merkitään A:n saamaa ennakkoperintöä kirjaimella p.

p= (150 000 + p + 80 000 + 60 000) / 2 x 3

6 p= 290 000 + p

5 p= 290 000

p= 58 000, joka on siten pienempi kuin B:n saama ennakkoperintö, koska 58 000 < 80 000. Näin ollen myös B:n saama ennakkoperintö on ylisuuri.

Vaihe 3: Sijoitetaan kaavaan A:n ja B:n saamat ennakkoperinnöt ja merkitään niitä kaavassa merkinnällä 2p.

p= (150 000 + 2p + 60 000) / 2 x 3

6 p= 210 000 + 2p

4 p= 210 000

p= 52 500

Vaihe 4: Seuraavaksi lasketaan avio- ja perintöosat.

	P	L
AO-omaisuuden säästö	150 000	60 000
A:n ennakkoperintö	52 500	
B:n ennakkoperintö	52 500	

Laskennallinen AO-omaisuuden yhteensä.: 150 000 + 60 000 + 52 500 + 52 500= 315 000 euroa

L:n avio-osa: 315 000/ 2= 157 500 euroa

Perillisten maksettava tasinkoa L:lle: 157 500 - 60 000= 97 500 euroa

Perillisten perintöosa: 157 500 - 105 000= 52 500 euroa

> Lopputuloksena voidaan todeta, että C saa perinnönjaossa 52 500 euroa ja A ja B eivät saa vielä kyseisessä perinnönjaossa mitään osuutta.[121]

3.3 Muut vähentämismenetelmät

3.3.1 Suhteellisen jakamisen menetelmä

Edellä esitetyt vähentämismenetelmät eivät ole ainoita menetelmiä, joilla ylisuuria ennakkoperintöjä voidaan laskea. Lainvalmisteluista on huomattavissa PK 6:7:n sanamuodon mukaisesta kaavasta poikkeavia vähentämismenetelmiä.[122] Suhteellisen jakamisen menetelmää käyttämällä päädytään samaan lopputulokseen kuin edellä käytettyä lisäysmenetelmää käyttämällä. Suhteellisen jakamisen menetelmä on helpompi verrattuna lisäysmenetelmään, koska menetelmässä ei käytetä vaikeampaa yhtälökaavaa. Menetelmä toimii siten, että ylisuurten ennakkoperintöjen saajia ei oteta huomioon perinnönjaossa vaan heidät sivuutetaan jako-osuuksia määritettäessä. Perittävän reaalinen jäämistö jaetaan muiden jäljelle jäävien perillisten kesken perintöosuuksien suhteessa.[123]

Suhteellisen jakamisen menetelmää on ongelmatonta käyttää yksinkertaisimmissa yhtälöissä silloin, kun on kyse vain yhdestä perittävän antamasta ennakkoperinnöstä, jolloin käytetään edellä mainitsemaa laskentatapaa sekä silloin, kun on kyse tasapolvessa oleville perillisille annetuista ennakkoperinnöistä. Kun ennakkoperinnöt on annettu tasapolvessa oleville perillisille, kuolinpesän varat jaetaan muiden perillisten kesken tasamäärin ja ennakkoperinnön saajat jäävät ulkopuolelle laskelmista. Mikäli perilliset eivät olekaan tasapolvessa vaan perilliset jakautuvat eri sukuhaaroihin, tulee jaossa kiinnittää huomiota alkuperäisiin jakosuhteisiin eli siihen, että ylisuuren ennakkoperinnön saajan perinnön laskelmista pois jättäminen ei aiheuta saman sukuhaaran muiden perillisten perintöosuuksien kasvamista.[124]

Perittävän antaessa ylisuuria ennakkoperintöjä on mahdollista myös soveltaa samaa sääntöä. Säännön soveltaminen muuttuu tilanteessa, jossa perittävä on antanut erikokoisia ennakkoperintöjä perillisilleen niin, että osa ennakkoperinnöistä on ylisuuria ja osa optimaalista perintöosaa pienempiä ennakkoperintöjä. Laskusääntö muuttuu tällaisessa tilanteessa niin, että optimaalista perintöosaa vähemmän ennakkoperintöä saaneet perilliset otetaankin mukaan

---

[121] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 239–240.
[122] *Saarenpää* 1994, s. 169.
[123] *Lohi* 1999, s. 44–45. Suhteellisen jakamisen menetelmää käytetään mm. Saksassa, jossa ennakkoperintöjä sääntelevä Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) § 2056 perustuu suhteellisen jakamisen menetelmälle.
[124] *Lohi* 1999, s. 45.

perinnönjakoon. Perillisten saamia ylisuuria ennakkoperintöjä ei oteta huomioon laskelmissa, koska ylisuuria ennakkoperintöjä saaneet perilliset jätetään perinnönjaon ulkopuolelle. Perintöosien laskuohjeena on, että reaaliseen jäämistöön lisätään kaikki ennakkoperinnöt, jotka perinnönjaossa mukana olevat perilliset ovat saaneet. Tämän jälkeen laskennallinen jäämistö jaetaan jaossa mukana olevien perillisten kesken perintöosien määräämässä suhteessa.[125]

Havainnollistetaan suhteellista jakamisen menetelmää seuraavan yleisen säännön avulla:

1. Reaaliseen jäämistöön lisätään kaikki perittävän antamat ennakkoperinnöt ja lasketaan tämän jälkeen optimaaliset perintöosat.
2. Tarkastetaan, onko joku perillisistä saanut ylisuuren ennakkoperinnön. Mikäli on, perillinen ja hänen saama ennakkoperintö jätetään pois laskelmista. Tämän jälkeen tehdään uusi laskelma, jossa reaaliseen jäämistöön lisätään kaikkien muiden perillisten saamat ennakkoperinnöt. Laskelmassa saatu jäämistö jaetaan perintöosien suhteessa jaossa mukana olevien perillisen kesken.
3. Mikäli laskelmasta nähdään, että kenenkään perillisen saama ennakkoperintö ei ole ollut hänen uutta laskennallista perintöosaa suurempi, suoritetaan jako antamalla kullekin perilliselle oma osuutensa.
4. Mikäli vaiheessa 3 ilmenee, että perillisen saama ennakkoperintö on ylisuuri, jätetään hänet ja hänen saama ennakkoperintö jaon ulkopuolelle kuten kohdassa 2 ja jako suoritetaan jäljelle jääneiden perillisten kesken. Laskelma tehdään uudestaan, kunnes päädytään lopputulokseen, jossa ei ole mukana yhtään ylisuurta ennakkoperintöä.[126]

Konkretisoidaan suhteellisen jakamisen menetelmää seuraavalla esimerkillä:

> *Esimerkki:* P:n perillisiä ovat A, B, C ja edesmenneen D:n perilliset Da ja Db. Ennakkoperintöä on annettu A:lle 17 000 euroa, B:lle 3 000 euroa ja Da:lle 4 000 euroa. P:n omaisuus on 12 000 euroa. Laaditaan ensin laskelma, jossa selvitetään perillisten perintöosat. Laskennallisen jäämistön suuruus on siten 17 000 + 3 000+ 4 000 + 12 000= 36 000. Perintöosiksi muodostuu A:n, B:n ja C:n osalta 36 000/ 4= 9 000 euroa ja Da:n ja Db:n osalta 9 000/ 2= 4 500 euroa. Seuraavaksi tulee tarkistaa mahdolliset ylisuuret ennakkoperinnöt. Käy ilmi, että A:n

[125] *Lohi* 1999, s. 46.
[126] *Lohi* 1999, s. 47.

saama ennakkoperintö on ylisuuri (17 000 > 9 000), jonka vuoksi laaditaan uusi laskelma jättäen A sekä hänen saamansa ennakkoperintö kokonaan laskelmien ulkopuolelle. Saadaan tällä tavalla laskettuna laskennalliseksi jäämistöksi 3 000 + 4 000 + 12 000= 19 000 euroa. Jaetaan jäämistö perintöosien suhteessa eli B saa 6 333 euroa, C saa 6 333 euroa, Da saa 3 167 euroa ja Db saa 3 167 euroa. Tällä tavalla laskettuna huomataan, että laskemien mukaan Da:n saama ennakkoperintö on myös ylisuuri (4 000 > 3 167). Tehdään uusi laskelma edellisen laskelman mukaisesti jättämällä Da pois laskuista. Saadaan laskennalliseksi jäämistöksi 3 000 + 12 000= 15 000, joka jaetaan perintöosien suhteessa siten, että B saa 6 000 euroa, C saa 6 000 euroa ja Db saa 3 000 euroa. Huomataan, että perintöosat eivät ole enää ylisuuria ja uutta laskelmaa ei tarvitse enää tehdä.[127]

3.3.2 Muut menetelmät

Lisäysmenetelmän ja suhteellisen jakamisen menetelmän lisäksi on käytössä muita edellä mainitsemista laskumenetelmistä olennaisesti poikkeavia menetelmiä, jotka johtavat selvästi erilaisiin lopputuloksiin.[128] *Wirilanderin ja Helinin* käyttämä ns. puutemalli-niminen laskutapa poikkeaa edellä esitetyistä laskutavoista. Puutemalli on kehitelty ositustilanteisiin. Myös *Aarnio-Kangas* on määritellyt perintöosien laskemistavan, joka perustuu vähentämiskertoimen käyttämiseen.[129] Wirilanderin ja Helinin puutemalli eroaa Aarnio-Kankaan perintöosien määritystavasta esitysteknisesti, mutta se ei ole johtanut siihen, että menetelmät eroavaisivat menetelmällisesti toisistaan. Molemmat menetelmät lähtevät siitä, että perillisten optimaaliset perintöosat, osituksessa lesken optimaalinen avio-osa sekä se, mitä perillisiltä ja leskeltä siitä vielä puuttuu, otetaan laskelman lähtökohdaksi. Tämän jälkeen perinnönjako toimitetaan niiden osakkaiden kesken, jotka ovat saaneet liian vähän omaisuutta. Omaisuuden jakamisen perusteena pidetään sitä osuutta, joka vastaa puutteiden mukaista suhdetta, josta seuraa laskutavan nimi puutemalli.[130]

Myös puutemallin osalta ongelmalliseksi muodostuu tilanne, kun perittävä on antanut useita ennakkoperintöjä, sekä ylisuuria ennakkoperintöjä että optimaalista perintöosaa pienempiä

[127] *Lohi* 1999, s. 47–48.
[128] *Lohi* 1999, s. 48.
[129] *Aarnio–Kangas* 2009, s. 792–798.
[130] *Lohi* 1999, s. 48.

ennakkoperintöjä. Tällaisessa tilanteessa tulee selkeämmin näkyvään puutemallin ja lisäysmenetelmän erot verrattuna toisiinsa. Vaikka puutemalli on laadittu ositusta varten voi mallia soveltaa perinnönjaoissa.[131]

Puutemalli:

1. Lasketaan perillisten optimaaliset perintöosat ja lasketaan tämän jälkeen kuinka paljon kunkin perintöosuudesta puuttuu omaisuutta.
2. Osituksessa: Puolisoiden AO-omaisuuden reaalinen säästö jaetaan ”puutteessa” oleville osapuolille puutteiden osoittamissa suhteissa.
3. Perinnönjaossa: Jaettavaksi tulee reaalinen jäämistö.[132]

Aarnio-Kankaan vähentämiskertoimen käyttämiseen perustuva malli:

1. Lasketaan perillisten optimaaliset perintöosat ja lasketaan tämän jälkeen kuinka paljon perillisten perintöosuudesta puuttuu omaisuutta.
2. Näin saadaan omaisuuden määrä, jota kutsutaan vajaukseksi. Saatu omaisuuden määrä jaetaan puutteiden mukaisissa suhteissa eli siinä suhteessa, jonka perittävän antama ylisuuri ennakkoperintö on aiheuttanut pesän muille perillisille. Vajaus siten vähentää kunkin perillisen perintöosaa, jonka vuoksi perilliselle aiheutunut haitta ylisuuren ennakkoperinnön antamisesta tulee huomioida perinnönjaossa. Huomioiminen tapahtuu siten, että perillisen optimaalisesta perintöosasta vähennetään kultakin perilliseltä vajauksen määrä.[133]

Tarkastellaan eri vähentämismenetelmiä ja niiden eroavaisuuksia seuraavan esimerkin avulla:

> *Esimerkki*: Perittävä on antanut kolmelle lapselleen ennakkoperintöjä yhden lapsen jäädessä kokonaan ilman ennakkoperintöä. Perittävä on antanut A:lle, B:lle ja C:lle yhteensä 64 000 euroa ennakkoperintöjä, jolloin D on jäänyt kokonaan ilman ennakkoperintöä. A on saanut 34 000 euroa, B on saanut 20 000 euroa ja C on saanut 10 000 euroa. Perittävän kuolinpesän säästö on 36 000 euroa. Verrataan PK 6:7:n mukaista laskukaavaa, puutemallin mukaista laskukaavaa ja vähentämiskertoimen mukaista laskukaavaa keskenään:

[131] *Lohi* 1999, s. 48–49.
[132] *Lohi* 1999, s. 49.
[133] *Lohi* 1999, s. 49.

1. *PK 6:7:n mukainen laskukaava*: Lisätään laskennalliseen jäämistöön kaikki annetut ennakkoperinnöt, jolloin saadaan loppusummaksi 100 000 euroa. Laskennallisiksi perintöosiksi muodostuu täten 100 000/ 4= 25 000 euroa. Verrataan perintöosaa perillisten saamiin ennakkoperintöihin, jolloin näemme A:n olevan ainut, joka on saanut perintöosaa suuremman summan ennakkoperintöä eli ylisuuren ennakkoperinnön. Sen vuoksi jätämme A:n saaman ylisuuren ennakkoperinnön pois laskemista ja lisäämme vain B:n ja C:n saamat ennakkoperinnöt eli yhteensä 30 000 euroa (20 000 + 10 000) kaavaan. Lasketaan perintöosa seuraavalla laskukaavalla:
   p= (36 000 + 30 000 + p)/ 4
   p= (66 000 + p)/ 4
   4p= 66 000 + p
   3p= 66 000
   p= 22 000[134]
   Perintöosaksi muodostuu näin ollen 22 000 euroa. A on saanut ylisuuren ennakkoperinnön, joten hän ei saa jäämistöstä omaisuutta (34 000 > 22 000). B:n perintöosuus lasketaan vähentämällä laskennallisesta perintöosuudesta saatu ennakkoperintö eli 22 000-20 000= 2 000 euroa. C:n perintöosa lasketaan samalla tavalla kuin B:n perintöosa eli 22 000 - 10 000= 12 000 euroa. D ei saanut lainkaan ennakkoperintöä, joten hän saa täysimääräisen perintöosan eli 22 000 euroa.[135]

2. *Puutemallin mukainen laskukaava:* Lasketaan ensin koko jäämistön arvo ilman annettuja ennakkoperintöjä, jolloin saadaan loppusummaksi 100 000 euroa. Tämän jälkeen lasketaan optimaaliset perintöosat eli ilman ennakkoperintöjen aiheuttamia muutoksia perintöosiin. Saadaan optimaaliseksi perintöosaksi 100 000/ 4= 25 000 euroa. Verrataan optimaalista perintöosaa annettuihin ennakkoperintöihin, jolloin näemme A:n saaneen ylisuuren ennakkoperinnön (34 000 > 25 000). Koska on kysymys ”puutemallista”, todetaan B:n ”puutteen” olevan 25 000 - 20 000= 5 000 euroa eli puute tarkoittaa sitä määrää, jonka verran B on saanut vähemmän verrattuna optimaaliseen perintöosaan. C:n ”puute” on 25 000 -10 000= 15 000 euroa. D:n ”puute” on koko optimaalinen perintöosa eli 25 000 euroa, koska hän ei saanut lainkaan ennakkoperintöä.[136]

3. *Vähentämiskertoimen käyttämiseen perustuva laskukaava*: Todetaan laskennallisen perintöosan olevan 25 000 euroa. Lasketaan ylisuuren ennakkoperinnön suuruus laskukaavalla 34 000 - 25 000= 9 000 euroa. Seuraavaksi lasketaan vähentämiskerroin, joka lasketaan

[134] *Saarenpää* 1994, s. 170–171.
[135] *Saarenpää* 1994, s. 171.
[136] *Saarenpää* 1994, s. 171.

> muiden kuin ylisuuren ennakkoperinnön saaneiden perillisten saamat ennakkoperinnöt kerrotaan x:llä, joka on yhtä kuin ylisuuren ennakkoperinnön määrä eli kaavan muodossa (3 x 25 000)x= 9 000, jolloin saadaan lopputulokseksi 0,12. Lopputulos tarkoittaa vähentämiskerrointa, joka kerrotaan perintöosuuden määrällä eli kaavalla 0,12 x 25 000= 3 000 euroa. Lopputulos tarkoittaa perilliselle aiheutuvaa vahingon määrää, kun joku perillisistä on saanut ylisuuren ennakkoperinnön. Lopuksi lasketaan perillisten lopulliset perintöosat, jotka saadaan vähentämällä perintöosasta vahingon määrä eli 25 000 - 3000= 22 000 euroa.[137]

Voidaan havaita, että PK 6:7:n mukaista laskutapaa käyttämällä suositaan ilman ennakkoperintöä jäävää perillistä ja jätetään ylisuuren ennakkoperinnön saanut perillinen kokonaan ilman perintöosaa.[138] Puutemallia ja Aarnio-Kankaan mallia tutkimalla voidaan havaita, että mallit antavat samanlaiset lopputulokset. Näiden mallien lopputulos eroaa kuitenkin edellä käsitellystä PK 6:7:n mukaisesta lisäysmenetelmästä. [139]

Puutemallin ongelmana on mallin saama vähäinen tuki vahvasti velvoittavista oikeuslähteistä, nimittäin lainsäädännössä ei anneta tukea puutemallin käyttämiselle. Perintökaaren 6:7:n ja avioliittolain 94a §:n laskusääntöjä tulkitsemalla ei päästä samaan lopputulokseen, kuin puutemallia käyttämällä päästäisiin. PK 6:7:n ja AL 94a §:n sanamuotoa soveltamalla voidaan laskea perintöosat, joten olisi ongelmallista käyttää toista menetelmää, kun lain säännöksiä soveltamalla päästään jo haluttuun lopputulokseen. Lain säännöksien soveltamatta jättäminen ei ole tarkoituksenmukaista vain sen vuoksi, että lain säännösten sanamuodon mukainen soveltaminen johtaisi monimutkaisten laskusääntöjen tekemiseen. Puutemallin voidaan katsoa olevan PK 6:7:n vastainen eli lainvastainen malli[140]. Puutemallin soveltamisen tutkiminen vaatii vertailua menetelmien välillä, koska puutemallin hyväksyminen tarvitsee perusteluiksi vahvoja argumentteja, jotka puoltaisivat puutemallin käyttämisen johtavan lisäysmenetelmään verrattuna selvästi parempiin tuloksiin. Lisäysmenetelmää käyttämällä perillisten perintöosa määräytyy sen suuruiseksi, että ilman ennakkoperintöä jääneet perilliset saavat perintöosansa täysimääräisesti. Puutemallissa ilman ennakkoperintöä jääneet perilliset eivät saa perintöosaansa täysimääräisenä vaan ennakkoperinnön saaja saattaa

[137] *Saarenpää* 1994, s. 171.
[138] *Saarenpää* 1994, s. 170–171.
[139] *Lohi* 1999, s. 50.
[140] *Saarenpää* 1994, s. 172.

saada myös osansa perinnönjaossa. Lisäysmenetelmän ideana on, että ilman ennakkoperintöä jäävien oikeus perintöön taataan, jonka vuoksi perittävän omaisuus jaetaan ensisijaisesti ilman ennakkoperintöä jääneiden kesken siten, että he saisivat vähintään sen verran omaisuutta, minkä verran pienimmän ennakkoperinnön saanut perillinen on saanut perittävältä hänen eläessään.[141]

Perittävän reaalisen jäämistön suuruus ei aina riitä tasoittamaan perintöosia perillisten välillä niin, että optimaalista perintöosaa pienemmän ennakkoperinnön saanut voi jäädä ilman perintöosuutta perinnönjaossa. Tällaisessa tilanteessa optimaalista perintöosuutta vähemmän ennakkoperintöä saanut onkin saanut ylisuurta ennakkoperintöä, koska ennakkoperinnön arvo on suurempi kuin PK 6:7:ssä säädetty perintöosuus. Ilman ennakkoperintöä jäävät ovat etusijalla perinnönjaossa, joka tarkoittaa ennakkoperinnön saajien jäävän tässä tilanteessa ilman perintöosuutta. Verrattuna puutemalliin edellä mainitussa tilanteessa ennakkoperinnön saajat saisivat jonkun perintöosuuden perinnönjaossa. Puutemallissa ilman ennakkoperintöä jäävien kustannuksella jaetaan omaisuutta jo ennakkoperinnön saaneille perillisille. Tämän lähtökohdan voidaan katsoa olevan PK 6:7:n vastainen, jonka vuoksi lisäysmenetelmää ei tule jättää pois käytöstä puutemallin vuoksi. Lisäysmenetelmää tulisi käyttää, koska tutkimukset osoittavat puutemallin olevan heikommassa asemassa tulkitessa PK 6:7:ää ja AL 94a §:ää.[142]

3.3.3 Ruotsin oikeusjärjestelmän vähentämismenetelmät

Suomen lainsäädännön esitöiden mukaan vähennyslaskelmien tavoite on päästä samaan lopputulokseen Ruotsin lainsäädännön esitöiden kanssa eli tilanteeseen, jossa ennakkoperintöä ei olisi annettu lainkaan. Myös Ruotsin lainsäädännön esitöiden mukaan ennakkoperinnön osuus tulee huomioida perinnönjaossa ensin kuolleen puolison ja lesken yhteisen rintaperillisen osalta, mikäli puolisot antavat yhteiselle rintaperilliselle ennakkoperintöä. Tämä edellyttää kuitenkin ennakkoperinnön antajan tahtotilaa. Osituksessa ja perinnönjaossa tulee siten ottaa huomioon tavoite, jonka mukaan lopputuloksen tulee vastata tilannetta, jossa ennakkoperintöä ei olisi annettu lainkaan. Avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettu ennakkoperintö tulee ottaa huomioon laskelmissa jo heti edesmenneen puolison jälkeen. En-

[141] *Lohi* 1999, s. 50–51.
[142] *Lohi* 1999, s. 52–53.

nakkoperintö tulisi laskea kokonaisuudessaan mukaan perintöosuuksiin. Mikäli koko ennakkoperintöä ei voida laskea mukaan laskelmiin, tulee se osa laskea mukaan, joka on mahdollista.[143]

Ärvdabalkenin 6 luvun 5 §:n mukaan ennakkoperinnön antajan jälkeen jäämistöä määriteltäessä perintöosuuksien suuruuteen vaikuttaa ennakkoperintö, jonka arvo tulisi lisätä jäämistöön ennen jakoa. Ennakkoperintö lasketaan mukaan ennakkoperinnön saajan perintösuuteen, jonka vuoksi se vaikuttaa omaisuuden jakautumiseen niin lesken kuin rintaperillisten välillä. Mikäli koko ennakkoperintöä ei voida laskea mukaan perintöosuuksiin ennakkoperinnön ollessa ylisuuri, on aiheellista pohtia erotuksen huomioimista osituksessa ja perinnönjaossa. Myös Ruotsin lain esitöiden mukaan AO- omaisuudesta annettu ylisuuri ennakkoperintö tulisi huomioida leskelle annettavana hyvityksenä, kuten Äktenskapsbalkenin 11:4a §[144] näyttää. Äktenskapsbalkenin 11:4a § tutkitaan tarkemmin tutkimuksen 3.5.2- kohdassa.[145]

Vastaavasti Ruotsin esitöiden mukaan Ärvdabalkenin 6 luvun 5 §:n soveltaminen ei ole kuitenkaan mahdollista silloin, jos sovelletaan samanaikaisesti Äktenskapsbalkenin 11:4-5 §:ää. Se osa ennakkoperinnöstä, jota ei voida laskea mukaan jako-osuuteen, ei voi säännöksen mukaan tulla sovellettavaksi siinä tapauksessa, jos vastike maksetaan Äktenskapsbalkenin 11:4-5 §:n mukaisesti. Ennakkoperintö lasketaan myöhemmin ennakkoperinnön saajan perintöosuuteen silloin, kun ennakkoperintö voidaan kokonaan laskea mukaan. Tässä tilanteessa käytetään samaa kaavaa kuin Suomessakin. Silloin, kun ennakkoperintöä ei voida kokonaan laskea mukaan, ei omaisuuden säästö luonnollisesti kasva ennakkoperinnön arvon verran vaan ainoastaan sen verran, kuinka paljon ennakkoperintöä voidaan laskea mukaan.[146]

Ruotsin lain esitöiden mukaan on kaksi erilaista tapaa vähentää ennakkoperintö, jotta päästäisiin siihen lopputulokseen, jossa kaikki perilliset saavat yhtä suuret perintöosat. 1) ensimmäisen vähennysmenetelmän mukaan lasketaan jäljelle jäävä omaisuus yhteen, jossa perilliset saavat yhtä suuren osan omaisuutta kuin ennakkoperinnön saaja on saanut aikaisemmin

[143] *SOU 1925:43*, s. 462–463.
[144] Entinen giftermålsbalk 450/1920, 13 kappale 6 §
[145] *SOU 1925:43*, s. 463–464.
[146] *SOU 1925:43,* s. 465–466.

ennakkoperintönä. 2) Toisessa vähennysmenetelmässä sen sijaan menetellään niin, että jäämistö lasketaan yhteen ennakkoperintöjen kanssa, jonka jälkeen lasketaan perintöosuuksien arvot ja siten saatu summa jaetaan kaikkien perillisten kesken. Tässä menetelmässä perillisten osalta selvitetään omaisuuden arvo yhteensä ja vastaavasti lasketaan perintöosat. Ennakkoperinnön saajan osuus selvitetään annetuista ennakkoperinnöistä ja omaisuus jaetaan täydentämällä perintöosat. Molempia metodeja voidaan soveltaa Ruotsin lain esitöiden mukaan. Tulee kuitenkin huomioida, että jokaista perillishaaraa tulee käsitellä kokonaisuutena. Ensimmäinen metodi on selkeämmin ilmaistu eli vähennyksen perimmäinen tarkoitus on taata tasavertaisuus perillisten välillä. Jälkimmäinen metodi painottaa omaisuutta, jonka perillinen on saanut perinnönjättäjältä hänen elinaikanaan, mikä katsottaisiin hänen ennakkoperinnökseen. Ruotsissa sovelletaan jälkimmäistä metodia, mutta molemmat metodit antavat kuitenkin saman lopputuloksen.[147]

SOU 1925:43 sisältää ehdotuksen siitä, kuinka ennakkoperinnön vähentäminen tulisi panna täytäntöön. Lainvalmistelussa pohditaan, kuinka vähennysmenetelmien laskeminen voi aiheuttaa ongelmia tai tulkintatilanteita, esimerkiksi kun ennakkoperintö on ylisuuri ja perittävän jäämistö ei ole riittävän suuri antamaan muille perillisille yhtä paljon omaisuutta verrattuna siihen määrään, minkä toinen perillinen on jo ennestään saanut ennakkoperintönä. Ylisuurta ennakkoperintöä ei voida kokonaan laskea perintöosien määrään, koska ennakkoperinnön saaja ei ole Ruotsin oikeusjärjestelmässä myöskään velvollinen tasoittamaan eroja perillisten välillä. Mikäli ennakkoperintöä ei voida kokonaan laskea mukaan, tulee useimmissa tapauksissa käyttää yksinkertaista laskukaavaa, jossa muut perilliset jakavat jäämistön keskenään ottaen huomioon ennakkoperinnön ja siten ennakkoperinnön saaja ei ole jaossa mukana.[148]

Säännös ei johda kuitenkaan oikeaan lopputulokseen, mikäli perintö tullaan jakamaan useamman eri sukuhaaran kesken ja ennakkoperintö annetaan sukuhaaralle, missä on myös muita perillisiä. Lain esitöissä havainnollistetaan asiaa seuraavalla esimerkillä:

> P:ltä on jäänyt perillinen A ja edesmenneen perillisen B rintaperilliset Ba, Bb ja Bc. P:n omaisuuden arvo on 18 000 euroa. P on antanut ennakkoperintöä Ba:lle 6 000 euroa. Laskeminen

[147] *SOU 1925:43,* s. 281–282.
[148] *SOU 1925:43*, s. 281–282.

> aloitetaan sillä, että lasketaan yhteen omaisuus ja ennakkoperinnöt, jolloin saadaan 24 000 euroa. Tämä summa jaetaan perillisten kesken. Mikäli ennakkoperintöä on annettu, tulisi A:n saada 12 000 euroa ja Ba, Bb sekä Bc:n saada kukin 4 000 euroa. Näin voidaan todeta, että Ba:n saama ennakkoperintö ylittää siten hänen laskennallisen perintöosan 2 000 eurolla. Mikäli edellä mainitulla laskukaavalla vähennys tapahtuu siten, että Ba:ta ei oteta laskukaavoihin mukaan, tulisi A:n saada 9 000 euroa, samoin Bb:n ja Bc:n 4 500 euroa. Menettelyn mukaan ennakkoperintö on liian suuri Ba:n yksin saamaksi, jonka vuoksi Bb:n ja Bc:n tulisi saada Ba:n kustannuksella enemmän, koska heille ei annettu ennakkoperintöä. Alun perin A saisi 3/7 osaa perinnöstä, Bb ja Bc saisivat molemmat 1/7 osaa perinnöstä, joka olisi oikea laskukaava, mikäli perintö jaettaisiin vain heidän kesken suhteessa 3:1:1. A:n tulisi siten saada 10 800 euroa, Bb:n ja Bc:n kummankin 3 600 euroa.[149]

Mikäli edellä mainittua esimerkkiä muutettaisiin ainoastaan siinä suhteessa, että perillinen saa ennakkoperintöä ainoastaan 3 800 euroa, jää jäämistön säästöksi 14 200 euroa. Tämän jälkeen saadaan vähennyksen suuruudeksi 400 euroa. Bb:n perintöosuudesta ei voida vähentää suurempaa osuutta kuin 200 euroa, jolloin vastaavasti hänen perintöosuudeksi muodostuu 4 000 euroa sekä hänen aikaisemmin saamansa ennakkoperintö. Jäljelle jäänyt säästö on 200 euroa. Näin ollen A:n ja Bb:n perintöosuudet olisivat suhteessa 3:1. A:n perintöosuus tulisi vähentyä vielä lisäksi 150 eurolla ja Bc:n perintöosuus 50 eurolla. Omaisuuden säästö jakautuisi siten, että A saa 10 650 euroa ja Bc saa 3 550 euroa.[150]

Kuten Ruotsin lain esitöistä näimme, Ruotsin oikeuskäytännössä on useita eri metodeja, joiden perusteella ylisuuri ennakkoperintö on mahdollista laskea. Yhteenvetona voidaan sanoa, että perintöosuuksia pienempien ennakkoperintöjen erilaiset vähentämismenetelmät johtavat usein samanlaiseen lopputulokseen verrattuna ongelmallisempaan tilanteeseen, jossa ennakkoperintö on perintöosuuksia suurempi. Ennakkoperintöä ei voida laskea täysimääräisesti jäämistön säästöön silloin, kun ennakkoperinnön saaja ei ole velvollinen palauttamaan ennakkoperintöä jäämistön säästöön. 1) Ensimmäinen metodi käsittelee tilannetta, jossa annettu ennakkoperintö on pienempi verrattuna perillisten perintöosaan. 2) Toinen metodi käsittelee puolestaan tilannetta, jossa annettu ennakkoperintö on perillisten perintöosaa suurempi. Keskitytään siten jälkimmäisen metodin tutkimiseen. Jälkimmäisen metodin mukaan ennakkoperintöön lasketaan mukaan niin suuri osa kuin on mahdollista. Metodin laskukaava

---

[149] *SOU 1925:43*, s. 282–283.
[150] *SOU 1925:43,* s. 283.

näkyy selkeästi jo Ärvdabalkenin 5 §:stä. Ärvdabalkenin mukaan voidaan testata laskukaavojen avulla, että mikä ennakkoperintö on liian suuri perillisten perintöosiin nähden. Havainnollistetaan Ruotsin metodia ylisuuren ennakkoperinnön osalta seuraavassa esimerkissä:

> *Esimerkki*. a= b + a / n, jossa a= jäljellä oleva perintö, a—a = ennakkoperinnön saajan perintöosa
>
> P:lla on useampia perillisiä; A, B ja C. Vain A on saanut ennakkoperintöä 500 000 euroa. Jäämistön säästö on 700 000 euroa. Laskeminen on aloitettava ensimmäisellä metodilla, jolloin laskukaavaksi muodostuu:
>
> a=(700 000 + 500 000)/ 3
>
> a= 400 000 euroa, joka on perillisten perintöosan laskennallinen määrä. Näin ollen A:n saama ennakkoperintö on ylisuuri (500 000 > 400 000), jonka vuoksi A:n saamaa ennakkoperintöä ei voida kokonaan laskea perittävän perintöön. Jotta saadaan selville myös ennakkoperinnön saajan perintöosuus, tulee tehdä laskelma jälkimmäistä metodia käyttäen:
>
> a= (700 000 + a)/ 3
>
> 3a= 700 000 + a
>
> 3a - a= 700 000
>
> a= 350 000 euroa, jolloin A saa 350 000 - 350 000= 0 euroa, B ja C saavat 350 000 euroa.[151]

Tarkastellaan tilannetta myös silloin, kun ennakkoperintöjä on annettu useampi eri rintaperillisille. Tilanteessa tulee käyttää edellä olevan esimerkin mukaisesti molempia metodeja. Seuraavassa esimerkissä toinen ennakkoperinnöstä on perintöosuutta pienempi, kun taas toinen ennakkoperintö on ylisuuri:

> *Esimerkki.* P on antanut kaksi erisuuruista ennakkoperintöä A:lle 600 000 euroa ja B:lle 200 000 euroa. C on ainut P:n kolmesta perillisestä, joka ei ole saanut ennakkoperintöä. Lasketaan ensimmäisen metodin mukaan:
>
> a=(700 000 + 600 000 + 200 000)/ 3
>
> a= 500 000 euroa

[151] *Walin—Lind* 2008, s. 182–184.

Verrataan laskennallista perintöosuutta annettuihin ennakkoperintöihin, jolloin huomaamme, että A:n saama ennakkoperintö on pienempi, kuin laskennallinen perintöosuus (200 000 < 500 000). B:n saama ennakkoperintö on puolestaan ylisuuri, koska 600 000 > 500 000. Lasketaan perillisten saamat osuudet:

a= (700 000 + a + 200 000)/ 3

3a= 700 000 + a + 200 000

3a - a= 700 000 + 200 000

2a= 900 000

a= 450 000 euroa, joka on sama määrä, minkä C tulee saamaan, koska hän ei ollut saanut lainkaan ennakkoperintöä. A puolestaan saa 450 000 - 450 000= 0 euroa. B puolestaan saa 450 000 - 200 000= 250 000 euroa.[152]

Tarkastellaan tilannetta vielä siinä tapauksessa, mikäli P:n rintaperillisen B:n sijaan tulevat hänen rintaperilliset Ba, Bb ja Bc, joista Ba on saanut ainoastaan ennakkoperintöä 600 000 euroa. P:n jäämistön säästö on 1 800 000 euroa. Aloitetaan myös tässä tilanteessa ensimmäisestä metodista:

Esimerkki. a= (1 800 000 + 600 000)/ 2

a= 1 200 000

a/ 3= 400 000 euroa, joka on Ba:n perintöosuus. Nähdään, että Ba:n perintöosuus on ylisuuri, koska 400 000 < 600 000. Ylisuurta ennakkoperintöä ei voida siten lisätä kokonaan jäämistön säästöön, vaan pitää tehdä uusi laskelma toisella metodilla:

a= (1 800 000 + (a/ 3))/ 2

2a= 1 800 000 + (a/ 3)

6a= 5 400 000 + a

5a= 5 400 000

a= 1 080 000

[152] *Walin—Lind* 2008, s. 184–185.

a/ 3= 360 000 euroa, joka on Bb:n ja Bc:n perintöosuus, koska he eivät saaneet lainkaan ennakkoperintöä. Ba:n perintöosuus on 360 000 - 360 000= 0 euroa. A saa perintöä 1 080 000 euroa.[153]

Myös Ruotsin oikeuskäytännössä ylisuuren ennakkoperinnön osalta jäljelle jäänyt ylimenevä osuus ennakkoperinnöstä tulee vähentää lesken jälkeen tehtävässä perinnönjaossa.[154] Teknisesti ÄktB:n 11 luvun 5 §:n mukainen laskusääntö ositukselle rakentuu samalle periaatteelle kuin ÄB:n 6 luvun 5 §:n mukainen laskusääntö perinnölle. Ennen jakamista lasketaan leskelle ositettavaan summaan annettu ennakkoperintö. Koska laki ei sisällä palautusvelvollisuutta ennakkoperinnön suhteen, säädetään ÄktB 11 luvun 5 §:ssä, samoin kuin ÅB:n 6 luvun 5 §, että omaisuuden säästöön ei voi kokonaan lisätä ennakkoperintöä, ainoastaan niin suuren määrän kuin laskennallinen ennakkoperintö on.[155]

3.4 Ylisuuren ennakkoperinnön suhde aviovarallisuussäännöksiin

3.4.1 Avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettu ennakkoperintö

Avioliittolain 94a § säätää järjestyksen, jonka mukaan ennakkoperintö otetaan huomioon osituksessa. Järjestyksestä voidaan erottaa neljä vaihetta. Havainnollistetaan prosessia luettelon muodossa:

1. Ennakkoperinnön antajan avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästöön lisätään ennen jakoa annettu ennakkoperintö
2. Edellä mainittuun AO-omaisuuden säästöön lisätään toisen puolison AO-omaisuuden säästö
3. Yhteenlaskettu laskennallinen AO-omaisuus puolitetaan, josta muodostuu puolisoiden avio-osat
4. AL 94a §:n mukaisesti AO-omaisuudesta annettu ennakkoperintö vähennetään perillisten jako-osuudesta.[156]

AL 94a §:n mukaan tulee ottaa huomioon puolisoiden avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettu ennakkoperintö, joka tarkoittaa sitä, että myös lesken antamat ennakkoperinnöt tulevat huomioiduksi ja tulevat vähennettäväksi ensin kuolleen puolison jälkeen.[157] PK 6:1:stä

[153] *Walin—Lind* 2008, s. 185–186.
[154] *Walin—Lind* 2008, s. 186.
[155] *Walin—Lind* 2008, s. 188.
[156] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 232.
[157] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 232.

voidaan tulkita, että leski saa osituksessa laskennallisesti takaisin annetun ennakkoperinnön ainoastaan siinä tilanteessa, että leski on antanut ennakkoperintöä puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle. Jäämistösuunnittelun näkökulmasta tämä seikka on tärkeä ottaen huomioon lesken aseman parantumisen ennakkoperinnön huomioon ottamisen osalta osituslaskelmassa. Tämä säännös on tärkeä tekijä, kun puolisot suunnittelevat ennakkoperinnön antamista ja sen mahdollisia oikeusvaikutuksia.[158] Lesken antaessa ennakkoperintöä, lesken kannalta kannattavaa olisi ennakkoperinnön antaminen vain puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle. Mikäli leski antaisi ennakkoperintöä vain perillisille, jotka eivät ole puolisoiden yhteisiä, hänellä ei ole oikeutta saada ennakkoperintöä huomioiduksi osituslaskemaa vähentävänä tekijänä.

Jäämistösuunnittelun kannalta on tärkeää pohtia, mikä vaikutus puolisoiden avio-oikeuden alaisella omaisuudella on ennakkoperinnön huomioimiseen. Onko merkitystä sillä, että annetaanko ennakkoperintö ensin kuolleen puolison vai lesken avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta sekä mitä seuraamuksia tällä on perillisten tai lesken saamaan osuuteen ensin kuolleen puolison jälkeen.[159] Yleensä ei ole merkitystä, kumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta on annettu ennakkoperintö, koska leski saa jäämistöosituksessa ja perilliset perinnönjaossa yleensä aina saman määrän omaisuutta riippumatta tästä seikasta.[160] Tilanne voi kuitenkin muuttua silloin, kun ylisuurta ennakkoperintöä on annettu perillisille ja puolisoiden kaikki omaisuus ei olekaan avio-oikeuden alaista sekä silloin, kun leski vetoaa omaan tasinkoetuoikeuteensa.[161]

Pohdittaessa kumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta ennakkoperintö lopulta annetaan, on huomioitava se taho, kenen omaisuudesta ennakkoperintö vähennetään. Ennakkoperintöä voi olla tarkoituksenmukaista antaa perillisille, jos lesken omaisuudesta on suurempi hyöty perilliselle verrattuna ensin kuolleen puolison omaisuuteen. Lesken omaisuudesta kannattaa antaa ennakkoperintöä myös siinä tilanteessa, jos leskellä ei ole tarvetta kyseiselle omaisuudelle. Oikeuskirjallisuuden mukaan lesken saama omaisuus ei yleensä riipu siitä seikasta, annetaanko ennakkoperintö lesken AO-omaisuudesta vai ensin kuolleen

[158] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 232.
[159] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 232–234.
[160] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 232.
[161] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 232–234.

puolison AO-omaisuudesta. Sama pätee perillisten perintöosiin, koska perintöosien määrä on yleensä sama riippumatta edellä mainituista seikoista.[162]

Tarkastellaan tilannetta seuraavan esimerkin avulla, jossa tilanne 1) kuvaa P:n AO-omaisuudesta annettua ennakkoperintöä, 2) kuvaa L:n AO-omaisuudesta annettua ennakkoperintöä ja 3) kuvaa P:n ja L:n yhteisesti AO-omaisuudesta annettua ennakkoperintöä:

> *Esimerkki.* Puolisot P ja L ovat osakkaana yrityksessä, josta he omistavat molemmat ½. Puolisot haluavat heidän yhteisen rintaperillisen tulevan myös yritykseen omistajaksi. Puolisoiden kaikki omaisuus on avio-oikeuden alaista ja yrityksen omistusosuudet jakautuvat puolisoiden kesken siten, että molemmat omistavat 100 000 euroa. Tilanteesta tekee mielenkiintoisen se, että P:llä ja L:llä on erisuuruiset omaisuudet, koska P omistaa 300 000 euroa AO-omaisuutta yritysomaisuuden lisäksi. P on siten varakkaampi puoliso, koska puolisoille ei ole muuta varallisuutta kuin em. varallisuus.
>
> 1) P on lahjoittanut 100 000 euron arvoisen osuutensa yrityksestä A:lle. P:n kuoleman jälkeen toimitetaan ositus P:n ja L:n välillä, jossa sovelletaan edellä mainittua järjestystä. Annettu ennakkoperintö lisätään osituksessa laskennallisesti P:n jäämistön säästöön, johon lisätään myös muu P:n AO-omaisuus. P:n AO-omaisuus on yhteensä 100 000 + 300 000= 400 000 euroa. Tämän jälkeen lisätään em. säästöön L:n AO-omaisuuden säästö eli 100 000 euroa ja saadaan lopputulokseksi 400 000 + 100 000= 500 000 euroa. AO-omaisuuden lopullinen säästö puolitetaan kahteen osaan, jolloin saadaan puolisoiden avio-osat eli 500 000/ 2= 250 000 euroa. L:n omaisuus oli 100 000 euroa, jonka vuoksi vähävaraisempana puolisona hän saa tasinkoa pesän säästöstä 250 000 - 100 000= 150 000 euroa. L:n lopullinen varallisuus osituksen jälkeen on 100 000 + 150 000= 250 000 euroa. Avio-osan määrä on sama kuin P:n perillisille tuleva perintöosuus. Perillisten perintöosasta vähennetään tämän jälkeen A:n saama ennakkoperintö. Koska lisäsimme alussa osituslaskelmaan laskennallisesti annetun ennakkoperinnön, tulee se nyt vähentää P:n AO-omaisuudesta, jolloin saadaan lopputuloksena perillisille todellisuudessa menevä omaisuus eli 250 000 - 100 000= 150 000 euroa.[163]
>
> 2) Verrataan tilannetta siihen, että L antaa P:n sijasta yhtä suuren ennakkoperinnön A:lle. Tehdään samanlaiset laskemat kuin edellä eli osituslaskemassa antajan AO-omaisuuden säästöön lisätään annettu ennakkoperintö 0 + 100 000= 100 000 euroa. Tämän jälkeen lisätään em. säästöön myös P:n AO-omaisuuden säästö, joka on 100 000 + 300 000=

[162] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 233–234.
[163] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 233.

400 000 euroa. Yhteensä AO-omaisuus P:llä ja L:llä on siten 400 000 + 100 000= 500 000 euroa, joka puolitetaan avio-osien laskemista varten. Avio-osien määrä muodostuu kuten edellä eli puolittamalla AO-omaisuuden säästö 500 000/ 2= 250 000 euroa. Koska ennakkoperintö on taas lisätty laskennallisesti AO-omaisuuteen, tulee se tässä vaiheessa vähentää määriteltäessä perillisten perintöosat eli 250 000 - 100 000= 150 000 euroa. L saa myös tässä tilanteessa tasinkoa, mutta tasingon määrä poikkeaa 1. kohdasta lesken oman AO-omaisuuden ollessa 0 euroa. Leski saa tasinkoa siten koko avio-osan verran eli 250 000 euroa.

3) Tilanteessa, jossa molemmat puolisot antavat ennakkoperinnön A:lle saadaan samanlainen lopputulos kuin edellä mainituissa kohdissa.[164]

Voidaan huomata, että kaikilla edellä mainituilla tavoilla laskettuna päästään samanlaiseen lopputulokseen eli perilliset saavat saman verran perintöä. Lesken saama avio-osa riippuu lesken omasta varallisuudesta.[165]

Havainnollistetaan seuraavassa esimerkissä ennakkoperinnön huomioon ottamista osituslaskemassa.

Esimerkki. P:llä on kaksi rintaperillistä A ja B. P:llä on varallisuutta 200 000 euroa ja L:llä on varallisuutta 250 000 euroa. Oletetaan, että P on antanut ennakkoperintöä rintaperilliselleen A:lle 65 000 euroa. Seuraavaksi laaditaan osituslaskelma:

	P	L
Avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästö	200 000 euroa	250 000 euroa
P:n antama ennakkoperintö	65 000 euroa	
Laskennallinen AO-omaisuus yhteensä: 200 000 + 250 000 + 65 000 = 515 000 euroa		
Lesken avio-osa	515 000/ 2= 257 500 euroa	
Tasinkoa leskelle	257 500 - 250 000 =7 500 euroa	
P:n perillisten jako-osa:	257 500 - 65 000 = 192 500 euroa.[166]	

[164] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 233. Osituksessa ja perinnönjaossa voi tulla myös vastaan tilanne, jossa perittävä on ylivelkainen. Tällöin suoritetaan samanlainen laskelma kuin annetussa esimerkissä, mutta perittävän omaisuudeksi ei merkitä nollaa vaan negatiivinen luku eli velan määrä. Ylivelkaisuus on otettava huomioon laskemissa, ettei optimaaliset avio- ja perintöosat määräytyisivät suuremmiksi, mitä ne todellisuudessa ovat. *Aarnio—Helin* 1992, s. 189.

[165] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 233.

[166] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 234.

Ositustilanteessa otetaan huomioon myös lesken avio-oikeuden alainen omaisuus. Esimerkistä nähdään ennakkoperinnön huomioon ottamisen vaikutukset. Mikäli leski vaatii perittävän antaman ennakkoperinnön huomioon ottamista osituslaskelmassa, niin leski saa enemmän varallisuutta tasingon maksamisen ansiosta. Lesken on siten kannattavaa vedota ennakkoperintöön ollessaan itse varakkaampi puoliso. Lopputulos ei muutu lesken antaessa ennakkoperintöä. Leski saa myös tässä tilanteessa saman verran varallisuutta, kuin tilanteessa, jossa perittävä olisi antanut ennakkoperintöä.[167]

Lesken *tasinkoprivilegi* eli lesken oikeus olla luovuttamatta tasinkoa ensin kuolleen puolison perillisille turvaa lesken oikeuksia ensin kuolleen puolison perillisiin nähden. AL 103 §:n säätää tasinkoprivilegistä ja lesken oikeudesta olla luovuttamatta ensin kuolleen puolison perillisille omaisuutta lesken ollessa varakkaampi puoliso. Tällainen tilanne on kyseessä silloin, kun lesken avio-oikeuden alaisen omaisuuden arvo on suurempi verrattuna ensin kuolleen puolison avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen. Mikäli leski vetoaa tasinkoprivilegioikeuteensa, on hänellä oikeus olla luovuttamatta omaisuutta perittävän jäämistöön ja näin ollen jäämistön määrä vähenee tasingon arvon verran. Päinvastoin käy tilanteessa, jossa leski ei vetoa tasinkoprivilegiin ja luovuttaa tasingon verran omaisuutta jäämistön säästöön, muuttuu jäämistön lopullinen määrä tasingon verran.[168]

3.4.2 Avio-oikeudesta vapaasta omaisuudesta annettu ennakkoperintö

Puolisot voivat omistaa omaisuutta, jota ei lueta avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen. Tällainen omaisuus voi olla esimerkiksi avioehdolla avio-oikeuden ulkopuolelle rajattua omaisuutta.[169] Avio-oikeuden ulkopuolista omaisuutta voi olla myös aviovarallisuussuhteen ulkopuoliselta henkilöltä saatu lahja tai testamentin nojalla saatu omaisuus, joiden osalta lah-

---

[167] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 234.

[168] *Kangas* 2013, s. 474–475. AL 103 §:n perimmäisenä tarkoituksena on turvata lesken asema esimerkiksi tilanteessa, jossa leski ei välttämättä tunne toisen puolison perillistä. Leskeä suojataan niin, ettei hänen tarvitse luovuttaa tasinkoa mahdollisesti täysin vieraalle henkilölle. *Aarnio—Helin* 1992, s. 196.

Leskellä on myös oikeus PK 3:1a:n mukaisesti pitää jakamattomana hallinnassaan puolisoiden yhteisen kodin ja siellä olevan irtaimiston, vaikka rintaperilliset tai testamentinsaajat sitä vaatisivat. Tätä kutsutaan lesken vähimmäissuojaksi. *Kangas* 2013, s. 480.

[169] *Litmala — Rosti* 2006, s. 17. Puolisoiden tehdessä avioehtosopimuksen heidän omaisuutensa ei jakaudu kokonaan puolittamisperiaatteen mukaisesti vaan avioehdolla rajattu omaisuus jää puolittamisperiaatteen ulkopuolelle ja omaisuus jaetaan avioehtosopimuksen mukaisesti. Muu omaisuus jaetaan puolittamisperiaatteen mukaisesti.

janantaja tai testamentinlaatija on määrännyt, että lahjansaajan tai testamentinsaajan aviopuolisoilla ei ole avio-oikeutta luovutettavan omaisuuden osalta.[170] Avioliittolain 35 §:n mukaan näin luovutettu omaisuus jää avio-oikeuden ulkopuoliseksi omaisuudeksi, mikäli avioehtosopimuksessa, lahjakirjassa tai testamentissa on nimenomaan niin määrätty.

Avio-oikeudesta vapaa omaisuus (myöhemmin VO-omaisuus) eroaa avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta siten, että ainoastaan avio-oikeudesta vapaasta omaisuudesta annettu ennakkoperintö voidaan vähentää vain lahjan antajan jälkeen, jonka vuoksi ennakkoperintöä ei voida vähentää lesken jälkeen. Avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta annettu ennakkoperintö voidaan puolestaan vähentää myös lesken jälkeen.[171] Avio-oikeudesta vapaa omaisuus vaikuttaa osituksen lopputulokseen, koska osituksessa jaettava omaisuus vähenee avio-oikeuden ulkopuolisen omaisuuden verran.

AL 94a § säätää sanamuotonsa mukaisesti AO-omaisuudesta, jonka voidaan katsoa tarkoittavan vain AO-omaisuudesta annettua ennakkoperintöä. Tämän vuoksi voimme olettaa, että VO- omaisuus jää AL 94a §:n soveltamisen ulkopuolelle. Syynä tähän voi olla luonnollisesti se, että VO- omaisuus jää osituksessakin osituksen ulkopuolelle, jonka vuoksi myös VO-omaisuudesta annetut ennakkoperinnöt jäävät osituslaskelman lisäys- ja vähennyserien ulkopuolelle kokonaan. Näin ollen lesken VO- omaisuudesta annettuja ennakkoperintöjä ei oteta huomioon perintöosalaskelmaa tehtäessä. Tähän tilanteeseen on kuitenkin poikkeuksia, sillä jossain tilanteissa myös VO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö voidaan huomioida osituksessa. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun perittävä tai leski ovat antaneet ennakkoperintöä niin AO- omaisuudesta kuin VO- omaisuudesta. Huomioiminen edellyttää, että juuri AO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö muodostuu ylisuureksi. VO-omaisuudesta annetun ennakkoperinnön tulisi tässä tilanteessa olla ainut ennakkoperintö, jonka kyseinen perillinen on saanut sekä hänen saamansa ennakkoperintö tulisi olla perintöosaa pienempi.[172]

Mikäli näin on käynyt, voidaan VO-omaisuudesta annettu ennakkoperintö ottaa huomioon laskemissa, mikä voi puolestaan aiheuttaa yhdessä AO-omaisuudesta annettujen ennakko-

[170] *Litmala — Rosti* 2007, s. 27.
[171] *Aarnio — Kangas* 1994, s. 154.
[172] *Lohi* 1999, s. 91–92. Ks. *Lohi* 2016, s. 508–510.

perintöjen kanssa ennakkoperintöjen tasaamisen. Tällöin aikaisemmin ylisuuri ennakkoperintö saattaa muuttua pienemmäksi, jolloin kukaan perillisistä ei ole saanut ylisuurta ennakkoperintöä ja kaikki saisivat optimaalisen perintöosuutensa. VO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö voi siten saada merkityksensä perintöosien määrää laskettaessa, kuitenkin siinä suhteessa, kuin perittävän VO- omaisuus tavallisestikin voi saada merkityksensä. Tietyissä tilanteissa VO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö voi kasvattaa perillisten perintöosuutta sekä lesken avio-osaa. Lesken kannalta onkin edullista vedota VO- omaisuudesta annettuun ennakkoperintöön, koska leskellä on mahdollisuus saada suurempi avio-osa. Puolestaan lesken avio-osa ei voi vähentyä VO- omaisuudesta annetun ennakkoperinnön takia, sillä AL 94a § on säädetty juuri nimenomaan turvaamaan lesken oikeussuojakeinoja, jonka vuoksi sen ei voida katsoa heikentävän lesken oikeuksia.[173]

Havainnollistetaan VO- omaisuuden huomioimista perintöosien laskemisessa.

> *Esimerkki.* P:llä on kaksi rintaperillistä A ja B. P:llä on AO- omaisuutta 350 000 euroa ja VO-omaisuutta 100 000 euroa, joista P on antanut A:lle ennakkoperintöä 300 000 AO- omaisuudesta ja B:lle ennakkoperintöä 200 000 euroa VO- omaisuudestaan. L:llä on vain AO- omaisuutta, jonka arvo on 150 000 euroa. [174]
>
> Aluksi on laskettava perintöosalaskelma ilman VO-omaisuutta tai VO- omaisuudesta annettuja ennakkoperintöjä, jotta voidaan havaita VO- omaisuuden ja siitä annettujen ennakkoperintöjen ero tavalliseen perintöosalaskelmaan, jossa käytetään vain AO- omaisuutta ja AO-omaisuudesta annettuja ennakkoperintöjä. Kaava on sama kuin edellä käsitelty kaava laskennallisesta perintöosasta. Kaavaan lisätään uutena tekijänä myös P:n VO- omaisuus, joka jaetaan perillisten lukumäärällä:
>
> p= (350 000 + 300 000 + 150 000)/ 2 x 2 + 100 000/ 2
>
> p= 250 000 euroa.[175]
>
> Verrataan perintöosaa annettuihin ennakkoperintöihin ja havaitaan, että A:n saama ennakkoperintö on ylisuuri verrattuna muiden saamiin ennakkoperintöihin (300 000 > 250 000). Lasketaan osituslaskelma ja lisätään laskelmaan se määrä ennakkoperinnöstä, joka on mahdollista laskea mukaan laskukaavaan. Saadaan avio-osaksi (350 000 + 250 000 + 150 000/ 2)= 375 000 euroa, joten leski saa tasinkoa 225 000 euroa (375 000 - 150 000= 225 000). Lesken

[173] *Lohi* 1999, s. 91–92. Ks. *Lohi* 2016, s. 508–510.
[174] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 244.
[175] *Lohi* 1999, s. 92. Ks. *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 244.

avio-osaan ilmenee ylisuuren ennakkoperinnön takia tässä tilanteessa tavallinen vaikutus eli leski menettää omaisuutta verrattuna siihen, että ennakkoperintöjä ei annettaisi lainkaan.[176]

Seuraavaksi VO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö otetaan huomioon, koska A:n saama ennakkoperintö voi muuttua ylisuuresta ennakkoperinnöstä perintöosuuksia pienemmäksi ennakkoperinnöksi, kun huomioidaan laskelmissa myös VO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö. Näin menetellessä perintöosuudet kasvavat. Lasketaan em. kaavan mukaisesti perintöosat, mutta lisätään kaavaan myös VO-omaisuudesta annettu ennakkoperintö:

p= (350 000 + 300 000 + 150 000)/ 4 + (200 000 + 100 000)/ 2

p= 350 000, jonka jälkeen on tehtävä tarkistuslaskelma VO-omaisuuden laskemisesta mukaan laskukaavaan. Tämän avulla saadaan varmuus siitä, että perintöosuuksiin voidaan lisätä VO-omaisuudesta annettu ennakkoperintö. Tarkistuslaskelma tehdään perilliskohtaisesti ja tarkistus suoritetaan vertaamalla lisäyseriä perintöosiin. Tarkistuslaskelmassa perillisen lisäyserät eivät saa ylittää optimaalista perintöosaa, koska muuten lopputulos on virheellinen.[177]

1. Tarkistetaan, ylittääkö A:lle AO-omaisuudesta annettu ennakkoperintö yhdessä VO-omaisuudesta annettujen ennakkoperintöjen kanssa perintöosuuksien määrän.[178] Ennakkoperintöjen yhteismäärä on 300 000 + 200 000= 500 000 euroa, joka on suurempi kuin perintöosuuden määrä. Tästä johtuen em. laskelman lopputulosta ei voida sellaisenaan käyttää osituslaskelmassa. Mikäli ennakkoperintöjen yhteismäärä ei olisi ylittänyt perintöosuuksien määrää, olisi laskelman lopputulos oikea.
2. Seuraavaksi on tarkistettava, ylittääkö B:lle VO-omaisuudesta annettu ennakkoperintö perintöosuuden määrän. B on saanut 200 000 euroa ennakkoperintöä, joka on vähemmän

[176] *Lohi* 1999, s. 92–93.

[177] *Lohi* 1999, s. 93–95. Ks. *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 244–245.

[178] Mikäli perillinen olisi saanut ennakkoperintöä sekä AO- omaisuudesta että VO- omaisuudesta, niin tulisi tarkistuslaskelmassa tehdä myös seuraavat vaiheet: 1) ylittääkö A:n saama VO -omaisuudesta saatu ennakkoperintö perintöosuuden määrän siinä tilanteessa, jos A ei ole saanut AO- omaisuudesta ennakkoperintöä. Mikäli VO- omaisuudesta saatu ennakkoperintö jää alle perintöosuuden määrä, on laskelma tehty oikein. 2) Mikäli samassa tilanteessa A:n saama VO- omaisuudesta saatu ylisuuri ennakkoperintö ylittää perintöosuuden määrän, ei laskelman lopputulosta voida sellaisenaan huomiodia vaan laskelmaan tulee tehdä tarkistuslaskelmia. *Lohi* 1999, s. 95.

3) Mikäli A on saanut sekä AO- omaisuudesta saatua ennakkoperintöä että VO- omaisuudesta saatua ennakkoperintöä, tulee tarkistaa, etteivät A:n saamat ennakot niin AO- omaisuudesta kuin VO- omaisuudesta ylitä perintöosuuden määrää. Mikäli ylittää, tulee tehdä uusi tarkistuslaskelma eikä laskelmaa voi sellaisenaan ottaa huomioida. 4) tulee tarkistaa, ettei A:n saama ennakkoperintö AO- omaisuudesta ylitä jo itsessään perintöosuuden määrää. Jos ylittää, tulee pohtia sitä, tulisiko VO- omaisuudesta annettua ennakkoperintöä huomioida lainkaan laskukaavoissa. Jos AO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö on jo itsessään ylisuuri, lienee tarkoituksenmukaista jättää koko VO- omaisuudesta annettu ennakkoperintö huomioimatta laskukaavoissa. *Lohi* 1999, s. 95—96.

kuin perintöosuuden määrä. Laskelma on siten laskettu oikein. Mikäli B olisi saanut perintöosuutta enemmän ennakkoperintöä, niin laskelman lopputulosta ei voitaisi käyttää sellaisenaan.

3. Laskelman 1. kohdan virheellinen tulos korjataan jakamalla ylisuurista ennakkoperinnöistä aiheutunut omaisuuden menetys kaikkien perillisten sekä lesken kesken. Tehdään uusi laskelma, jossa otetaan huomioon kaikki annetut ennakkoperinnöt, jolloin saadaan määriteltyä optimaaliset avio-ja perintöosat. Optimaaliset perintöosat ovat laskettu edellä, jolloin saimme tulokseksi 350 000 euroa.
4. Tämän jälkeen määritellään ylisuuren ennakkoperinnön määrä eli se määrä, jonka ylisuuren ennakkoperinnön saajat ovat saaneet liikaa verrattuna muihin perillisiin. Lasketaan ylisuuren ennakkoperinnön osuus annetusta ennakkoperinnöstä, joka on 500 000 - 350 00= 150 000 euroa.
5. Viimeiseksi määritellään avio-osa siinä suhteessa, jossa osapuolet saisivat omaisuutta ilman annettua ylisuurta ennakkoperintöä. Ylisuuren ennakkoperinnön osuus annetusta ennakkoperinnöstä jaetaan lesken ja perillisten kesken siinä suhteessa, johon he ovat oikeutettuja saamaan omaisuutta eli suhteessa 2:1. Saadaan heidän osuuksiksi 100 000 ja 50 000. Tämä on heille aiheutunut ”vajaus”. Verrataan vielä tilannetta optimitilanteeseen eli tilanteeseen, jossa P ei olisi antanut ennakkoperintöjä. Leski olisi saanut silloin 400 000 euron (300 000 + 350 000 + 150 000/ 2) arvoisen omaisuuden, mutta nyt hän saa vain 350 000 euroa (400 000 – 50 000). Perilliset jakavat lopun perintöosuuden keskenään, joka jakautuu siten, että jäljelle jäänyt perintöosuus on nolla euroa (350 000 – 300 000 – 50 000). Jäljelle jäänyt perintöosuus saatiin siten, että laskennallisesta perintöosuudesta vähennettiin AO- omaisuudesta saatu ennakkoperintö sekä perillisille tuleva vajaus. Perillisille tulevaan osuuteen tulee vielä lisätä VO- omaisuuden määrä 100 000 euroa, jonka B saa kokonaisuudessaan A:n saadessa aikaisemmin ylisuuren ennakkoperinnön.[179]

Lohen mukaan edellä mainittu laskukaava VO- omaisuudesta annetun ennakkoperinnön lisäämisellä laskelmiin on AL 94a §:n mukainen. Avio-oikeudesta vapaasta omaisuudesta annetun ennakkoperinnön lisäämistä voidaan perustella sillä, että perittävältä jääneellä VO-omaisuudella voidaan katsoa olevan sama merkitys kuin VO-omaisuudesta annetuilla ennakkoperinnöillä. Näin ollen ei ole syytä jättää VO-omaisuudesta annettuja ennakkoperintöjä huomioon ottamatta ottaen huomioon myös PK 6 luvun lähtökohdan eli ennakkoperinnön saajan ei tule hyötyä ennakkoperinnön saamisesta muiden perillisten kustannuksella. VO-omaisuudesta annetun ennakkoperinnön laskemisessa tulee olla kuitenkin tarkkana,

[179] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 244–246.

ettei sen huomioon ottaminen kasvata liikaa perillisten perintöosuuksia. Tältä vältytään tekemällä edellä kuvatut tarkistukset ylisuuren ennakkoperinnön osalta. Näin saadaan lopputulos, jossa yhdenkään perillisen kohdalla tehty lisäys ei ylitä optimaalisen perintöosuuden määrää.[180]

Esimerkissä mainitun tarkistuslaskelman jälkeen voidaan päättää, huomioidaanko VO-omaisuudesta saadut ennakkoperinnöt laskukaavoissa vai ei. Jos tarkistuslaskelmassa ei ilmene puutoksia, voidaan VO-omaisuudesta saadut ennakkoperinnöt huomioida laskukaavoissa tavallisesti kuten AO-omaisuudesta saadut ennakkoperinnöt. Ongelmallisen tilanteesta muodostaa kuitenkin se, että miten määritellään sen ylisuuren AO-omaisuudesta saadun ennakkoperinnön määrä, joka saadaan ottaa huomioon laskukaavassa silloin, kun on annettu niin AO- kuin VO- omaisuudesta annettuja ennakkoperintöjä. Lisäysmenetelmä ei anna selvää vastausta tähän.[181]

Ruotsin oikeusjärjestelmän mukaan VO- omaisuudesta annettua ennakkoperintöä ei lisätä jäämistön säästöön, koska kyseinen ennakkoperintö ei vähennä AO- omaisuutta ja siten ei vähennä lesken osuutta osituksessa. Ennakkoperintöä ei tule lisätä jäämistöön myöskään siinä tilanteessa, mikäli ennakkoperintö on annettu ennen lesken kanssa solmittua avioliittoa. Mikäli vanhempi antaa lapsilleen ennakkoperintöä aikaisemman avioliiton aikana, ei ennakkoperintöä tule laskea perintöosuuteen ennakkoperinnön antajan ollessa avioliitossa kuollessaan lesken kanssa. Perintöosuuden laskeminen tulee kysymykseen silloin, kun on jäljellä vain rintaperillisiä tai kaikki rintaperilliset saavat yhtä suuret osuudet.[182]

3.5 Lesken suojaksi säädetyt vastikesäännökset

3.5.1 AL 94a §:n vastikesäännös

Perintökaaren ja avioliittolain vastikesäännökset ovat tärkeitä jäämistösuunnittelun kannalta, varsinkin huomioitaessa lesken oikeuksia ositustilanteessa. Vastikesäännökset ovat edelleen vähän sovellettuja johtuen säännöksien vaikeaselkoisuudesta. Vastikenormien soveltamisella on hyötyjä niin lesken kuin perillisten jako-osuuksien määrittelemisessä, koska vastikenormeihin vetoaminen voi kasvattaa jako-osuuden määrää.[183]

---

[180] *Lohi* 1999, s. 94–95.
[181] *Lohi* 1999, s. 96—97.
[182] *Walin—Lind* 2008, s. 187.
[183] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 230.

Avioliittolain 94a §:ssä säädetään ennakkoperinnön vaikutuksista puolisoiden avio-osiin ja tätä kautta perillisten perintöosiin. AL 94a §:n perimmäinen tarkoitus on poistaa ennakkoperinnön aiheuttama vaikutus jako-osuuksiin[184]. Kuten aikaisemmin mainittiin, AL 94a §:n 1 momentin mukaan omaisuuden osituksessa vainajan perillisille ja testamentinsaajille tulevasta osuudesta on vähennettävä ennakkoperinnön arvo tai mikäli koko ennakkoperinnön arvoa ei voida vähentää ennakkoperinnön saajan perinnöstä, tulee vähentää se määrä, mikä siitä voidaan vähentää.[185] Tämä koskee tilannetta, jossa ennakkoperintö on annettu jommankumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta ja ennakkoperintö on vähennettävä ennakkoperinnön saajan perinnöstä ensin kuolleen puolison jälkeen. AL 94a §:stä tulee erottaa aikaisemmin läpi käyty PK 6:1.1 ja PK 6:7. Näistä säännöksistä AL 94a § sekä PK 6:1.1 käsittelevät tilannetta, josta perinnöstä vähennetään ennakkoperintö. PK 6:7 puolestaan käsittelee tilannetta, jossa ennakkoperintö lisätään pesän säästöön.

AL 94a §:n 2 momentti käsittelee tilannetta, jossa ennakkoperintö vähennetään AL 94a §:n 1 momentin mukaan omaisuuden osituksessa, jolloin ennakkoperinnön antajan avio-oikeuden alaisen omaisuuden säästöön on lisättävä osituksessa vähennettävä määrä. Lisäys on tehtävä ennen jakoa, ja mikäli ennakkoperinnön antajalta jää muutakin omaisuutta, otetaan myös tämä omaisuus huomioon ennakkoperintöä vähennettäessä. AL 94a §:n vastike noudattaa PK 6 luvun laskennallisen lisäyksen laskukaavoja sekä vähennysmenetelmää[186]. PK 6:7:n ja AL 94a §:n sanamuoto, tarkoitus sekä perintökaaren esityöt puoltavat lisäysmenetelmän käyttöä ja menetelmää on periaatteessa mahdollista soveltaa molempien säännöksien asettamilla tavoilla[187].

Avioliittolain 94a § on säädetty parantamaan lesken oikeuksia ositustilanteessa, jolloin lesken asema paranee osituksessa säädökseen vetoamalla. AL 94a §:n tarkoituksena on turvata lesken ja rintaperillisten tasapuolinen asema. Lesken ja rintaperillisten asema on niin AL 94a

---

[184] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 230–231. Ks. myös *Lohi* 2016, s. 499.

[185] Jo vuoden 1939 lakivaliokunnan mietinnössä on lain säännökset melkein samoilla sanamuodoilla kuin nykyisin. Erona vuoden 1939 ehdotukseen on esim. ehdotuksessa käytetty sanamuoto ”mitä perittävä eläessään on antanut rintaperilliselle elatus- ja kehittämiskustannusten lisäksi on ennakkona vähennettävä tämän perinnöstä, ellei muuta ole määrätty tai olosuhteisiin katsoen otaksuttava tarkoitetun”. *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 2/1935*, s.9.

Vuonna 1965 lailla avioliittolain muuttamisesta 42/1965 lisättiin avioliittolakiin nykyisen AL 94a §:n säännös sanamuodoltaan samanlaisena kuin lain säännös on nykyisinkin. AL 94a §:n lisääminen avioliittolakiin perustui hallituksen esitykseen *HE 6/1964 vp*.

[186] *Lohi* 2016, s. 502.

[187] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 235. *Lohi* 1999, s.30.

§:n kuin PK 6:1:n ja PK 6:9:n mukaan haluttu säilyttää ositustilanteessa sellaisena, kuin se olisi ollut ilman ennakkoperinnön antamista. Vastikesäännös otetaan huomioon osituslaskemilla silloin, kun säännökseen on vedottu. Jäämistösuunnittelun keinona vastikesäännökseen vetoaminen parantaa lesken asemaa.[188]

Ruotsin oikeusjärjestelmän mukaan ennakkoperintö lasketaan mukaan jäämistön arvoon perittävän jälkeen, edellyttäen kuitenkin, että ennakkoperintö on annettu puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta. Ensin kuolleen puolison jälkeen avio-oikeus suojaa avio-oikeuden alaisen omaisuuden vähenemiseltä ensin kuolleen puolison perillisille annetun ennakkoperinnön vuoksi.[189]

Äktenskapsbalkenin 11:5 §:ssä[190] säädetään:

> ”Skall vid bodelning med anledning av en makes död förskott på arv som har getts ur någon makes giftorättsgods avräknas på arvet efter den döde, skall på den lott som vid bodelningen tillkommer den dödes arvingar avräkning ske för förskottet eller, om det inte kan avräknas helt på arvet, för vad som kan avräknas av förskottet. Sedan avdrag har gjorts för att skulderna skall täckas, skall förskottsgivarens giftorättsgods före sammanläggningen med den andra makens giftorättsgods ökas med ett belopp som motsvarar vad som skall avräknas vid bodelningen”

Kuten aikaisemmin on mainittu, Äktenskapsbalkenin 11:5 § vastaa Suomen avioliittolain 94a §:ää. Lait ovat sisältönsä puolesta samanlaiset ja sisältävät samanlaisen säännöksen ennakkoperinnön huomioon ottamisesta.

3.5.2 AL 94 §:n vastikesäännös

AL 94a § ei ole kuitenkaan lesken ainoa keino saada hyvitystä edesmenneen puolisonsa antamasta ylisuuresta ennakkoperinnöstä. AL 94a § ei tuo leskelle täysin oikeudenmukaista

---

[188] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 231.
[189] *Walin—Lind* 2008, s. 187
[190] Ruotsin lainsäädännössä on säädetty Suomen AL 94a §:n vastaavasta säännöksestä ensin Giftermålsbalkenissa (SFS 1920:405), joka kumottiin 1.1.1988. Lag om införande av äktenskapsbalken (SFS 1987:788) perusti Äktenskapsbalken-nimisen lain, joka korvasi vanhan em. Giftermålsbalkenin. Nykyinen Äktenskapsbalk (SFS 1987:230) säätää Ruotsissa vastaavia säännöksiä kuin Suomen avioliittolaki. AL 94a §:n vastaava säännös Ruotsin oikeudessa on Äktenskapsbalkenin 11:5 §. Ennen Äktenskapsbalkenin 11:5 §:ää säännöksestä säädettiin Giftermålsbalkenin 13:11a §:ssä.

asemaa verrattuna tilanteeseen, jossa ylisuurta ennakkoperintöä ei olisi annettu lainkaan.[191] Sen vuoksi tulee tarkastella myös avioliittolain 94 §:ää ja sen tarjoamaa hyvitystä leskelle. AL 94 §:n mukaan:

> ”Jos puoliso on hoitamalla huolimattomasti taloudellisia asioitaan, käyttämällä väärin oikeuttaan vallita omaisuutta, johon toisella puolisolla on avio-oikeus, tai muulla hänen oloihinsa soveltumattomalla menettelyllä aiheuttanut, että sellainen omaisuus on oleellisesti vähentynyt, saakoon toinen puoliso tai kuolleen puolison perilliset vastiketta, joka vastaa siitä johtunutta sanotun omaisuuden säästön vähentymistä, niin kuin 93 §:ssä sanotaan. Sellaista vastiketta otettakoon, kuitenkin vain puolet siitä, mitä muuten ei voitaisi suorittaa, myöskin siitä vastikevelvollisen puolison omaisuudesta, johon ei ole avio-oikeutta, mikäli omaisuus ei mene velan katteeksi.”

AL 94 § tarjoaa leskelle oikeuden vedota vastikesäännökseen, joka palauttaisi lesken siihen asemaan, missä hän olisi ollut ilman ylisuuren ennakkoperinnön antamista.[192] Säännöksen käyttäminen edellyttää kuitenkin sitä, että ylisuuri ennakkoperintö on annettu avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta. Säännös edellyttää myös, että ylisuuren ennakkoperinnön antanut puoliso on hoitanut taloudellisia asioitaan huolimattomasti, käyttänyt väärin oikeuttaan vallita omaisuutta tai muuten hänen oloihinsa verrattuna soveltumattomalla menettelyllä aiheuttanut AO- omaisuuden olennaisen vähenemisen. Mikäli säännös tulee sovellettavaksi, on leski oikeutettu vastikkeeseen, joka on määrältään kyseisten oikeustoimien aiheuttama omaisuuden säästön vähentynyt määrä.[193]

Avioliittolain vastikesäännökset tarkoittavat laskennallista korjauserää, jolloin osituslaskelmaa korjataan eikä varsinaisesti anneta erikseen mitään vastiketta. Korjauksessa on kysymys oikeustoimen vaikutusten eliminoinnista puolisoiden avio-osiin siten, että tilanne saataisiin samanlaiseksi verrattuna siihen, että ylisuurta ennakkoperintöä ei olisi annettu lainkaan.[194]

---

[191] *Lohi* 1999, s. 105.

[192] *Lohi* 1999, s. 105. *Lohen* mukaan vastikesäännöksien perimmäinen tarkoitus on korjata erilaiset häiriötilanteet sekä taata puolittamisperiaatteen toteutuminen puolisoiden välillä. *Lohi* 2016, s. 467.
AL 94 § otettiin mukaan lainsäädäntöön vuoden 1929 avioliittolailla 234/1929, joka pohjautui hallituksen esitykseen *HE 40/1927 vp*. Vuoden 1929 avioliittolain (aikaisemmin nimitettiin aviokaareksi) 5 osan 2 luvun 13 § vastaa sanamuodoltaan täysin nykyistä AL 94 §:ää. *HE 40/1927 vp*, s. 111.

[193] AL 94 §:ää hyödynnetään usein tilanteissa, joissa ensin kuollut puoliso on luopunut oikeudestaan perintöön ja sitä kautta aiheuttanut avio-oikeuden alaisen omaisuuden olennaisen vähenemisen. Ks. esim. KKO 2003:95.

[194] *Lohi* 2016, s. 468.

AL 94 §:ssä ei ole rajoitettu lesken saaman vastikkeen määrää, joka tarkoittaa lesken oikeussuojan parantamista tarjoamalla leskelle täysi hyvitys menetetystä AO- omaisuudesta.[195] Vastikkeen suorittamiseen on mahdollista AL 94 §:n mukaan käyttää niin AO- omaisuutta kuin AO- omaisuuden ulkopuolista omaisuutta, kuitenkin sillä rajoituksella, että vastikemäärästä vain puolet voidaan hyvittää AO- omaisuuden ulkopuolisesta omaisuudesta, mikäli AO- omaisuuden varat eivät riitä sekä mikäli AO- omaisuuden ulkopuolinen omaisuus ei mene velan maksamiseen.

Lain esitöistä ei saa tukea vastikesäännöksien laskukaavojen tutkimiselle verrattuna PK 6 luvun laskukaavoille, joihin löytyy selkeät esimerkit lain esitöistä.[196] Tutkittaessa avioliittolain tärkeintä esityötä *HE 40/1929 vp*, voidaan huomata AL 94 §:n laskukaavojen sekä säännöksen tarkoituksen yksityiskohtaisemman läpi käymisen puuttuvan kokonaan. Soveltamisohjeiden puuttuessa lain esitöistä on oikeuskirjallisuudella ollut tärkeä merkitys laskukaavojen muodostumiselle.[197]

Ruotsin lainsäädännössä säädetään hukkaamisvastikkeesta Äktenskapsbalkenin 11:4.1:ssa:

> ”Har den ena maken utan den andra makens samtycke inom tre år innan talan om äktenskapsskillnad väcktes i inte obetydlig omfattning genom gåva minskat sitt giftorättsgods eller använt sitt giftorättsgods till att öka värdet av sin enskilda egendom, skall den andra makens andel vid bodelning med anledning av äktenskapsskillnad beräknas som om gåvans värde eller värdet av det använda giftorättsgodset alltjämt hade ingått i den förstnämnda makens giftorättsgods. Dennes del i det sammanlagda giftorättsgodset skall minskas i motsvarande mån”

Ruotsin lain esitöiden Regeringens propositionin (Prop. 1986/87:1) mukaan Äktenskapsbalkenissa selvennetään lain tarkoitusta lahjoitetun omaisuuden vaikutuksesta puolisoiden väliseen varallisuussuhteeseen. Lain esitöiden mukaan edellytys ÄktB 11:4.1:n vastikesäännöksen soveltamiselle on avio-oikeuden alaisen omaisuuden vähentyminen lahjoitusta antamalla ”ei niin merkityksellisen määrän verran”. Arvioinnissa tulisi ottaa huomioon kohtuul-

---

[195] *Lohi* 1999, s. 105.
[196] *Lohi* 2016, s. 489.
[197] *Lohi* 2016, s. 489. Vastikelaskelmien tarkempi tekninen ja käytännön toteutuminen jätetään tutkimuksen ulkopuolelle. *Lohi* kirjoittaa kattavasti vastikesäännösten teknisestä toteutumisesta ja laskukaavoista tarkemmin teoksessa *Lohi* 2016, s 489–492. Teoksessa painotetaan myös sitä, että vaarana on vastikkeen maksamisen kohdistuvan joissakin tilanteissa jopa lesken omaan AO-omaisuuteen. *Lohi* 2016, s 490–491.

lisuus eikä lukua tule arvioida absoluuttisesti. Jos lahjan arvo tai lahjoitusten yhteisarvo nousee 10 prosenttiin lahjanantajan AO- omaisuudesta, lahjoituksen katsotaan olevan annettu ”ei niin merkityksellisen verran”.[198] *Lohen* mukaan Ruotsin ÄktB 11:4.1:n vastikesäännökseen sisältyy lain esitöiden mukaan 10 prosentin sääntö, jota voi ohjeellisesti noudattaa. Lohen mukaan lahjoitusta on yleensä pidettävä em. kohdassa tarkoitetulla tavalla olennaisena, mutta tästä ei voida tehdä johtopäätöksiä Suomen lain soveltamistilanteisiin, koska ÄktB 11:4.1 ja AL 94 § eivät vastaa täysin toisiaan.[199]

3.5.3 AL 40a §: Lahjansaajan palautus- ja täydennysvastuu

Leskelle on annettu mahdollisuus periä vastiketta *lahjansaajalta*, mikäli vastiketta ei pystytä maksamaan edesmenneen puolison varoista.[200] Tästä säädetään AL 40a §:ssä:

> ”Milloin puoliso, ottamatta asianmukaisesti huomioon toisen puolison avio-oikeutta, on, antamalla lahjaksi muuta kuin 38 §:ssä sanottua omaisuutta, aiheuttanut omaisuutensa olennaisen vähentymisen eikä 85 §:ssä tarkoitetussa omaisuuden osituksessa voida toiselle puolisolle suorittaa täyttä vastiketta ja lahjan saaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että lahjoitus loukkasi toisen puolison oikeutta, on lahja tai sen arvo palautettava siinä määrin kuin se on tarpeen toisen puolison oikeuden toteuttamiseksi. Lahjan arvo on määrättävä sen ajankohdan mukaan, jolloin lahjoitus täytettiin, mikäli asianhaarat eivät muuta aiheuta.”

Avioliittolain 40a § on säädetty niitä tilanteita varten, jossa leski ei saa hyvitystä AL 94a §:n tai AL 94 §:n nojalla ensin kuolleen puolison vähäisen varallisuuden johdosta. Lesken suojaa on haluttu turvata tällaisessa tilanteessa, jolloin on säädetty AL 40a §, joka turvaa lesken oikeuden hyvitykseen ensin kuolleen puolison tekemiä loukkaavia oikeustoimia vastaan. AL 40a §:n mukaan leskellä on oikeus periä ensin kuolleen puolison antama lahja tai sen arvo takaisin tietyin edellytyksin. Lahjan tai sen arvon palautusvastuu edellyttää, että palauttaminen on tarpeellinen huomioiden lesken oikeuksien suojaaminen.[201]

Missä tilanteissa leski voi vedota AL 40a §:ään? Ennen kuin kysymykseen voidaan vastata, tulee pohtia: 1) mitä lahjoja AL 40a § koskee, 2) onko puolison menettely ollut sopimatonta,

---

[198] *Prop. 1986/87:1*, s. 172.
[199] *Lohi* 2016, s 476–477.
[200] *Lohi* 1999, s. 106. Kanne vastikkeen perimiselle on nostettava lesken toimesta osituksen jälkeen, mutta tietyissä tilanteissa kanne voidaan nostaa jo ennen osituksen toimittamista, mikäli vaarana on kanneajan ylittyminen. *Lohi* 1999, s. 540–541.
[201] *Lohi* 2016, s 530.

3) onko lahjoituksesta aiheutunut leskelle menetystä sekä 4) tiesikö lahjansaaja lahjoituksen loukkaavan toista puolisoa. AL 40a §:n sanamuodon mukaan säännöstä voidaan soveltaa, mikäli puoliso on antanut lahjan ottamatta huomioon toisen puolison avio-oikeutta. Säännöksen soveltaminen edellyttää myös sitä, että puoliso on aiheuttanut omaisuuden olennaisen vähentymisen sekä osituksessa sitä, että leskelle ei ole pystytty suorittamaan täyttä vastiketta muiden säännöksien perusteella.[202]

Avioliittolain 40a §:n soveltamisen ulkopuolelle on rajattu kuitenkin AL 38 §:ssä tarkoitettu kiinteistö, jota on käytetty puolisoiden yhteisenä kotina tai siihen rinnastettavan kiinteän omaisuuden vuokraoikeuden lahjoitus. Tämän vuoksi AL 40a §:ssä piilee vaara lesken oikeuksien menettämiselle, koska AL 38 §:n mukaan kiinteistön tai vuokraoikeuden lahjoitus voi muuttua päteväksi, jos lahjansaajalle on myönnetty lainhuuto eikä lahjansaaja lahjaa saadessaan tiennyt eikä hänen pitänyt tietää, ettei lahjoittajalla ollut oikeutta luovuttaa kyseistä omaisuutta. Miksi lesken oikeuksia ei ole suojattu kyseisessä tilanteessa? *Lohen* mukaan AL 38 §:n mukaiset lahjoitukset olisi ollut lesken kannalta parempi jättää AL 40a §:ään, jolloin ne eivät olisi rajautuneet pois lesken oikeuksista.[203]

Ongelmallisen tilanteen tekee AL 40a §:n soveltamisen kannalta sen, että lain säännös edellyttää myös lahjansaajalta, että hän tiesi tai hänen olisi tullut tietää, että lahjoitus loukkaa toista puolisoa. Näin ollen vilpillisen mielen vaatimus tulee täyttyä lahjansaajan osalta, jotta AL 40a §:ää voidaan soveltaa. Tämä on suuri epäkohta lesken oikeuksien kannalta, koska lahjansaaja ei välttämättä aina ole tietoinen lahjan vaikutuksista toisen puolison oikeuksiin. AL 40a § edellyttää, että lahjansaajalla olisi lahjoitushetkellä tarvittavat tiedot puolisoiden aviovarallisuussuhteesta, jotta tiedettäisiin lahjoituksen vaikutukset. Esim. annettaessa ylisuuren ennakkoperinnön perilliselle, joka ei ole ollut niin hyvin tekemisissä toisen puolison kanssa, että pystyisi tietämään lahjoituksen todelliset vaikutukset tai tilanne, jossa ennakkoperinnön antanut omistaa lahjoitushetkellä suuren määrän omaisuutta ja lahjansaaja ei ole voinut aavistaa, että lahjanantaja aikoo lahjoittaa myös loput omaisuudestaan. On kuitenkin kohtuullista lesken oikeuksien kannalta, mikäli lahjansaaja on *mala fide*[204] toimien ottanut

[202] *Lohi* 2016, s 534–535.
[203] *Lohi* 2016, s 532.
[204] *Mala fide* tarkoittaa vilpillisessä mielessä toimivaa henkilöä. *Lohi* 2016, s. 539.

lahjan vastaan, että lahjansaaja on palautusvelvollinen siihen määrään saakka, joka katsotaan riittäväksi lesken oikeuksien toteutumiselle.[205]

Ensin kuolleelle puolisolle voi tulla mieltymys päästä eroon omaisuudestaan niin, että se vahingoittaisi leskeksi jäävän varallisuutta. Syitä tälle voi olla moninaisia, mutta pääajatus on yleisimmin se, että ensin kuollut puoliso yrittää siirtää omaisuuttaan haluamalleen taholle välttääkseen omaisuuden ajautumisen leskelle. Myös *Lohi* pitää tyyppiesimerkkinä tilanteesta ylisuurta lahjoitusta tai alihintaista luovutusta, joka on annettu AO-omaisuudesta[206]. Tähän tilanteeseen on *Wirilanderin* mukaan kaksi eri ratkaisuvaihtoehtoa, joista jälkimmäinen luo perustan oikeusjärjestelmässämme olevalle käytännölle. Ensimmäisessä vaihtoehdossa olisi käytössä *palautusjärjestelmä*, joka tarkoittaisi oikaisua VO-omaisuudesta annetusta lahjoituksesta siten, että annettu lahjoitus velvoitettaisiin palauttamaan osittain tai kokonaan. Jälkimmäinen vaihtoehto puolestaan antaisi leskelle oikeuden vähentää lahjoituksen määrän ositusvaiheessa omaisuudesta. Edellä käytiin läpi oikeusjärjestyksemme sisältämää AL 40 §:n mukaista palautusmahdollisuutta, joka Wirilanderin ensimmäisessä vaihtoehdossa mainitaan.[207] Tutkimuksessa palataan Wirilanderin esiintuomiin vaihtoehtoihin myöhemmin.

3.6 Testamentin vaikutus ylisuureen ennakkoperintöön

Testamentti on yksi keinoista, joilla voidaan vaikuttaa ennakkoperintöjen huomioon ottamiseen ensin kuolleen puolison jälkeen toimitettavassa perinnönjaossa. Testamentin voidaan katsoa olevan ensisijaisesti noudatettava oikeustoimi, jonka jälkeen ennakkoperintösäännöstö tulee vasta noudatettavaksi. Testamentti sivuuttaa siten PK 6 luvun soveltamisen, joten PK 6 lukua sovelletaan vasta testamentin soveltamisen jälkeen.[208] Perittävän antama ennakkoperintö vaikuttaa siihen määrään, jonka testamentinsaaja tulee saamaan perittävän omaisuudesta. Tilanteessa tulee ottaa huomioon ennakkoperinnöstä esitetty vaatimus eli vaaditaanko ennakkoperinnön huomioon ottamista perinnönjaossa sekä testamenttiin vetoaminen ja siihen liittyvä testamentin hyväksyminen tai lakiosan vaatiminen. Perittävän tekemästä

[205] *Lohi* 2016, s 530–531.
[206] *Lohi* 2016, s. 474–475.
[207] *Wirilander 1978*, s. 158–159 käsitellään tilannetta, jossa omaisuutta on hukattu lahjoittamalla omaisuutta.
[208] *Saarenpää* 1994, s. 173.

testamentista voi kumota ennakkoperintöolettaman tai testamentti voi asettaa perittävän antaman ennakkoperinnön parempaan asemaan.[209]

Onko mahdollista, että ennakkoperintöä sovelletaan vain osittain tai ei lainkaan testamentin oikeusvaikutuksien vuoksi? KKO 1997:156 käsittelee kyseistä tulkintakysymystä:

> KKO 1997:156 ratkaisussa oli kysymys testamentin ja ennakkoperinnön välisestä suhteesta. P:n testamentin mukaan puolet hänen omaisuudestaan oli testamentattu A:n lapsille ja B:n lapsille tasaosuuksin. B:n lapset väittivät P:n antaneen testamentin teon jälkeen A:lle ennakkoperintöä. B:n lapset väittivät ennakkoperinnön tapahtuneen myymällä kiinteistön käypää arvoa alemmasta hinnasta. B:n lapset vaativat PK 6:1:n ja 6:8.1:n perusteella ennakkoperinnön vähentämistä A:n lasten osuudesta. KKO ratkaisi asian siten, että ennakkoperintöä ei tullut ottaa huomioon. KKO perusteli väitettään sillä, että testamenttia ei ollut muutettu kiinteistön myynnin jälkeen eikä testamentissa ollut annettu määräystä ennakkoperinnöstä. Testamentista ei myöskään ilmennyt P:n tahtoa kaupan luokittelemiseksi ennakkoperinnöksi. Näin ollen ennakkoperinnön vähentäminen oli ratkaistava testamentin tulkinnalla eikä PK 6 luvun säännösten nojalla.

Perintökaaren 7 luvussa käsitellään testamentinsaajan ja perillisten välistä suhdetta ja testamentin oikeusvaikutuksia. Ennakkoperinnön ja testamentin välinen suhde on punnittu oikeuskirjallisuudessa ja lainvalmisteluaineistoissa[210] ja ennakkoperinnön on tulkittu tulevan täytettäväksi vasta testamentin täytäntöönpanon jälkeen. Testamentti on ensisijainen verrattuna ennakkoperintöön, koska ennakkoperinnön huomioon ottaminen perinnönjaossa on riippuvainen perillisten omasta tahdosta.[211] Testamentin tulkitaan olevan vahvempi oikeuskeino verrattuna ennakkoperintöön, koska testamentti takaa paremmin perillisten tasavertaisen oikeusaseman.[212]

Ruotsin lainsäädäntö lisää lesken mahdollisuuksia testamentin avulla hallita jäämistöä ja suosia lesken jälkeen uutta puolisoa ja omia lapsia.[213] Ruotsin Ärvdabalkenin 7 §:ssä säädetään testamentin tulkinnasta. Ruotsin lain esitöiden mukaan perittävän jättäessä testamentin,

---

[209] *Saarenpää* 1994, s. 147.
[210] *SOU 1925:43*, s. 284.
[211] *Saarenpää* 1994, s. 146.
[212] *Saarenpää* 1994, s. 147.
[213] *Walin—Lind* 2008, s. 187.

tulee testamenttia soveltaa siten, että perillisellä on oikeus ainoastaan jäljellä olevaan omaisuuteen testamentin jälkeen. Ennakkoperinnön laskeminen tapahtuu ainoastaan jäljellä olevan osuuden osalta:

> *Esimerkki*. P:llä on kuusi perillistä. Perittävä on testamentannut X:lle 8 000 euroa. Hän on antanut A:lle ennakkoperintöä 6 000 euroa. P:n jäämistö on 18 000 euroa. Ensimmäisenä jätetään pois testamentattu omaisuus jäämistön säästöstä. Jaetaan perillisten kesken jäljellä oleva 10 000 euroa ilman ennakkoperinnön saajaa, jolloin perilliset saavat 2 000 euroa. Nimelliseen perintöosuuteen lasketaan mukaan ennakkoperintö. Testamentin nojalla testamentin saaja saa ylisuuren perintöosan, jonka vuoksi tulisi tarkastella, että loukkaako edellä oleva seikka rintaperillisen oikeutta lakiosaan sekä sitä, kuinka paljon rintaperillisen tulisi saada, mikäli testamenttia ei olisi laadittu. Lain esitöiden mukaan rintaperillisen tulisi saada puolet perintöosastaan.[214]

[214] *SOU 1925:43*, s. 284.

4 LESKEN OIKEUSSUOJAKEINOT JA NIIDEN ANALYSOINTI

4.1 Lesken oikeustoimet osituksessa ja perinnönjaossa

Mikkola on käsitellyt artikkelissaan perittävän tekemiä lahjoituksia sekä tutkii perittävän antamien lahjoitusten vaikutuksia perinnönjaossa. Mikkola rajaa artikkelin ulkopuolelle kuitenkin kokonaan lesken oikeuksien tutkimisen, jonka vuoksi vastauksia on haettava muualta oikeuskirjallisuudesta.[215] Myös *Kangas* on pohtinut tutkimuksessaan lesken oikeussuojakeinoja perillisiä vastaan sekä sitä, miten jäämistö jakautuisi lesken ja perillisten kesken mahdollisimman oikeudenmukaisesti. Lesken oikeusturva on taattu niin perintökaaren kuin avioliittolain säädöksillä. Sen vuoksi näiden säädöksien välinen suhde on vuorovaikutuksessa keskenään.[216]

Aviovarallisuussuhteista aiheutuu erilaisia ongelmia lesken kannalta. Ongelmana voidaan pitää sitä, että osituksessa ja perinnönjaossa otetaan huomioon myös tietyt lesken antamat ennakkoperinnöt. Lesken kannalta aviovarallisuussuhde tuo osakseen etuja, koska ennakkoperintö otetaan huomioon ensin kuolleen puolison jälkeen laadittavassa osituksessa ja perinnönjaossa. Ylisuuri ennakkoperintö aiheuttaa leskelle ongelmia, koska on mahdollisuus siihen, että ylisuurta ennakkoperintöä ei ole mahdollista vähentää saajansa perintöosuudesta perittävän jälkeen. Tästä voi aiheutua se, että ylisuuren ennakkoperinnön vähentäminen lykkäytyy lesken jälkeen tehtävään jakoon. Lesken antama ennakkoperintö ei vaikuta hänen oikeuksiinsa, mikäli ennakkoperintö on annettu ensin kuolleen puolison kuoleman jälkeen tai annettu vain lesken rintaperilliselle.

Sen vuoksi onkin syytä pohtia, tulisiko lainsäädäntöä muuttaa siinä tilanteessa, jossa ennakkoperintö on ylisuuri, eikä sitä voida vähentää perittävän jälkeen. Lesken oikeudet heikkenevät liiaksi tällaisessa tilanteessa, koska loppuosa ylisuuresta ennakkoperinnöstä siirtyy lesken jälkeen tehtävään jakoon. Toisaalta silloin saataisiin huomioitua ylisuuri ennakkoperintö kokonaan, vaikka se lykkääntyisikin lesken jälkeen tehtävään jakoon. Tällöin leski ei itse hyödy niinkään lykätystä vähentämisestä, mutta lesken perillisiä tämä puolestaan hyödyttäisi. Lesken kannalta olisi parhain ratkaisu, jos koko ylisuuri ennakkoperintö saataisiin huomioitua lesken elinaikana jollakin konstilla, mutta toisaalta lesken omat perilliset hyötyvät

[215] *Mikkola* DL 2013, s. 312.
[216] *Kangas* 1982, s. 26–27.

viime kädessä nykylainsäädännön järjestelystä. Leskellä ei ole mahdollisuutta puuttua puolisonsa tekemiin lahjoituksiin jäämistöoikeudellisin keinoin verrattuna rintaperillisten lakiosan täydennyskanteeseen[217].

Miten tilanne muuttuu, jos leski antaakin ennakkoperintöä ensin kuolleen puolison kuoleman jälkeen, mutta ennen ositusta ja jakoa? Voidaanko jako ottaa huomioon AL 94a §:n mukaisessa osituksessa tai PK 6:1:2:n mukaisessa perinnönjaossa? Aikaisemmin on käsitelty KKO 2011:105 ratkaisua, jossa KKO ratkaisi tapauksen siten, että lesken antama ennakkoperintö ei ollut vähennettävä perittävän osituksessa ja perinnönjaossa.

Leski joutuu huonompaan asemaan lahjoittaessaan ratkaisun mukaisesti omaisuutta puolison kuoleman jälkeen. Leski saattaa menettää omaisuutensa perillisten esittämän restituutiovaatimuksen johdosta. *Lohi* painottaakin sitä, että onko lesken huonommalle asemalla tässä tilanteessa riittäviä perusteluita, koska ennen puolison kuolemaa tehty lahjoitus johtaa erilaiseen lopputulokseen.[218] KKO:n ratkaisulla on painoarvoa, koska ratkaisun perustelut tukeutuvat lain säännöksiin, jotka ovat tulkinnallisesti selkeitä kysymyksessä olevien ongelmakohtien osalta. On riidatonta, että puolisoiden avio-oikeus katkeaa puolison kuolemaan, joka on myös ositusperusteen syntyhetki. Koska varallisuus määräytyy ositushetken mukaan, ei leski voi ositushetken jälkeen antaa ylisuuria ennakkoperintöjä niin, että ne otettaisiin huomioon jo ensin kuolleen puolison jälkeen. KKO painotti myös tulkinnassaan sitä, että lahja voidaan huomioida jaossa ennakkoperintönä vain, jos se vähennetään lahjanantajan jälkeisessä jaossa.

4.2 Tasinkoprivilegin vaikutus

Avioliittolain 103 §:n tasinkoprivilegisäännös vaikuttaa lesken oikeuksiin monella eri tavalla. AL 103.2 § tulee sovellettavaksi puolestaan vasta osituslaskelman jälkeen. Jäämistön suunnittelussa on hyvä huomioida lesken tasinko-oikeus ja tasingon antamisen merkitys lesken oikeuksiin. Tasinkoprivilegiin vetoaminen ei itsessään heikennä lesken oikeuksia vaan päinvastoin parantaa lesken asemaa. Tasinkoprivilegi saattaa kuitenkin olla syy-yhteydessä

[217] *Kangas* 2013, s. 481.
[218] *Lohi* 2016, s. 500–501.

erilaisille seurauksille, joita perillisten oikeustoimet aiheuttavat. Kyseinen tilanne voi konkretisoitua silloin, kun leski on varakkaampi puoliso ja tämän seurauksena leski sekä pesän osakkaat eivät laadi ositusta ensin kuolleen puolison ja lesken välillä. [219]

Lesken kannalta osituksen toimittamatta jättäminen voi mahdollisesti heikentää lesken oikeuksia. Tavallisesti tilanteissa, joissa loukataan lesken oikeuksia tämän seikan seurauksena, osituslaskelma jätetään kokonaan toimittamatta ja varat jaetaan ilman osituksen toimittamista niin, että leski pitää omat varansa ja perilliset saavat pesän säästön kokonaisuudessaan.[220] Tällainen toimintatapa on kuitenkin väärä ja saattaa johtaa vääränlaiseen lopputulokseen, mikäli puolisoiden omaisuudet eivät ole suuret. Ennakkoperintö otetaan huomioon osituslaskelmassa, jonka vuoksi suuri ennakkoperintö kytkettynä vähäiseen varallisuuseroon saattaa johtaa ei-toivottuun lopputulokseen. Ennakkoperinnön huomioiminen osituksessa voi muuttaa puolisoiden varallisuuseroja, jonka vuoksi tasinkoprivilegi-oikeuden käyttäminen voi muuttua päinvastaiseksi. Puolisoiden varallisuuserot voivat muuttua niin, että lesken varallisuus onkin määrältään pienempi kuin ensin kuolleen puolison varallisuus, joka tarkoittaa lesken aseman parantumista. Leski saakin kyseisessä tilanteessa tasinkoa pesän säästöstä.[221] Havainnollistetaan tilannetta esimerkillä:

> *Esimerkki.* P:llä on kaksi rintaperillistä A ja B, joista P on antanut ennakkoperintöä 70 000 euroa ainoastaan A:lle. P:n varallisuus on 150 000 euroa ja L:n varallisuus on 200 000 euroa. Molempien omaisuus on avio-oikeuden alaista omaisuutta. Jotta saadaan selville L:n oikeus tasinkoon ja laskettua mahdollisen tasingon määrä, tulee laatia osituslaskelma:
>
> | | P | L |
> |---|---|---|
> | AO- omaisuus | 150 000 | 200 000 |
> | Annettu ennakkoperintö | 70 000 | |
>
> AO- omaisuuden säästö on 150 000 + 200 000 + 70 000= 420 000 euroa
>
> Avio-osan määrä on 420 000/ 2= 210 000 euroa, joten L saa vähävaraisempana puolisona tasinkoa 210 000 - 200 000= 10 000 euroa

[219] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 234.
[220] Myös *Lohi* painottaa, että aviovarallisuussäännökset saattavat jäädä useassa osituksessa huomiotta ja omaisuus jaetaan välittämättä aviovarallisuusoikeuden säännöksistä. *Lohi* 2016, s. VI.
[221] *Lohi* 1999, s. 75.

> Perillisten laskennalliset perintöosat ennakkoperinnöllä vähennettynä ovat 210 000 - 70 000= 140 000 euroa.[222] Tästä summasta tulee vielä vähentää ennakkoperinnön vaikutus A:n saamaan perintöosuuteen, ennen kuin perintöosuudet voidaan jakaa perillisille.

Edellä olevassa esimerkissä päästään samaan lopputulokseen riippumatta siitä, kumpi puolisoita on antanut ennakkoperinnön.[223] Tasingon määrään vaikuttaa siten ennakkoperinnön huomioon ottaminen osituslaskelmassa. Minkälaiseen lopputulokseen päästään, jos ennakkoperintö olisikin ollut ylisuuri? Miten lopputulos olisi muuttunut, jos osituslaskelmaa ei olisi tehtykään ja puolisot olisivat vain pitäneet omat omaisuutensa tilanteessa, jossa leski olisikin varakkaampi puoliso? Jälkimmäinen tilanne saattaa aiheutua lesken vahingoksi. Mikäli osituslaskelma jätetään tekemättä ja molemmat puolisot pitävät vain oman omaisuutensa, niin leski ei hyödy lainsäädännön tuomista eduista sellaisessa tilanteessa, jossa ylisuuri ennakkoperintö huomioitaisiin osituslaskelmassa.

Aikaisemmin pohdittiin, onko osituksen lopputuloksen kannalta merkitystä, kumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta ennakkoperintö annetaan. Jäämistösuunnittelussa voi olla kannattavaa pohtia, kumman puolison avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta ennakkoperintö annetaan, koska tilanne voi muuttua silloin, kun leski vetoaa omaan tasinkoetuoikeuteensa.[224] Lesken vedotessa tasinkoprivilegiin hän välttyy maksamasta perittävän perillisille tasinkoa eli hänen ei tarvitse luovuttaa mitään omaisuuttaa perittävän perillisille. Näin ollen lesken ollessa varakkaampi puoliso on hänelle edullisempaa vedota tasinkoprivilegiin. Lesken kannalta olisi edullisempaa, että puolisot antaisivat ensin kuolleen puolison omaisuudesta ylisuuren ennakkoperinnön. Syy tähän on se, että tässä tilanteessa leskelle jäisi enemmän varoja ja hän voi vedota tasinkoprivilegiin ensin kuolleen puolison jälkeen. Merkitystä on myös sillä, annetaanko tässä tilanteessa ylisuuri ennakkoperintö ensin kuolleen puolison AO- omaisuudesta vai VO- omaisuudesta. Leskelle olisi kannattavampaa, että ensin kuollut puoliso antaisi ylisuuren ennakkoperinnön VO- omaisuudesta, koska tällöin AO-omaisuus säilyisi suurempana.

---

[222] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 234.
[223] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 234.
[224] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 232.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisun mukaan puoliso voi tahallisesti lahjoittaa omaisuuttaan ennen avioeroa, jotta lahjoituksen antanut puoliso välttyisi tasingon maksamiselta toiselle puolisolle.[225] AL 94a § on säädetty suojaamaan juuri tämän kaltaista tilannetta, jotta osituksessa otettaisiin huomioon puolison antama ennakkoperintö, eikä lahjan antanut puoliso pääsisi toisen puolison kustannuksella antamaan ennakkoperintöä perillisilleen.

4.3 Millä keinoilla leskeä voidaan suojata?

4.3.1 Testamentin laatiminen

Puolisoiden keskinäiset testamentit ovat keino lesken aseman parantamiselle. Lesken kannalta huomionarvoinen seikka on, että puolison asemaa voidaan myös heikentää testamentin nojalla.[226] Koska testamenttisäännösten soveltaminen on ensisijainen verrattuna PK 6 luvun soveltamiseen, olisi lesken edun mukaista laatia testamentti, joka sisältäisi omistus- ja hallintaoikeuden eloon jääneelle.[227]

Ennakkoperinnön ja testamentin välinen suhde aiheuttaa joissain tilanteissa tulkintaongelmia. Erityisen ongelmallisen tilanteen tekee perittävän antama ennakkoperintö, joka on annettu samalle perilliselle kuin testamentin nojalla annettu legaatti eli erityistestamentti. Tällaisessa tilanteessa perillinen on ennakkoperinnön saajan aseman lisäksi myös testamentinsaajan asemassa. Perillisten oikeusasemaan vaikuttaa tällöin niin annettu ennakkoperintö kuin testamentattu omaisuus.[228] Miten tulisi tulkita tilannetta, jossa legaatinsaaja vetoaa testamentin legaatin täyttämiseen sekä saamansa ennakkoperinnön huomioon ottamiseen kasvattaakseen osuuttaan perittävän perinnönjaossa? Mikäli tilanne olisi hyväksyttävä tapa toimia, kyseisen perillisen saama perintö kasvaisi määrällisesti suuremmaksi verrattuna muiden perillisten saamaan perintöön. Huomioon tulee ottaa rintaperillisten oikeus lakiosaansa, johon vetoamalla testamentinsaajan saama osuus testamentatusta legaatista pienenee.[229]

---

[225] *Litmala—Rosti* 2006, kohta: 1.sääntelyn sisällöstä (s.11). Ks. *Litmala—Rosti* 2007, s. 9, jossa on aivan samanlainen lauseke lahjoituksen antaneen puolison tarkoituksesta välttyä tasingon maksamisesta.
[226] *HE 6/1964 vp*, s. 2. Lakiosasäännöstön alkuperäinen tarkoitus on turvata perillisten asema sellaisessa tilanteessa, jossa perittävä lahjoittaa omaisuutensa ennen kuolemaansa tehdäkseen perillisten lakiosan mahdollisimman vähäiseksi. Juuri tämän vuoksi lainsäädäntöön on säädetty laskennalliset lisäykset. *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 3/1948*, s. 7.
[227] *Saarenpää* 1994, s. 173, s. 184–185.
[228] *Saarenpää* 1994, s. 147.
[229] *Saarenpää* 1994, s. 146.

Tässä tilanteessa tulee noudattaa samaa kaavaa, kuten edellä, eli testamenttisäännökset syrjäyttävät PK 6 luvun säännökset. Tästä seuraa, että perillinen saa testamentin nojalla ensin omaisuutensa. Tämän jälkeen hänen ennakkoperintönsä otetaan huomioon hänen perintöosuutta laskettaessa, mikäli ennakkoperintö on sellainen, että se voidaan huomioida laskemissa. Tästä voidaan tulkita, että perittävällä on tällä keinolla mahdollisuus heikentää lesken asemaa ohjatessaan omaisuutensa perillisille testamentin ja ennakkoperintöjen avulla.

Miten leski voi suojautua tällaiselta tilanteelta? Miten testamentin antaminen vaikuttaa lesken oikeusasemaan? Lesken oikeus voi muuttua tilanteessa, jossa testamentinsaaja vetoaa testamentin lisäksi saamaansa ennakkoperintöön ja sen huomioon ottamiseen perinnönjaossa. Yleistestamentinsaaja voi vedota ennakkoperinnön huomioon ottamiseen perittävän perinnönjaossa. Legaatin saaja ei kuitenkaan voi vedota ennakkoperinnön huomioon ottamiseen, mikäli ennakkoperinnön saaja on jokin muu perillinen. Tämä johtuu siitä, että ennakkoperinnön huomioon ottamista voi vaatia vain sellainen taho, jolla on oikeus osallistua perinnönjakoon[230]. Tämä oikeuttaa mm. ulosmittausvelkojan vaatimaan ennakkoperinnön huomioon ottamista perinnönjaossa, mikä asettaa lesken oikeudelle uuden näkökulman. Testamentinsaaja ei voi kuitenkaan oman etunsa parantamiseksi vedota ennakkoperintöön niin, että testamentinsaajan oma saanto pienentyisi.[231]

Ennakkoperinnönsaajan sekä testamentinsaajan ollessa sama henkilö, voi aiheutua laskennallisia ongelmia perintöosuuksien laskemisessa. Kyseisessä tilanteessa perittävän antama ennakkoperintö sekä testamentti ovat molemmat vaikuttaneet perillisen oikeusasemaan ja perintöosuuteen. Perittävän antamalla testamentilla voi olla kahdenlaisia vaikutuksia lesken oikeusasemaan. Testamentti voi joko vahvistaa perittävän asemaa tai se voi vaikuttaa ennakkoperintöolettaman merkitykseen perinnönjaossa.[232]

Mikkola käsittelee myös artikkelissaan testamentin vaikutuksia suhteessa ennakkoperintöön. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1996:30 käsitellään testamentin vaikutusta ennakkoperintöön siinä suhteessa, että miten jälkeenpäin annetussa testamentissa olevaa määräystä ennakkoperinnön vähentämisestä tulisi tulkita, kun testamentissa annettu määräys on

[230] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 785.
[231] *Saarenpää* 1994, s. 145. Ulosmittausvelkojalla on oma intressi perinnönjaossa, koska ennakkoperinnön huomioon ottaminen perinnönjaossa kasvattaa perittävän omaisuutta ja näin ollen vaikuttaa myös ulosmittausvelkojan saamaan omaisuuteen.
[232] *Saarenpää* 1994, s. 147. Ks. KKO 1992: 197, jossa käsitellään testamentin ja ennakkoperinnön yhteyttä.

ristiriidassa aikaisemmin annetun ennakkoperinnön yhteydessä annetusta määräyksestä.[233] KKO:n käsittelemästä tilanteesta tulee esille kysymys, että miten tulisi tulkita tilanteita, joissa testamentilla on vaikutettu ennakkoperinnön vähentämiseen. Varsinkin lesken oikeuksien näkökulmasta asia on varsin mielenkiintoinen, koska ennakkoperinnön huomioon ottaminen saattaa muuttua täysin päinvastaiseksi silloin, kun testamentilla on annettu uusi määräys asiasta. Pohditaan tilannetta seuraavan esimerkin avulla: Aviopuolisot antavat rintaperillisilleen AO- omaisuudesta ennakkoperintöä ja lahjan antamishetkellä määrätään, että saatu lahja on ennakkoperintöä ja tulee vähentää perinnönjaossa lahjansaajan perintöosasta. Toinen puolisoista tekee kuitenkin myöhemmin testamentin, jolla hän kumoaa ennakkoperintömääräyksen. Näin ollen ennakkoperintöä ei KKO 1996:30 ratkaisun oikeusohjeen mukaisesti tule vähentää lahjansaajan perintöosuudesta, koska lahjanantaja on kumonnut ennakkoperintömääräyksen testamentillaan.

Miten KKO:n ratkaisu vaikuttaa lesken oikeuksiin? Perittävälle on annettu mahdollisuus muuttaa mielipiteensä ennakkoperintömääräyksen suhteen, kun testamentilla on mahdollisuus jälkikäteen muuttaa määräys. Lesken kannalta tämä tarkoittaa sitä, että leski ei voi olla varma siitä, että otetaanko perittävän antama ennakkoperintö huomioon ensin kuolleen puolison jälkeen, koska perittävä on voinut muuttaa testamentilla määräystään. KKO 1996:30 ratkaisu on parikymmentä vuotta vanha, joten voiko sitä pitää enää oikeusohjeena koskien kyseistä asiaa ja onko ratkaisulla painoarvoa. Tulkitaan, että ratkaisulla on edelleen painoarvoa, koska ristiriitaisia ratkaisuja ei ole löytynyt eikä lainsäädännöstä tai sen esitöistä saa tukea asian tulkitsemiseen. Perillisen jättäessä vaatimatta lakiosaansa, perillinen saa osuutensa testamentin mukaisesti. Mikäli perittävä oli laatinut omistus- ja hallintaoikeustestamentin, saa leski perittävän omaisuuden testamentin mukaisesti ja omaisuuden jakaminen toimitetaan lesken jälkeen.[234]

4.3.2 Perittävän määräämistoimet

Lesken oikeuksien suojaamiseen voidaan varautua perittävän tekemillä määräyksillä lahjakirjassa, jotta lahjakirjasta näkyisi selkeästi perittävän tahto ennakkoperinnön huomioon ottamisen osalta. Lesken osalta olisi kannattavaa, että perittävä ilmaisisi lahjakirjassa tahtonsa siitä, miten ennakkoperinnön tulisi vaikuttaa lesken oikeuksiin, perillisten oikeuksiin sekä

[233] *Mikkola* DL 2013, s. 313.
[234] *Saarenpää* 1994, s. 184–185.

näiden välisiin suhteisiin. Tällä voitaisiin välttyä erilaisilta tulkintatilanteilta, koska perittävän tahdonilmaisu olisi paremmin tiedossa.[235]

Jäämistösuunnittelun kannalta tulee huomioida eri oikeustoimien mahdolliset perintö- ja lahjaveroseuraamukset. Jäämistösuunnittelussa tulee lähteä siitä lähtökohdasta, että mikä on lesken ja perittävän tarkoitus antaa ennakkoperintöä sekä mitä etuja he haluavat ennakkoperinnön antamisella saavuttaa. Yleinen lähtökohta on, että ennakkoperinnön antamisen syy on perintöverotuksen minimoiminen tai perintöveron kokonaan välttäminen. Jotta ennakkoperinnön antamisen hyöty olisi mahdollisimman suuri verotuksellisesti, tulisi asiassa kiinnittää erityisen tarkkaa huomiota myös PerVL:n säännöksiin, jotta oikeustoimen todelliset veroseuraamuksen tutkittaisiin ennen lahjoituksen tekemistä.[236] PerVL 2 luvun 16 § 2 momentin mukaan pesän varoihin on lisättävä perintöverotusta varten:

> ”Muu lahja, jonka perillinen tai testamentinsaaja on saanut perinnönjättäjältä kolmen viimeisen vuoden kuluessa ennen tämän kuolemaa ja joka ei ole 19 §:n 1 tai 2 kohdan nojalla lahjaverosta vapaa”

Ennakkoperintöä antaessa on syytä kiinnittää huomiota kyseiseen säännökseen, jonka mukaisesti perittävän jäämistöön tulisi lisätä perittävän kolmen viimeisen vuoden aikana annetut lahjat perillisilleen, mikäli ne eivät ole 19 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti verovapaita. Säännöksen vuoksi perittävän antaman ennakkoperinnön tarkoitus voi vaarantua tai menettää merkityksensä, mikäli edellä mainittuun säännökseen ei ole kiinnitetty huomiota ennakkoperintöä annettaessa ja lahjoitus on tehty perittävän viimeisen kolmen elinvuoden aikana[237]. Kyseisen aikarajan puitteissa tehty lahjoitus tulee ottaa huomioon jäämistön säästössä riippumatta siitä, onko lahjoitus määrätty olevan ennakkoperintöä[238]. Kyseinen säännös voi heikentää lesken oikeuksia, mikäli puolisot eivät ole huomanneet kyseistä säännöstä suunnitellessaan ennakkoperinnön antamista ja toteuttaessaan ennakkoperinnön antamisen.

Yleisesti ottaen perintöverotuksellisesti edullista olisi siirtää lahjoituksen kautta perillisille jo etukäteen omaisuutta ja samalla määrätään, että lahjoitusta ei tule ottaa huomioon ennakkoperintönä. Näin tehtyä lahjoitusta ei ole mahdollista ottaa enää huomioon perinnönjaossa

---

[235] *Mikkola* DL 2013, s. 315.
[236] *Puronen* 1990, s. 57.
[237] *Puronen* 1990, s. 57.
[238] *Puronen* 1990, s. 57–58.

ja mahdollistetaan progressioedun saaminen, kun lahjoitus on annettu ennen kolme vuotta perittävän kuolemaa. Ennakkoperintömääräyksellä on siten suuri merkitys, kun tutkitaan lahjoituksen oikeusvaikutuksia perittävän jälkeen.[239]

Aikaisemmin pohdittiin kysymystä siitä, miten tilanne muuttuu silloin, jos perittävä on antanut määräyksen, että ennakkoperintöä ei tule huomioida osituksessa ja perinnönjaossa ennakkoperintönä. Vastaus kysymykseen riippuu siitä, kuinka suuresta lahjoituksesta on kysymys. PerVL 16 § voi vaikuttaa perinnönjättäjän tarkoitusperiin siten, että hän määräisi, ettei lahjaa määriteltäisi ennakkoperinnöksi.

Jotta saadaan tutkimukselle laajempaa perspektiiviä, tulee käyttää myös *pro & contra*[240] vertailua pohtiessa perittävän oikeustoimia. Jotta voidaan oikeuttaa lesken oikeussuojakeinoja, tulee ottaa selvää myös perittävän tahdonmuodostuksesta ja perittävän oikeuksista. Perittävällä on oikeus lahjoittaa omaa omaisuuttaan haluamallaan tavalla elinaikanaan. Miksi hän ei saisi tehdä ylisuurta lahjoitusta, jonka määrää olevan ennakkoperintö? Miksi perittävää tulisi estää tällaisen ylisuuren ennakkoperinnön antaminen? Asian ongelmallisuus on helpompi ymmärtää silloin, jos perittävä olisi määrännyt, että lahjoitus ei ole ennakkoperintöä. Silloinhan se vaikuttaa lesken ja perillisten avio- ja perintöosiin laajemmin, kun ennakkoperintöä ei oteta huomioon laskelmissa. Silloin voisi tulla kysymykseen myös suosimislahja, mikäli perittävällä on useampia rintaperillisiä. Perittävällä tulee olla oikeus saada lahjoittaa omaa omaisuuttaan, eikä sitä tule muuttaa lainsäädännöllä. Lainsäädännöllä voidaan kuitenkin muuttaa tiettyjä ongelmakohtia ennakkoperinnön antamisessa. On selvää, että leski ei voi omilla toimillaan vaikuttaa siihen, millaisia määräyksiä perittävä antaa antaessaan ylisuurta ennakkoperintöä.

4.3.3 Ylisuurta ennakkoperintöä koskeva palautusmääräys

Perintökaaren 6:6:ssä säädetään:

> ”Jollei kaikkea sitä, minkä perillinen on ennakkona saanut, voida vähentää hänen perintöosastaan, ei hän ole velvollinen palauttamaan erotusta, ellei niin ole määrätty ennakkoa annettaessa.”

---

[239] *Puronen* 1990, s. 58.

[240] Pro & contralla tarkoitetaan argumentaatiotapaa, jossa perustellaan väitettä sitä puoltavilla seikoilla sekä sitä vastaan olevilla seikoilla. *Virolainen — Martikainen* 2010, s. 62.

Tämä tarkoittaa sitä, että perillinen ei ole velvollinen palauttamaan ennakkoperintöä perintöosaansa perinnönjaossa siinä tapauksessa, jos perillinen on saanut enemmän ennakkoperintö kuin hänen tuleva perintöosansa arvo olisi.[241] Tässä tilanteessa on kyse ylisuuresta ennakkoperinnöstä. Poikkeus sääntöön on tilanne, jossa ennakkoperinnön palauttamisesta on määrätty ennakkoperintöä annettaessa.

Poikkeustilanteessa on kyse ennakkoperintöön liitettävästä *määräyksestä*, jossa perittävä määrää ennakkoperinnön saajaa palauttamaan ennakkoperinnöstään sen osan, joka ylittää saajan perintöosan. Perittävällä on itse oikeus päättää määräyksen asettamisesta ennakkoperinnön liitteeksi.[242] Perittävän antamasta palautusmääräyksestä seuraa perittävän kuoltua annetun ennakkoperinnön palauttaminen kuolinpesän säästöön ja siten vaikuttamaan perintöosien suuruuteen. Mikäli palautusmääräystä ei ole asetettu, lasketaan ylisuuri ennakkoperintö mukaan vain laskennallisesti ja vain siltä osin, kuin vähennys voidaan tehdä. Perillisen saama ylisuuri ennakkoperintö aiheutuu tällaisessa tilanteessa muiden perillisten tappioksi, koska ylisuurta ennakkoperintöä ei kaikissa tapauksissa saada lisättyä laskennallisesti laskelmaan mukaan. Palauttamismääräys asettaa perilliset ja lesken parempaan asemaan, koska silloin ylisuuri ennakkoperintö saataisiin huomioitua laskemissa kokonaisuudessaan.[243]

Mikäli perittävä ei halua asettaa ko. määräystä, tarvitaan muita toimenpiteitä, mikäli tavoitteena on säilyttää kanssaperillisten kompensaatio perinnönjaossa.[244] Muut toimenpiteet voivat olla erilaisia oikeustoimia, kuten alihintaisen kaupan tekeminen lahjoituksen sijaan kiinteistön luovutuksessa. Alihintaisessa kaupassa perittävä ja perillinen pyrkivät määrittelemään kiinteistön kauppahinnan siten, että kompensaatio toteutuu ensin kuolleen puolison

[241] Vrt. PK 7:8, jossa säädetään perillisen lakiosan täydennysvelvollisuudesta seuraavasti: ”jollei perillinen siitä huolimatta, että testamentti ja lahjanlupaus on jätetty huomioon ottamatta, soi saada lakiosaansa, on se, jolle perittävä on eläessään antanut 3 §:n 3 momentissa tarkoitettua omaisuutta, tai se, joka on saanut 4 §:ssä sanotun vakuutusmäärän, velvollinen vastaamaan sen täyttämisestä, mitä lakiosasta puuttuu, enintään sillä määrällä, mikä perintöosaa määrättäessä on luettava pesän varojen lisäykseksi.” Em. tilanteessa jäämistön säästöön on lisättävä annettu ennakkoperintö, jotta rintaperillisten lakiosat saadaan maksetuksi jäämistön säästöstä. Ks. myös *Oikeusministeriön työryhmämietintö* 2004:6, s. 50, jossa pohditaan lakiosan täydennysvelvollisuuden muuttamista siten, että velvollisuutta rajoitettaisiin. Mietinnössä pohditaan myös siitä mahdollisesti seuraavia vaikutuksia.

[242] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 237

[243] *Saarenpää* 1994, s. 148.

[244] KKO 2011:105 ratkaisun eriävässä mielipiteessä on tulkittu, että PK 6 luvun säännöksien tavoite ei ole ”ehdoton” tasapuolinen kohtelu lesken ja perillisten välillä, koska palautusmääräyksen puuttumisen vuoksi ennakkoperinnön saaja ei ole velvollinen palauttamaan pesään sen verran ylisuurta ennakkoperintöä kuin lainsäädäntö asettaa määrärajaksi.

jälkeen tehtävässä osituksessa ja perinnönjaossa. Kompensaatio määritetään sellaiseksi, että sekä leski että kanssaperilliset saavat hyvityksen.[245]

Havainnollistetaan palautusmääräystä seuraavalla esimerkillä, joka koskee tilannetta, jossa puolisoiden tavoitteena on taata lesken oikeus ennakkoperinnön antamisessa:

> *Esimerkki.* Aviopuolisot P ja L haluavat luovuttaa ennakkoperintönä P:n omistaman omakotitalon A:lle. P:llä ja L:llä on kaksi lasta A ja B. P:n ja L:n tarkoituksena on lahjoittaa kiinteistö vastikkeetta tai mahdollisimman edullisesti A:lle siten, että lahjoitus ei vaaranna lesken oikeuksia. P:n omistaman kiinteistön arvo on 400 000 euroa, hänellä on rahavaroja 200 000 euron arvosta ja L omistaa puolestaan kesämökin, jonka arvo on 100 000 euroa. Näiden lisäksi puolisoilla ei ole mainittavaa varallisuutta ja puolisoilla ei ole avio-oikeutta rajoittavia tekijöitä. Puolisot ovat varakkaita ja uskovat pärjäävänsä tulevaisuudessa ilman, että varallisuuteen tarvitsisi kajota. Näin ollen omaisuuden lahjoitushetken arvo otetaan laskelmien perustaksi. Kauppahinta muodostetaan siten sellaiseksi, että se voidaan vähentää A:n perintöosasta saaman ennakkoperinnön verran.[246]
>
> p= (200 000+ 400 000+ 100 000) / 2 x 2
>
> 4p= 200 000 + 400 000 + 100 000
>
> p= 175 000[247]
>
> Kaavasta seuraa, että A:n perintöosaksi muodostuu 175 000 euroa. Näin ollen myydessä 400 000 euron arvoista kiinteistöä A:lle 225 000 eurolla (400 000 - 175 000= 225 000), muodostuu A:n saannon lahjaosuus perintöosan suuruiseksi.[248] Kiinteistön arvo on siis 400 000 euroa. A maksaa tästä arvosta 225 000 euroa kauppahintana. Loppuosaksi jää 175 000 euroa, joka on A:n saama lahja P:ltä ja L:ltä. He lahjoittavat siten kiinteistöstä niin suuren osan kuin pystyvät laskennallisen perintöosan rajoissa.

	P	L
AO-omaisuuteen kuuluva kauppahinta	225 000	
Muut AO-omaisuuden säästöt	200 000	100 000
A:n saama ennakkoperintö	175 000	

[245] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 237.
[246] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 237.
[247] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 237.
[248] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 237.

Laskennallinen AO-omaisuus yht. 700 000 euroa

L:n avio-osa 700 000/ 2=350 000 euroa

Tasinko L:lle 350 000 - 100 000= 250 000 euroa

Perillisten perintöosa 350 000 - 175 000 = 175 000 euroa, jonka B saisi itselleen.[249]

Ylisuuren ennakkoperinnön saanutta perillistä ei voi pakottaa palauttamaan saatua ennakkoperintöä, koska hän ei ole PK 6:6:n mukaan velvollinen ennakkoperinnön palauttamiseen. Mikäli palautusmääräys olisi annettu ennakkoperinnön antamisen yhteydessä, olisi se asia erikseen. Sen vuoksi leskeä ei suojata tällaisessa tilanteessa palautusmääräyksellä ja lesken aseman on katsottu voivan jäädä heikoksi tämän osalta.[250]

Tämän vuoksi leskelle ei ole AL 94a §:n nojalla voitu antaa täyttä turvaa osituksessa eli mikäli ennakkoperintöä annettaessa ei ole säädetty palautusvelvollisuudesta, ei varojen riittäessä voida antaa koko hyvitystä leskelle AL 94a §:n mukaan. Syynä tähän on se, että perillisten asema heikkenisi liikaa, jos koko jäljelle jäänyt omaisuus menisi leskelle AL 94a §:n nojalla. Tämän vuoksi sekä lesken että perillisten tulee jakaa jäljelle jäänyt omaisuus keskenään.[251]

Miksi rintaperillisille on annettu mahdollisuus parantaa asemaansa lakiosan täydennyskanteella, mutta lesken osalta on katsottu, että lesken asemaa ei tarvitse parantaa siitä mitä se tällä hetkellä on? On tärkeää pohtia, tulisiko lesken oikeuksia parantaa tässä tilanteessa ja minkälaiset parannuskeinot voisivat olla. Perillisillä ja leskellä tulisi olla yhdenvertainen asema lainsäädännössä, jonka vuoksi avioliittolain vastikesäännökset eivät ole tarpeeksi riittäviä lesken aseman turvaamiseksi.

4.4 Lesken vaikutuskeinot omaisuutensa suojaamiseksi

4.4.1 Vaatimus ennakkoperinnön huomioon ottamiselle AL 94a §:n mukaisesti

Lesken keinot puolustaa omaisuuttaan ovat tiivistetty *Wirilanderin* laatimassa taulukossa, joka jakaa keinot preventiivisiin eli ennalta ehkäiseviin ja repressiivisiin eli jälkikäteisiin

[249] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 238.
[250] *Wirilander* 1978, s. 163. Rintaperillisillä on puolestaan vielä mahdollisuus parantaa oikeuksiaan lakiosan täydennyskanteen nostamalla PK 7:3:n, PK 7:8:n ja PK 7:10:n mukaisesti.
[251] *Lohi* 2016, s. 503–504.

AO- omaisuuden osalta. Tutkimuksen aihealue sisältyy repressiivisiin keinoihin, joihin lukeutuu omaisuuden huono hoitaminen AL 94 §:n mukaisesti, lahjoitusten antaminen AL 94 §:n mukaisesti tai ennakkoperintöjen antaminen AL 94a §:n mukaisesti. AL 94 §:ää ja AL 94a §:ää koskevia seikkoja on mahdollista toteuttaa avioliiton aikana. Avioliiton päättymisen jälkeen leskellä on mahdollisuus hakea vahingonkorvausta, vastiketta ja lahjansaajan palautusvelvollisuutta AL 40a §:n mukaisesti.[252]

Kuten edellä on tullut ilmi, leskellä on useita eri keinoja parantaa oikeudellista asemaansa. Lesken oikeussuojakeinoja pohtiessa on palautettava mieleen AL 94a §:n edellytykset, jotta säännöstä voidaan ylipäätään soveltaa: 1) perittävä tai leski on antanut ennakkoperintöä, 2) ennakkoperintö on annettu perittävän omalle perilliselle, perittävän ja lesken yhteiselle perilliselle tai lapsipuolelle tai tämän rintaperilliselle, 3) ennakkoperintö on annettu AO-omaisuudesta.

AL 94a § takaa lain esitöiden ja oikeuskirjallisuuden mukaan riittävän suojan leskelle osituksessa ja perinnönjaossa. On syytä kuitenkin ottaa huomioon, että lainsäädäntö on iältään melko vanha ja muuttumaton. AL 94a § takaa leskelle kuitenkin oikeuden saada huomioiduksi perittävän antama ennakkoperintö, jonka vuoksi on hankala lähteä muuttamaan lainsäädäntöä. Tarvittaisiin riittävät perustelut sille, miksi AL 94a § ei riittäisi suojamaan leskeä riittävällä tasolla. Tutkimus on osoittanut, että AL 94a § takaa leskelle riittävän suojan tällä hetkellä saadakseen lisättyä ennakkoperinnön pesän säästöön ennen ositusta ja perinnönjakoa. Tämän osalta ei ole tarvetta muuttaa lainsäädäntöä. Tämä säännös on tärkein lesken oikeuksia suojaava säännös, johon lesken tulisi ensi sijassa vedota.

4.4.2 Vastikkeen vaatiminen AL 94 §:n nojalla

Avioliittolain 94 §:n vastikesäännös on erityisessä asemassa lesken oikeuksien turvaamisessa. Kuten aikaisemmin kävi ilmi, vastikesäännökseen vetoaminen palauttaisi lesken siihen asemaan, missä hän olisi ollut ilman ylisuuren ennakkoperinnön antamista. Puolisoiden tahallisia oikeustoimia vastaan on säädetty AL 37 §:ssä, jossa säädetään hukkaamisvastikkeesta. AL 37 §:n mukaan puolisolla on velvollisuus hoitaa avio-oikeuden alaista omaisuutta niin, ettei omaisuus vähene aiheettomasti toisen puolison vahingoksi. AL 37 § konkretisoituu vasta omaisuuden osituksessa, kun sovelletaan tilanteeseen AL 94 §:ää eikä näin ollen

[252] *Wirilander* 1978, s. 157. Repsessiivisiin keinoihin lukeutuu myös VO-omaisuuden parantaminen AL 95 §:n mukaisesti ja VO-omaisuuden velan maksu AL 95 §:n mukaisesti.

AL 37 § saa itsessään välitöntä vaikutusta avioliiton aikana tai osituksessa[253]. AL 37 §:n säännös ja vastikesäännöksen käyttämisen uhka johtavat siihen, että puolisoiden velvollisuutena on välttää oikeustoimia, jotka pienentävät AO- omaisuutta.[254] AL 94 §:ssä säädetään vastikkeesta, jonka leski on oikeutettu saamaan, mikäli puoliso on hoitanut omaisuuttaan taloudellisesti huonosti tai käyttänyt väärin omaisuutensa vallitsemisoikeutta sekä on toimillaan aiheuttanut omaisuuden vähenemisen olennaisesti. Mielenkiintoinen kohta AL 94 §:n säännöksessä on seuraava:

> ”Sellaista vastiketta otettakoon, kuitenkin vain puolet siitä, mitä muuten ei voitaisi suorittaa, myöskin siitä vastikevelvollisen puolison omaisuudesta, johon ei ole avio-oikeutta, mikäli omaisuus ei mene velan katteeksi”

Säännös osoittaa sen, että tietyissä tilanteissa lesken olisi mahdollista saada vastiketta toisen puolison hukkaamasta avio-oikeuden ulkopuolisesta omaisuudesta. Tämä eroaa AL 94a §:stä, koska kyseinen säännös käsittelee vain avio-oikeuden alaista omaisuutta. Olisiko siten AL 94 §:n perusteella leski oikeutettu saamaan vastiketta, mikäli toinen puoliso on antanut ylisuuren ennakkoperinnön avio-oikeuden ulkopuolisesta omaisuudesta ja siten heikentänyt lesken oikeuksia?

Tutkiessa sitä, mitkä tilanteet oikeuttavat vastikesäännöksen hyödyntämiseen, tulee ensiksi tutkia lain sanamuoto. AL 94 §:ssä ei määritellä tarkemmin tilanteita, joissa säännöstä voisi soveltaa. Kuten *Lohi* mainitsee, AL 94 § ei ole tyhjentävä, eikä sellaista luetteloa ole edes mahdollista esittää lain säännöksessä. Sen vuoksi on keskityttävä yleisiin luonnehdintoihin eli toisin sanoen lain säännökseen voidaan vedota missä tahansa tilanteessa, jossa puoliso on tehnyt tietoisen oikeustoimen tai toimenpiteen ilman hyväksyttävää syytä. Ilman hyväksyttävää syytä edellyttää, että toiselta puolisolta ei ole saatu suostumusta oikeustoimeen tai toimenpiteeseen eikä se ole nimenomaan aviovarallisuusoikeudellisesti hyväksyttävä teko. Oikeustoimi tai toimenpide tulee olla myös olennaisesti vähentänyt puolison AO-omaisuutta.[255]

Avioliittolain 94 §:n soveltamisen edellytyksenä on otettava huomioon kokonaisuus sekä seuraavat seikat: 1) kuinka paljon omaisuutta on vähentynyt oikeustoimen vuoksi, 2) onko

[253] *Lohi* 2016, s. 474.
[254] *Lohi* 2016, s. 474.
[255] *Lohi* 2016, s. 474–475.

”oleellisuus” täyttynyt eli onko omaisuus vähentynyt olennaisesti verrattuna puolisoiden varallisuuteen sekä onko vähentynyt omaisuuden määrä ollut suuri, 3) onko puolisoiden käyttäytyminen ollut tahallista ja tietoista vai tahatonta, 4) miten puolisot ovat suhtautuneet omaisuuden vähentymiseen eli onko toisen puolison suostumus saatu oikeustoimeen tai onko oikeustoimi tehty yhteisymmärryksessä puolisoiden kesken, 5) millaisena ajankohtana oikeustoimi on tehty, 6) mikä on ollut oikeustoimen tekemisen tarkoitus ja motiivi eli syy.[256]

Soveltamisen edellytysten tutkiminen:

1) Omaisuuden vähenemiselle ei voida asentaa euromääräistä rajaa tai mitään eksaktia prosenttiosuutta. Arvon määrityksessä voidaan kuitenkin pitää tavallisen lahjan asteikkoa korkeampana verrattuna ennakkoperintösäännöksien soveltamisessa.
2) Oleellinen vähentyminen edellyttää vähentyneen omaisuuden olevan riittävän suuri, joka mitoitetaan absoluuttisesti kokonaisuutena. Vähentymisen tulee olla myös suuri verrattuna puolisoiden varallisuuteen ja varallisuuden olosuhteisiin.
3) AL 94 §:n mukaan lahjan antaneen puolison käyttäytyminen tulee olla sopimatonta, jotta vastikesäännöstä voitaisiin soveltaa.[257] Puolisoilta ei voida edellyttää riskitöntä omaisuuden hallintaa, jonka vuoksi esimerkiksi sijoitusten johdosta omaisuus on vähentynyt ja sitä kautta puolison omaisuudenhoito ei ole ollut tietoista toimintaa.
4) Puolisoiden voidaan katsoa toimineen yhteisymmärryksessä, jos he ovat yhteisesti samaa mieltä lahjoituksen tarkoituksesta esimerkiksi tilanteessa, jossa puoliso on antanut ennakkoperintöä lapselleen, koska puolisot ovat yhteisesti pohtineet lapsen olevan taloudellisen avun tarpeessa. Esimerkkitilanteessa ei ole oikeutta vastikkeeseen. Mikäli toinen puoliso on antanut suostumuksensa ennakkoperinnön antamiseen, ei silloinkaan voida soveltaa vastikesäännöstä.
5) Ennakkoperinnön antamisen ajankohdalla on merkitystä sen osalta, annetaanko ennakkoperintö juuri ennen osituspe-

[256] *Lohi* 2016, s. 476–478.

[257] Lain esitöiden mukaan ennakkoperinnön antajan subjektiivinen tarkoitus ennakkoperinnön antamisen hetkellä on vaikea todistaa, koska näyttökysymys on tulkinnallinen ja haastava. Lain esitöissä painotetaan myös ennakkoperinnön antajan oman tahdon muodostuksesta sekä sen tulkinnan ongelmallisuudesta tilanteessa, jossa ennakkoperinnön antaja kokee antamansa ennakkoperinnön hyödyttävän ennakkoperinnön saajaa huomattavasti enemmän verrattuna muihin perillisiin. Lain esitöiden mukaan tällainen tilanne voi konkretisoitua esimerkiksi silloin, kun ennakkoperinnön saaja on vähävaraisempi verrattuna muihin perillisiin, jotka eivät tarvitse ylimääräistä varallisuutta. Nämä olosuhteet eivät kuitenkaan vaikuta siihen, että ennakkoperintöä ei laskettaisi mukaan perinnönjaossa. *Lainvalmistelukunnan julkaisuja 3/1948*, s. 16.

rusteen syntyhetkeä. Vastikesäännös voi tulla sovellettavaksi, mikäli ennakkoperintö on annettu juuri ennen ositusperusteen syntyhetkeä, mutta ei sen jälkeen. Restituutioperiaate voi tulla sovellettavaksi ositusperusteen syntyhetken jälkeisiin oikeustoimiin.

6) Ennakkoperinnön antajan tarkoitusta ja syytä ennakkoperinnön antamiselle ei tulisi tulkita liian pitkälle menevillä johtopäätöksillä. Ennakkoperinnön antajan perimmäisestä tarkoituksesta ei voida johtaa vastikesäännöksen kumoutumista, ellei kysymys ole erityistapauksista. Tarkoituksen tulkinnassa hyväksyttävätkin päämäärät ennakkoperinnön antamiselle eivät välttämättä tarkoita vastikesäännöksen kumoutumista. AL 94 §:n vastikesäännöstä voidaan soveltaa jopa silloin, kun ennakkoperinnön antajan tarkoitus on ollut kunniallinen, mutta ennakkoperinnön määrä on suuri suhteessa puolisoiden omaisuuteen.[258]

Aikaisemmin käsittelemäni KKO 2010:57 sisältää AL 94 §:n vastikesäännökseen vetoamisen. Tapaus on mielenkiintoinen, koska ratkaisun perustelut ovat antaneet lahjanantajan kunnialliselle tarkoitukselle suuremman merkityksen siten, että leskelle ei syntynyt oikeutta vastikkeeseen. KKO:n ratkaisussa AL 94 §:n vastikesäännökseen vetoaminen ei tullut kysymykseen, koska lahjanantajalla oli kunniallisia ajatuksia ja hän oli kiinnittänyt huomiota lesken etuihin antaessaan lahjan. Syynä vastikkeen huomiotta jättämiseen olivat olosuhteet ja kohtuullisuusvaatimus. KKO katsoi lahjoituksen määrän olevan kohtuullinen summa verrattuna lahjanantajan kokonaisvarallisuuteen. *Lohen* mukaan lopputulos olisi muuttunut, mikäli lahjanantajan varallisuus olisi ollut vähäisempi. Lopputulos voisi muuttua siten, että leskellä olisikin oikeus vastikkeeseen.[259]

Kuinka suuri painoarvo KKO 2010:57 ratkaisulle voidaan antaa? *Lohen* mukaan KKO:n ratkaisusta ei voida tehdä johtopäätöstä, että vastikkeen soveltaminen ei tulisi kyseeseen alihintaisen kaupan tilanteessa tavallisen lahjan sijasta. KKO:n ratkaisusta ei voida myöskään johtaa johtopäätöstä, että lahjanantaja välttyisi vastikevaatimuksen soveltamiselta tilanteessa, mikäli väittää lahjoituksen määrän voineen olla suurempi ja että hän tyytyi pienempään lahjoitukseen puolison etujen huomioimisen vuoksi.[260]

[258] *Lohi* 2016, s. 476–478
[259] *Lohi* 2016, s. 480–481.
[260] *Lohi* 2016, s. 481.

Tulkinnassa tulee tarkastella huolimattoman taloudenhoidon ja puolison oloihin soveltumattoman menettelyn käsitteitä ja mitä ne pitävät sisällään. Oikeuskirjallisuuden mukaan näitä käsitteitä on hankala määrittää eikä velvollisuutta tule asettaa liian ankaraksi puolisoiden osalta, koska omaisuuden hoitamiselle ei ole asetettu objektiivisen mittapuun kriteereitä. Puolison lahjoittaessa omaisuuttaan on mahdollista, että toinen puoliso on oikeutettu vaatimaan hukkaamisvastiketta. Avio-oikeuden alaisen omaisuuden tulisi vähentyä kuitenkin olennaisesti, jotta puolisolla olisi mahdollisuutta saada hukkaamisvastiketta omaisuuden vähenemisen vuoksi. Oikeuskirjallisuudessa on tapana pitää hukkaamisvastikkeen soveltamisessa ylivelkaisuuden rajaa eli mikäli omaisuuden tuhlanneen puolison omaisuuden säästö ei muutu vähennystä lisättäessä niin hukkaamisvastikettakaan ei tule antaa puolisolle. Perusteena käytännölle on se, että ylivelkaisesta omaisuudesta ei ole mahdollista antaa vastiketta toiselle puolisolle, koska ei ole omaisuutta, jota antaa vastikkeena. Hukkaamisvastikkeen maksaminen tapahtuu ensisijaisesti avio-oikeuden alaisesta omaisuuden säästöstä ja mikäli AO- omaisuuden säästö ei riitä, tulee vastike ottaa vastikevelvollisen puolison avio-oikeudesta vapaan omaisuuden säästöstä, mutta vain puolet vastikkeen määrästä. Poikkeuksena säännölle on ylivelkaisuus eli mikäli VO- omaisuus menisi velkojen maksuun.[261]

Kuten lain esitöistä saadaan selville, ennakkoperinnön huomioon ottaminen perittävän jälkeen on turva perillisten lakiosan säilymiselle. Perittävä on voinut lahjoittaa omaisuutensa niin ennakkoperinnöllä kuin testamenttimääräyksillä pienentääkseen lesken ja perillisten avio- ja perintöosia. Perittävällä on voinut olla tarkoituksena nimenomaan kiertää lain säännöksiä toimimalla kyseisellä tavalla.[262]

Perittävän oikeustoimet voivat aiheuttaa lesken oikeuksien heikkenemisen niin tahattoman toiminnan vaikutuksesta kuin perittävän tahallisen ja tarkoituksellisen toiminnan vuoksi. *Mikkola* huomauttaa artikkelissaan, että asiaa tutkiessa tulee huomioida, että perittävä voi käyttää yhtiötä välikätenä lahjoituksen antamisessa. Tähän liittyy paljon tulkinnanvaraisia seikkoja. Lahjoituksen antaminen osakeyhtiön kautta voi tuoda samaistamisen keskeiseksi seikaksi, jolloin kyseisessä tilanteessa voidaan samaistaa osakeyhtiö ja sen osakkeenomistaja. Tällä on vaikutusta niin ennakkoperinnön kuin lakiosien laskemisen osalta.[263]

[261] *Kangas* 2013, s. 346–348.
[262] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 3/1948*, s. 7–8.
[263] *Mikkola* DL 2013, s. 313.

Lain esitöissä esitetään kuitenkin erikoinen poikkeustapaus, nimittäin lain esitöiden mukaan perittävällä olisi mahdollisuus poikkeustapauksessa lahjoittaa omaisuuttaa perillisilleen niin, että lahjoituksia ei huomioitaisi hänen kuolemansa jälkeen kohtuuttomuussyiden vuoksi. Lain esitöissä annetaan esimerkki siitä, että perittävän lahjoittaessaan aikaisemmin perilliselle varoja niin, ettei niitä tule vähentää hänen jälkeensä perintöosuudesta, lahjoittaakin juuri ennen kuolemaansa muille perillisille loput omaisuutensa. Juuri ennen kuolemaansa tehty lahjoitus olisi tullut tehdä tilanteessa, jossa perittävän taloudellinen tilanne on huonontunut.[264] Lain esitöissä ei kuitenkaan selvennetä enempää poikkeuksen soveltamistilanteita tai soveltamisohjeita.

4.4.3 Kumpi säännös on tehokkaampi: AL 94a § vai AL 94 §?

Miten toimitaan tilanteessa, jossa niin AL 94a §:n kuin AL 94 §:n tunnusmerkistöt täyttyvät samanaikaisesti perittävän antaman ennakkoperinnön vuoksi? On ratkaistava, kumpaa säännöstä tulisi kyseisessä tilanteessa soveltaa. AL 94a §:n ja AL 94 §:n välinen suhde on tulkinnanvarainen, koska molemmat lainkohdat tarjoavat leskelle suojaa ylisuurta ennakkoperintöä vastaan. AL 94a § on ensisijainen ja yleisempi lainkohta, jota sovelletaan kyseisissä tilanteissa. Leskellä on oikeus vedota kuitenkin AL 94 §:ään, mikäli pykälän edellytykset täyttyvät. Tätä tulkintaa puoltaa oikeuskirjallisuus, eikä AL 94 §:ään vetoamista estä se seikka, että annettu ennakkoperintö täyttäisi myös AL 94a §:n soveltamisedellytykset. Leskellä on mahdollisuus vedota AL 94 §:ään esimerkiksi silloin, jos edesmennyt puoliso on antanut ylisuuren ennakkoperinnön perillisilleen omistamastaan omaisuudesta vastoin lesken tahtoa tai ilman lesken nimenomaista suostumusta lahjoituksen antamiselle.[265]

Merkittävä kysymys on, kannattaisiko lesken vedota AL 94a §:ään vai AL 94 §:ään? Tavallisessa tilanteessa ei olisi merkitystä sillä, vetoaako leski AL 94a §:ään eli ylisuuren ennakkoperinnön huomioimiseen avio- ja perintöosia laskettaessa vai AL 94 §:ään eli vastikkeen maksamiseen, koska siinä tilanteessa molemmat säännökset johtavat lopputulokseen, jossa lahjan vaikutukset eliminoidaan. Tavallisessa tilanteessa leski ei hyödy taloudellisesti, vaikka vetoaisinkin AL 94 §:ään. Vasta ylisuuren ennakkoperinnön kohdalla lesken olisi kannattavampaa vedota AL 94a §:n sijasta AL 94 §:ään. Syy tähän on se, että AL 94 §:ssä ei rajoiteta vastikkeen määrää sekä vastike voidaan antaa leskelle täydestä määrästä riippuen tietysti omaisuudesta, joka on jäänyt perittävältä jäljelle. Vetoamalla AL 94 §:ään leski voi

[264] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 3/1948*, s. 8.
[265] *Lohi* 1999, s. 106–107, *Aarnio-Helin* 1992, s. 193.

saada joissain tapauksissa jopa koko jäljelle jäävän omaisuuden itselleen tasinkona, jolloin perillisille ei välttämättä jää lainkaan omaisuutta.[266] Havainnollistetaan asiaa esimerkillä:

> *Esimerkki*. Tutkimuksen 3.2.2- kohdan esimerkissä perilliselle oli annettu ennakkoperintöä 160 000 euroa. P:n omaisuus oli esimerkissä 200 000 euroa ja L omaisuus oli 250 000 euroa. Tasinkoa puolestaan oli määrätty suoritettavaksi L:lle 50 000 euroa. Esimerkissä oli sovellettu AL 94a §:ää. Miten lopputulos muuttuisi, jos sovellettaisiin AL 94a §:n sijasta AL 94 §:ää? Lasketaan ensin L:n avio-osa, joka on 305 000,00 euroa ((200 000 + 250 000 - 160 000)/ 2 + 160 000= 305 000 euroa). Tämän jälkeen on laskettava uudestaan tasingon määrä. Leski olisi oikeutettu tasinkoon, jonka suuruus on 55 000 euroa (305 000 - 250 000= 55 000 euroa). Lesken saama tasinko muuttuu 55 000 - 50 000= 5 000 euron verran eli leski saa AL 94 §:ään vetoamalla 5 000 euroa enemmän tasinkoa verrattuna tilanteeseen, jossa hän vetoaisi AL 94a §:ään.[267]

Havainnollistetaan asiaa vielä kahdella eri esimerkillä, joista ensimmäinen käsittelee lesken vetoamista AL 94a §:ään ja jälkimmäinen lesken vetoamista AL 94 §:ään:

> *Esimerkki.* P on antanut perilliselleen A:lle ennakkoperinnön, jonka arvo on 20 000 euroa lahjoitushetkellä ja arvo on noussut 30 000 euroon ositushetkellä. P:llä on myös kaksi muutakin perillistä B ja C, jotka eivät ole saaneet ennakkoperintöä. P:llä on AO- omaisuutta 10 000 euroa ja leskellä puolestaan on AO- omaisuutta 20 000 euroa. Lasken laskelmat olettaen, että ennakkoperinnön arvona voidaan käyttää ositushetken arvoa:
>
> 1) Vetoamalla AL 94a §:ään: Laaditaan ensimmäisenä laskelma perintöosista, joka laaditaan samalla kaavalla kuin aikaisemmissakin laskemissa.
>
> p= (10 000 + p + 20 000)/ 6
> p= 6 000, jonka jälkeen lasketaan avio-osa, joka muodostuu seuraavasta laskukaavasta:
> = (10 000 + 6000 + 20 000)/ 2
> = 18 000. Koska lesken omaisuus (20 000 > 18 000) on suurempi kuin avio-osan määrä, leski ei saa tasinkoa, eikä hänen itse tarvitse maksaa tasinkoa kuolinpesälle, mikäli hyödyntää AL 103 §:ää ja vetoaa tasinkoprivilegiinsä.
>
> 2) Vetoamalla AL 94 §:ään: Laaditaan osituslaskelma:

[266] *Lohi* 2016, s. 511.
[267] *Lohi* 2016, s. 512.

	P	L
AO- omaisuus yht.	10 000	20 000

AO- omaisuuden säästö yhteensä 30 000 euroa

vastike L:lle 30 000 euroa.

jäljelle jäävä omaisuuden säästö 0 euroa

perillisille tuleva jako-osuus 0 euroa.[268]

Näin ollen ositettavaa omaisuutta ei jää lainkaan, koska koko omaisuus menee leskelle vastikkeen maksuna. Lesken avio-osaksi muodostuu 0 + 30 000= 30 000 euroa. Koska vastikkeen määrä on sama kuin lesken saama tasingon määrä, voidaan 30 000 euroa maksaa leskelle tasinkona. Vastike perustuu AL 94 §:ään, johon vetoamalla leski saa koko jäämistön säästön itselleen. Voidaan huomata, että vetoamalla AL 94a §:ään leski saa 10 000 euroa (30 000 – 20 000= 10 000) vähemmän omaisuutta. Laskelmien valossa voidaan sanoa, että lesken olisi kannattavaa vedota AL 94 §:n sen edellytyksien täyttyessä.[269]

Esimerkki. Tutkitaan tilannetta vielä tilanteessa, jossa P:llä olisi 50 000 euroa VO- omaisuutta ja A:n saaman ennakkoperinnön arvo olisi ositushetkellä 80 000 euroa. P:llä ja L:llä on molemmilla AO- omaisuutta 10 000 euroa. Perillisiä on edelleen A, B ja C.

1) Vetoamalla AL 94a §:ään tehdään ensin perintöosalaskelma:
p= ((10 000 + p + 10 000)/ 6 + (50 000/ 3))
6p= 20 000 + p + 100 000
p= 24 000 euroa, jonka jälkeen saamme L:n avio-osaksi 22 000 euroa ((10 000 + 24 000 + 10 000)/ 2= 22 000). Tästä voidaan päätellä, että leski saa tasinkoa 12 000 euroa (22 000 – 10 000= 12 000).

2) Vetoamalla AL 94 §:ään laaditaan edellisen esimerkin kaltaisesti osituslaskelma:

	P	L
VO	AO	AO
50 000	10 000	10 000
AO-omaisuus yht.	20 000	
vastike L:lle	20 000	

[268] *Lohi* 1999, s. 108.
[269] *Lohi* 1999, s. 108.

ositettava omaisuus 0 euroa, jolloin leski on oikeutettu vastikkeeseen puolison VO- omaisuuden säästöstä sen määrän verran, joka vastaa puolta siitä määrästä, mitä AO- omaisuudesta ei ollut mahdollista saada. Näin ollen vastikkeeksi muodostuu 30 000 euroa ((80 000 – 20 000) - 30 000= 30 000), joka saadaan siten, että annetusta ennakkoperinnöstä vähennetään L:n AO-omaisuudesta saama vastike ja lopulta saatu summa puolitetaan. Näin ollen lesken avio-osa on (0 + 20 000 + 30 000)= 50 000, joten leski saa tasinkona 40 000 euroa (50 000 – 10 000= 40 000) ja perilliset eivät saa lainkaan omaisuutta.[270] Näin ollen leski saa tämän esimerkin mukaisesti vetoamalla AL 94 §:ään 28 000 euroa (40 000 – 12 000= 28 000) enemmän varallisuutta verrattuna siihen, että leski olisi vedonnut vain AL 94a §:ään.

Molemmat esimerkit todistavat sen, että lesken olisi kannattavaa vedota AL 94 §:n sen edellytyksien täyttyessä. Molemmissa esimerkeissä leski saa enemmän omaisuutta vetoamalla AL 94 §:ään. AL 94 § on oikeusvaikutuksiltaan tehokkaampi keino leskelle saada oikeutensa huomioiduksi ositustilanteessa[271].

4.4.4 Oikeus vedota PK 6:5:ään

Lesken oikeuksien suojaaminen on tärkeää myös tilanteessa, jossa ennakkoperinnön arvo muuttuu olennaisesti siitä, mitä se oli ennakkoperinnön antamisen hetkellä. Oleellista on se, vaikuttavatko ennakkoperinnön arvostukseen ennakkoperinnön arvon muutokset. Onko arvon radikaali muutos tai ennakkoperinnön muuttuminen arvottomaksi esimerkiksi kulutuksen tai hävittämisen seurauksena olennainen seikka, joka vaikuttaisi ennakkoperinnön huomioimiseen? Lvk 1/1995 täsmentää nojaten korkeimman oikeuden lausuntoon ennakkoperinnön arvon muuttumisesta siten, että arvossa tulisi ottaa huomioon arvon radikaali muuttuminen, esimerkiksi ennakkoperinnön hävittäminen. Ennakkoperinnön arvossa tulisi ehdotuksen mukaan ottaa kuitenkin huomioon se seikka, kuinka paljon ennakkoperinnön saaja on ehtinyt hyötyä saadusta ennakkoperinnöstä. Nykyiset PK 6:5 ja PK 7:3 ovat huomioineet ennakkoperinnön arvonmuutoksen siten, että ennakkoperinnön arvo määräytyy ennakkoperinnön vastaanottamishetken mukaan, *ellei asianhaaroista johdu muuta*.[272]

Mikäli annetun ennakkoperinnön arvo on muuttunut olennaisesti, on ennakkoperinnön vähentämislaskelmat joissain tilanteissa tulkinnallisempia. Kyse on tilanteista, joissa ennakkoperinnön arvostamiseen käytetään luovutushetkestä poikkeavaa arvoa. Tällaista arvoa voidaan käyttää vain painavien syiden vuoksi, kuten PK 6:5:ssä säädetään mahdollisuudesta

[270] *Lohi* 1999, s. 88–89, s. 108–109.
[271] *Lohi* 1999, s. 88–89, s. 106–107, *Aarnio-Helin* 1992, s. 193.
[272] *Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 1/1955*, s. 28.

käyttää poikkeavaa arvostusta, mikäli asianhaaroista muuta johtuu. Pääsäännöstä poikkeaminen vaatii lopputuloksen olevan muuten kohtuuton, jolloin lainsäädäntöön on jätetty mahdollisuus arvostaa annettu ennakkoperintö poikkeavalla arvolla ja saada siten lopputuloksesta oikeudenmukaisempi.[273]

Keskeiseksi kysymykseksi nousee se, mitkä syyt luokitellaan painaviksi syiksi? Mitä tästä omaisuuden arvostuksen muutoksesta seuraa lesken oikeuksien toteutumiselle, jos ennakkoperinnön arvostus muutetaan kohtuuttomuusperusteiden nojalla erisuuruiseksi? Oikeuskirjallisuuden mukaan pääsäännöstä poikkeaminen on mahdollista vain harvoissa tilanteissa, koska poikkeussäännön käyttäminen ei ole mahdollista vain yleisellä viittauksella kohtuuttomaan lopputulokseen eikä perillisten yhdenvertaisuuteen. Poikkeussäännön käyttäminen ei ole mahdollista edes siinä tilanteessa, että perillisten asema muuttuu eriarvoiseksi sillä pääsääntö sallii myös perillisten eriarvoisen kohtelun. Poikkeussääntö saattaa tulla kysymykseen tilanteessa, jossa ennakkoperinnön antajan oma tarkoitus on saattaa perilliset tasavertaiseen asemaan, jolloin poikkeussääntöä noudattamalla päästäisiin perittävän tarkoittamaan lopputulokseen tulkitsemalla poikkeussääntöä ennakkoperinnön arvostamisessa. Kyseinen tilanne voisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun lahjoitukset ovat annettu eri aikoina eri perillisille, mutta perittävän tarkoituksena on ollut perillisten yhdenvertainen kohtelu.[274]

4.5 Kuinka paljon ennakkoperintöä kannattaa antaa?

Ylisuuren ennakkoperinnön antamista on syytä tarkastella tilanteessa, jossa puolisot haluavat yhdessä antaa mahdollisimman suuren ennakkoperinnön heidän yhteiselle rintaperilliselleen. Jäämistösuunnittelun kannalta edellä mainittu tilanne on erittäin mielenkiintoinen, koska ennakkoperintö halutaan antaa mahdollisimman suurena, mutta kuitenkin sen suuruisena, että lesken oikeudet eivät heikkene annetun ennakkoperinnön vuoksi.[275] Puolisoilla voi olla intressissä antaa yhteiselle rintaperilliselle mahdollisimman suuri ennakkoperintö, jolla he saavat siirrettyä omaisuutta ennen ositusta ja perinnönjakoa perillisilleen. Ennakkoperintö vähentää avio-oikeuden alaista omaisuutta, joten lesken saama jako-osuus vähenee ennakkoperinnön vuoksi joka tapauksessa. Mikäli lesken intressissä ei ole mahdollisimman suuren avio-osan tavoittelu, vaan omaisuuden jakaminen osittain myös perillisille ennakkoperinnön

[273] *Saarenpää* 1994, s. 135–136.
[274] *Saarenpää* 1994, s. 136–137.
[275] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 231.

avulla, niin edellä mainittu tilanne voi olla järkevää toteuttaa. Avioliittolain perimmäistä tavoitetta tulkitessa ylisuuren ennakkoperinnön antaminen olisi vastoin sitä periaatetta, jolla leskeä halutaan suojata.

Missä menee se raja, kuinka paljon ennakkoperintöä sitten kannattaa antaa puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle? Tähän kysymykseen on mahdotonta sanoa oikeaa vastausta. Asia on hankala, eikä yhtä oikeaa ratkaisua ole olemassa. Tätä on syytä tutkia tekemällä koelaskelmia esimerkillä, joka pohjautuu 4.3.3-kappaleen esimerkkiin:

> *Esimerkki.* Aviopuolisot P ja L haluavat luovuttaa ennakkoperintönä P:n omistaman omakotitalon A:lle. P:llä ja L:llä on kaksi lasta A ja B. P:n ja L:n tarkoituksena on lahjoittaa kiinteistö vastikkeetta tai mahdollisimman edullisesti A:lle siten, että lahjoitus ei vaaranna lesken oikeuksia. P:n omistaman kiinteistön arvo on 1 000 000 euroa, hänellä on rahavaroja 200 000 euron arvosta ja L omistaa puolestaan kesämökin, jonka arvo on 100 000 euroa. Näiden lisäksi puolisoilla ei ole mainittavaa varallisuutta ja puolisoilla ei ole avio-oikeutta rajoittavia tekijöitä. Puolisot ovat varakkaita ja uskovat pärjäävänsä tulevaisuudessa ilman, että varallisuuteen tarvitsisi kajota. Näin ollen omaisuuden lahjoitushetken arvo otetaan laskelmien perustaksi. Kauppahinta muodostetaan siten sellaiseksi, että se voidaan vähentää A:n perintöosasta saaman ennakkoperinnön verran.[276]
>
> P= (400 000 + 1 000 000 + 100 000) / 2 x 2
>
> P= 375 000
>
> Kaavasta seuraa, että A:n perintöosaksi muodostuu 375 000 euroa. Näin ollen myydessä 1 000 000 euron arvoista kiinteistöä A:lle 625 000 eurolla (1000 000 - 375 000= 625 000), muodostuu A:n saannon lahjaosuus perintöosan suuruiseksi. Kiinteistön arvo on siis 1 000 000 euroa. A maksaa tästä arvosta 625 000 euroa kauppahintana. Loppuosaksi jää 375 000 euroa, joka on A:n saama lahja P:ltä ja L:ltä. He lahjoittavat siten kiinteistöstä niin suuren osan kuin pystyvät laskennallisen perintöosan rajoissa.

	P	L
AO-omaisuuteen kuuluva kauppahinta	625 000	
Muut AO-omaisuuden säästöt	200 000	100 000
A:n saama ennakkoperintö	375 000	

[276] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 237.

Laskennallinen AO-omaisuus yht.	1 300 000 euroa
L:n avio-osa	650 000 euroa
Tasinko L:lle	550 000 euroa.[277]

Tutkimuksessa on tullut ilmi, että vastaavassa tilanteessa, jossa lahjoitettavan omaisuuden arvo on ollut 400 000 euroa, on lesken avio-osan määrä ollut 350 000 euroa sekä tasinko 250 000 euroa. Kauppahinnaksi muodostuu aikaisemmassa esimerkissä 225 000 euroa ja loppuosa jäi ennakkoperinnöksi eli 175 000 euroa. Tässä esimerkissä puolestaan kauppahinnaksi muodostuu 625 000 euroa ja ennakkoperinnön osuudeksi muodostuu perintöosan suuruinen osuus eli 375 000 euroa. Lesken avio-osaksi muodostuu 650 000 euroa ja tasingoksi puolestaan 550 000 euroa. Omaisuuden arvo on esimerkeissä erisuuruinen ja jälkimmäisessä esimerkissä lahjoitettavan omaisuuden suuruus on jopa 1 000 000 euroa, joka on tavallisesti tienaavalle perheelle yleensä suuri määrä. Lahjoitettavan omaisuuden määrä muuttuu esimerkeissä 600 000 euron verran ja leski saa 300 000 euroa enemmän tasinkoa jälkimmäisessä esimerkissä verrattuna aikaisempaan esimerkkiin.

Tällä esimerkillä voidaan osoittaa, että lesken saama tasinko nousee siinä suhteessa, kuinka paljon omaisuutta on annettu ennakkoperintönä. Mikäli leski ei koe tarvitsevansa enempää hyvitystä tehdystä kaupasta ja ennakkoperinnön antamisesta, on oikeustoimet järkevää toteuttaa esimerkin kaltaisella tilanteella. Mikäli leski tulee tarvitsemaan varallisuutta, jää hän esimerkin kaltaisessa oikeustoimessa huonompaan asemaan verrattuna siihen, että kauppa tehtäisiin kokonaan käyvän hinnan määrällä. Toisaalta mikäli perittävä antaisi ennakkoperintönä koko kauppahinnan, eikä ottaisikaan lainkaan vastiketta, joutuisi leski vielä huonompaan asemaan. Esimerkin kaltaisella oikeustoimella saadaan sentään kauppahinnan osalta vastiketta, joka parantaa hieman lesken asemaa.

Asiaa voidaan tutkia myös pohtimalla sitä, kuinka paljon omaisuutta ensin kuolleen puolison olisi järkevää lahjoittaa elinaikanaan. Jos esimerkiksi on tarve lahjoittaa suuri määrä omaisuutta elinaikaan, voivat puolisot pohtia haluamaansa omaisuuden määrää, jonka haluavat jättää toiselle puolisolle tasinkona. Mikäli lahjanantaja ei halua, että leski joutuisi kärsimään eikä halua vähentää tämän saamaa tasinkoa, tulisi lahjan määrä arvioida sen mukaan. Tarkennetaan asiaa vielä esimerkillä:

[277] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 238–239.

Esimerkki: A haluaa turvata puolisonsa aseman kuolemansa jälkeen sekä haluaa, että hänen tasinkonsa määrä ei vähenisi lahjoituksen vuoksi. Hänen varallisuutensa on 200 000 euroa. Laskennallinen tasinko olisi sillä hetkellä 80 000 euroa, jonka vuoksi puoliso joutuisi maksamaan omaisuudestaan 80 000 euroa tasinkoa puolisolle. Näin ollen puoliso voisi lahjoittaa maksimissaan 120 000 euroa, että lahjoitus ei vahingoittaisi leskeä eikä hänen saamaa tasingon määrää. Mikäli hän lahjoittaisi tätä suuremman summan, hänen lahjoitus aiheutuisi lesken vahingoksi.[278]

[278] *Lohi* 2016, s. 480.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA DE LEGE FERENDA

5.1 Yhteenveto

Tutkimuksen alussa tuotiin esille tutkimuskysymys, johon on haettu vastausta läpi tutkimuksen. Kysymykseen ”*miten leski voi suojautua ylisuurelta ennakkoperinnöltä”* on haettu vastausta eri näkökulmista. Tutkimuksessa on käsitelty vähennysmenetelmää erilaisissa tilanteissa sekä käyty läpi aviovarallisuussuhteiden tuomia vaikutuksia ylisuuren ennakkoperinnön antamisessa. Vastausta etsiessä on vertailtu myös muita, vähemmän käytettyjä, menetelmiä ja niiden painoarvoa. Tutkimuksessa on yritetty saada tukea Ruotsin lainsäädännöstä ja sen esitöistä sekä muutamista korkeimman oikeuden ratkaisuista. Lesken oikeussuojakeinot jakautuvat sen mukaan, missä vaiheessa leskellä on mahdollisuus hyödyntää näitä hänelle annettuja oikeuksia.

Yhteenvetona siihen, mitä keinoja leskellä on vaikuttaa oikeuksiinsa ylisuurta ennakkoperintöä vastaan:

1) vetoamalla osituksessa AL 94a §:ään eli ylisuuren ennakkoperinnön huomioimiseen avio- ja perintöosia laskettaessa,
2) vetoamalla AL 103 §:ssä säädettyyn tasinkoprivilegiin,
3) vaatimalla AL 94 §:n mukaista vastiketta,
4) vaatimalla AL 40 §:n mukaista vastiketta lahjansaajan palautus- ja täydennysvastuun nojalla,
5) vetoamalla PK 6:5:ään ennakkoperinnön arvostamisen osalta.

Yhteenvetona siihen, mitä keinoja perittävällä on elinaikanaan suojata leskeä:

1) laatimalla keskinäisen testamentin,
2) tekemällä määräämistoimen, jonka mukaan annettu lahjoitus luokitellaan ennakkoperinnöksi,
3) tekemällä määräämistoimen, jonka mukaan ennakkoperinnön saaja on palautusvelvollinen PK 6:6 mukaisesti,
4) tekemällä lahjoituksen sijasta tai sen yhteydessä alihintaisen kaupan.

Jo perintökaaren lainvalmistelussa on todettu perintökaaren yhtenä tavoitteena olevan eloonjääneen puolison taloudellisen aseman turvaaminen ensin kuolleen puolison jälkeen. Puoli-

soiden keskinäisen perintöoikeuden puuttuessa tulee tärkeäksi tekijäksi suojata lesken asemaa. Perintökaaren tavoitteena ei kuitenkaan ole lesken aseman suojaaminen niin, että lesken asema olisi yhdenvertainen ensin kuolleen puolison rintaperillisten kanssa. Rintaperillisten oikeudet ovat suuremmassa intressissä verrattuna lesken oikeuksiin perintökaaren lainvalmistelutöiden mukaan. Tämän vuoksi vain rintaperillisille on säädetty lakiosasuojasta.[279] Lakiosajärjestelmä takaa oikeudenmukaisuutta perillisten välillä tasajaon periaatetta soveltamalla, jonka vuoksi lakiosasäännöstön poistaminen kokonaan oikeusjärjestelmästämme tarkoittaisi yksilön itsemääräämisoikeuden asettamista tärkeämmäksi tekijäksi verrattuna oikeudenmukaisuuteen.[280] Mikäli lesken oikeudet parantuvat, niin rintaperillisten oikeudet heikkenevät. Tällä hetkellä rintaperillisten lakiosaoikeus on vahvempi verrattuna lesken oikeuksiin. Pohdittaessa lesken oikeussuojan tarvetta tulee kiinnittää huomiota myös muiden jäämistöintresenttien asemaan ja suojantarpeeseen.

Myös Ruotsin lainsäädännön tarkoituksena on suojata avio-oikeuden avulla puolisoa avio-oikeudenalaisesta omaisuudesta annettua ennakkoperintö vastaan. Ennakkoperintö pienentää avio-oikeuden alaista omaisuutta ja sitä kautta heikentää lesken oikeutta. Ruotsin oikeuden perimmäisenä tarkoituksena on saattaa leski sellaiseen asemaan, kuin ennakkoperintöä ei olisi annettu lainkaan. Tämän on katsottu olevan ennakkoperinnön antajan perimmäinen tarkoitus, joka on otettu lainsäädännön pohjaksi.[281]

Milloin ennakkoperintö ei ole hyvä idea ja milloin on? Yhteenvetona voidaan katsoa, että ylisuuren ennakkoperinnön antaminen loukkaa useimmiten lesken oikeuksia, joten ylisuuria ennakkoperintöjä tulisi välttää. Ylisuuria ennakkoperintöjä tulisi myös välttää tilanteissa, joissa perittävän tarkoituksena on perillisten yhtenäinen kohtelu jo ensin kuolleen puolison jälkeen niin, että ennakkoperinnön saajan kanssaperilliset saisivat kompensaation jo tässä vaiheessa annetusta ennakkoperinnöstä.[282] Mikäli tarkoituksena on, ettei hyvitys tapahdu heti lesken jälkeen, ei ylisuuria ennakkoperintöjä tulisi antaa, koska ne voidaan huomioida vasta lesken jälkeen ylimenevältä osaltaan.

[279] *HE 6/1964 vp*, s. 2.
[280] *Aarnio* 1999, s. V.
[281] *Walin—Lind* 2008, s. 187.
[282] *Kolehmainen — Räbinä* 2012, s. 236–237.

Tutkimustulokset osoittavat, että ylisuuri ennakkoperintö on hyvä idea silloin, kun puolisoilla ei ole tarvetta taloudellisesti suojautua toisen puolison menehtymisen varalta. Kun molemmat puolisot ovat varakkaita, eivät toisen antamat ennakkoperinnöt ole yhtä suureksi vaaraksi verrattuna tilanteeseen, jossa puolisoiden varallisuuserot ovat huomattavat.

5.2 Vertailu laskukaavojen välillä

Tutkimuksessa on käytetty eri laskukaavoja läpi tutkimuksen ja selvennetty niiden vaikutuksia lopputulokseen. Kaikkien perimmäinen tarkoitus on ennallistaa perittävältä jäänyt jäämistö sellaiseksi kuin se olisi ollut ilman ennakkoperinnön antamista[283]. Lisäysmenetelmän voidaan katsoa vastaavan parhaiten lain tarkoitusta ja sanamuotoa. Lisäysmenetelmä on kuitenkin haastava ymmärtää sekä laskea verrattuna muihin menetelmiin.

Suhteellisen jakamisen menetelmä on laskukaavansa puolesta paljon yksinkertaisempi ja helpompi ymmärtää. Menetelmä ei sovellu vaikeisiin ja erittäin hankaliin tapauksiin, joissa ei olekaan kysymys pelkästä yhdestä perillisten sukuhaarasta tai yhdestä ennakkoperinnöstä. Menetelmää on riskialtista käyttää tilanteissa, jotka poikkeavat huomattavasti tavallisesta ja yksinkertaisesta ennakkoperinnön antamisesta.

Puutemalli ja Aarnio- Kankaan malli tuottavat keskenään samanlaisen lopputuloksen. Kuten aikaisemmin selvennettiin, puutemallin voidaan kuitenkin katsoa olevan PK 6:7:n vastainen, jonka vuoksi malli ei saa tukea lainsäädännöstä. Nykyisen lainsäädännön voimassaollessa ei puutemallin käyttäminen tule kysymykseen.

Kuten aikaisemmin kerrottiin, mikäli koelaskelma osoittaa perintöosien lopputuloksen olevan yhdenvertainen lesken ja perillisten kesken, on syytä puoltaa laskukaavan käyttämistä. Mikäli koelaskelma ei johda tasavertaiseen lopputulokseen, eikä lesken ja perillisten kompensaatio ole riittävä, niin olisi syytä pohtia laskukaavan tarkoituksenmukaisuutta. Sen vuoksi katsotaan, että lisäysmenetelmän laskelmat johtavat siihen lopputulokseen, joka on yhdenvertainen lesken ja perillisten kesken. Tulisiko jatkossa käyttää myös ennakkoperintöjen vähentämistä koskevaa oikeusohjetta? Mikäli lainsäädäntö pysyisi samanlaisena, puolletaan tulkintaa lisäysmenetelmän käyttämisenä ylisuuren ennakkoperinnön laskemisessa.

[283] *Aarnio — Kangas* 2009, s. 760.

Lisäysmenetelmä saa tukensa lainsäädännöstä, jonka vuoksi ei löydy syitä tämän menetelmän muuttamiselle. Puolestaan suhteellisen jakamisen menetelmää sekä puutemallin laskukaavoja ei suositella, koska ne eivät aiheuta riittävää kompensaatiota lesken ja perillisten kesken.

5.3 Tulisiko lainsäädäntöä muuttaa?

Vaihtoehtona on lainsäädännön muuttaminen tai vanhassa järjestelmässä pysyminen. *Aarnio* on pohtinut artikkelissaan aviovarallisuussäännöksien muutoksien ajankohtaisuutta ja vaikutuksia oikeusjärjestelmäämme. Artikkelissa ei käsitelty kuitenkaan ennakkoperintöjen osalta lainsäädännön uudistumista vaan sivuttiin vastikesäännöksiä.[284] Pohdittavaksi jää onko lesken asemaa tarpeellista uudistaa. Mikäli lainsäädäntöön tehtäisiin muutoksia, olisi eri menetelmiä verrattava uudestaan keskenään. Minkälaiseksi lainsäädäntöä voisi sitten muuttaa, jotta se olisi lesken oikeuksien mukaista. Puuttuuko leskeltä jokin oikeussuojakeino ylisuurelta ennakkoperinnöltä suojautumisessa? Pohtiessa vastausta tähän, tulee ensinnäkin kiinnittää huomiota niihin seikkoihin, jotka lisäysmenetelmää käyttäessä heikentävät lesken oikeuksia.

Vuonna 2004 oikeusministeriön työryhmän mietinnössä ei nähty tarpeellisena muuttaa radikaalisti lesken oikeuksia ja silloista lainsäädäntöä lesken oikeuksista. Mietinnössä ilmaistiin kuitenkin tarve tutkia lesken oikeuksien muuttamista nykyisestä lainsäädännöstä.[285] Ylisuuren ennakkoperinnön tutkimista on hankaloittanut se, että perintökaaren esityöt ovat iäkkäitä eikä ylisuuren ennakkoperinnön osalta löydy montaa syvällistä perustelua. Sen vuoksi on tutkittu myös Ruotsin lainsäädäntöä ja sen esitöitä. Myöskään Ruotsista ei ole löytynyt sen syvällisempiä perusteluita asian osalta. Sen vuoksi onkin tärkeää tutkia myös eri tuomioistuimien ratkaisuja ja niiden oikeusohjeita. Ylisuuren ennakkoperinnön osalta Suomessa ei ole tehty kuin yksi ennakkoratkaisu, joten suoria vastauksia ei löydy tätäkään kautta. Ruotsin oikeuskäytännöstä ei ole löytynyt ylisuurta ennakkoperintöä koskevia ratkaisuja, jotka olisivat tukeneet tutkimusta.

Minkälaisen lainsäädännön nykyaika vaatii sekä minkälaisia muutospaineita nykyaika asettaa lainsäädännölle? Onko perintökaaren ja avioliittolain säännökset pysyneet yhteiskunnan

---

[284] *Aarnio* DL 2005, s. 203.
[285] *Oikeusministeriön työryhmämietintö 2004:6*, s. 11.

kehityksessä mukana? Yhteiskunta on muuttunut vuosisatojen kuluessa, jonka aikana myös perhearvot sekä perheen sisäiset sosiaaliset suhteet ovat muuttuneet. 1800- luvulla alkoi kausi, jolloin lesken asemaa ryhdyttiin parantamaan perheiden välisten suhteiden etääntyessä[286]. Yhteiskunta muuttuu koko ajan ja niin myös ihmisten käsitykset ennakkoperintöjen antamisesta sekä lesken oikeuksien suojaamisesta. Ylisuuren ennakkoperinnön osalta ihmisten käsitykset ovat pysyneet edelleen melko vanhanaikaisia eikä nykyisiä säädöksiä ole kyseenalaistettu. Nykypäivän uusioperheiden tuomat muutokset tuovat kuitenkin uudempaa näkökulmaa asiaan. Kun perhesuhteet eivät nykypäivänä olekaan yhtä tiiviit erilaisissa uusioperheissä, voi tulla tarkastelun alle erilaiset ristiriitatilanteet ylisuurten ennakkoperintöjen ja lesken oikeuksien suhteen. Tämän vuoksi katsotaan, että on aiheellista pohtia uudestaan lesken oikeuksien suojaamista niin, että tulevaisuuden tuomat haasteet olisivat huomioitu niissä. Nykypäivänä ennakkoperintöjen antamisen yhä suurempi kasvu osoittaa sen, että säännöksien systematisoinnille tulee tarvetta tulevaisuudessa.

Verotuksellisesti ennakkoperinnön antaminen on tällä hetkellä todella ajankohtaista. Perintö- ja lahjaverolain muutos tarkoittaa 1.1.2017 lähtien perintö- ja lahjaverotuksen olennaista muutosta ja varsinkin lahjoituksen verotuksen keventämistä. Lakimuutos aiheuttaa myös lahjaverotuksen verovapaan rajan kasvavan kolmen vuoden sisällä annetuista lahjoista nykyisestä 4 000 eurosta hallituksen esityksen mukaiseen 5 000 euroon, joka tarkoittaa myös pienempien lahjojen verokevennystä.

Lakimuutoksen voimaantulo voi aiheuttaa ylisuurten ennakkoperintöjen antamiselle muutoksia. Lakimuutos tarkoittaa sitä, että perintö- ja lahjaveroasteikot muuttuvat erillisiksi asteikoiksi ensimmäisen veroluokan osalta. Tämä tarkoittaa muutoksia lahjaverotuksen määrään ja lakimuutos tarkoittaa suurten lahjojen antamisten verotuksen keventämistä. *Lehtinen* pohtii artikkelissaan, että voisiko lahjaverotuksen keventäminen tarkoittaa tulevaisuudessa lahjoitusten kasvamista seuraavalle sukupolvelle lakimuutoksen jälkeen.[287]

[286] *Kangas* 1982, s. 27,s. 29.

[287] *Veronmaksajan taloustaito 2016,* s.16. Esimerkiksi yli miljoonan euron lahjoituksen antaminen tulee verotuksellisesti edullisemmaksi uuden lakimuutoksen myötä, koska tällaisesta lahjasta menisi lakimuutoksen jälkeen vain 17 % veroa. Tämä on 2 % vähemmän verrattuna samansuuruiseen perintöosaan.

Verotuksellinen tarkastelu on olennaista, jotta voidaan selvittää lahjoituksen tarkoitusperät sekä pohtia lainsäädännön tarkoituksenmukaisuutta nykytilanne huomioon ottaen. Uusi lakimuutos tulee vaikuttamaan ylisuurten ennakkoperintöjen antamiseen. Kun lahjaverotus muuttuu verotuksellisesti edullisemmaksi verrattuna perintöveron määrään, voi suurten lahjoitusten antaminen kasvaa tulevaisuudessa. Lakimuutoksen myötä ylisuuren ennakkoperinnön antaminen tulisi verotuksellisesti edullisemmaksi verrattuna siihen, että sama omaisuus siirtyisi perintönä perillisille. Tämä tulee aiheuttamaan tulevaisuudessa ongelmatilanteita lesken osalta, koska perittävällä voi olla verotuksellinen intressi lahjoittaa suuri määrän omaisuuttaan jo elinaikanaan. Asia on tärkeä lesken kannalta, koska uusi lakimuutos voi aiheuttaa lesken oikeuksien vähenemistä olennaisesti. Lakimuutos kannustaa antamaan ylisuuria lahjoituksia jo perittävän elinaikana, jolloin lesken osalta on vaarana avio-osan vähentyminen. Varsinkin, jos lahjoituksiin on määrätty, että lahjoitus ei ole ennakkoperintöä (joko tarkoituksellisesti tai vain unohdettu) tai että palautusmääräystä ei ole määrätty lainkaan. Lahjoituksen antamisessa tulisi siis olla tarkkana, jos halutaan varmistua lesken oikeuksien säilymisestä silloin, kun halutaan lahjoittaa suuren määrän omaisuutta jo perittävän elinaikana. Mikäli perintökaari ja avioliittolaki eivät muutu, ei leskelle jää enempää keinoja suojautua ylisuuria ennakkoperintöjä vastaan.

Aviovarallisuussuhteet muuttuvat jatkuvasti, jonka vuoksi uskotaan, että tulee ajankohtaiseksi perustaa uusi oikeusministeriön työryhmä pohtimaan tulevaisuuden lakimuutoksia. Aikaisempi työryhmän mietintö on vuosia sitten laadittu, jonka vuoksi siinä ei ole kiinnitetty huomiota mahdollisiin tulevaisuuden ongelmakohtiin juuri ylisuuren ennakkoperinnön osalta. Varsinkin verolainsäädännön muuttuminen ohjaa ihmisten jäämistösuunnittelua aikaisempaan verrattuna.

Lesken aseman kannalta voisi olla tarkoituksenmukaista muuttaa lainsäädäntöä perittävän keinotekoisten oikeustoimien suhteen ja suojata leskeä entistä paremmin ylisuurta ennakkoperintöä vastaan. Nykylainsäädännön tarjoamat vastikesäännökset antavat leskelle mahdollisuuden vedota perittävän keinotekoisia toimia vastaan. Lainsäädäntöön tulisi kehittää ratkaisu siihen tilanteeseen, jossa vastiketta ei pystytä maksamaan leskelle. Lainsäädäntöön tarvitaan selkeä säännös siitä, että mikäli perittävä tahallisesti ja tarkoituksellisesti antaa ylisuuria ennakkoperintöjä lesken vahingoksi, tulee ylisuuri ennakkoperintö huomioida lahjan-

saajan palautusvelvollisuudessa. Tämä säännös tarkoittaisi sitä, että lahjansaaja olisi velvollinen palauttamaan ylisuuren osan ennakkoperinnöstä, vaikka perittävä ei olisi niin määrännyt elinaikanaan. Säännös voisi kuulua esimerkiksi seuraavalla tavalla:

> *”mitä perittävä on tahallisesti antanut elinaikanaan ylisuurena ennakkoperintönä, tulee huomioida hänen jälkeensä osituksessa lahjansaajan velvollisuutena palauttaa ylimenevä osuus ennakkoperinnöstä. Palautusvelvollisuus koskee myös niitä ennakkoperintöjä, joissa ei ole määrätty palautusvelvollisuudesta.”*

tai seuraavassa vaihtoehdossa, jossa on lisätty AL 94 §:ään ehdotus uudesta lauseesta, joka ilmenee kappaleen viimeisestä lauseesta:

> ”Jos puoliso on hoitamalla huolimattomasti taloudellisia asioitaan, käyttämällä väärin oikeuttaan vallita omaisuutta, johon toisella puolisolla on avio-oikeus, tai muulla hänen oloihinsa soveltumattomalla menettelyllä aiheuttanut, että sellainen omaisuus on oleellisesti vähentynyt, saakoot toinen puoliso tai kuolleen puolison perilliset vastiketta, joka vastaa siitä johtunutta sanotun omaisuuden säästön vähentymistä, niinkuin 93 §:ssä sanotaan. Sellaista vastiketta otettakoon, kuitenkin vain puolet siitä, mitä muuten ei voitaisi suorittaa, myöskin siitä vastikevelvollisen puolison omaisuudesta, johon ei ole avio-oikeutta, mikäli omaisuus ei mene velan katteeksi. *Mikäli vastiketta ei pystytä maksamaan, on vilpittömässä mielessä olevalla lahjansaajalla palautusvelvollisuus ennakkoperinnön ylimenevältä osuudelta.”*

AL 94 §:ssä ilmaistaan selkeästi tällä hetkellä se, että perittävän keinotekoisten toimet heikentävät lesken oikeuksia. Säännös ei tuo kuitenkaan leskelle suojaa silloin, jos vastiketta ei pystytä maksamaan lainkaan. Kuten aikaisemmin 3.5.3-kohdassa kirjoitettiin, *Wirilander* esitti vaihtoehdon *palautusjärjestelmästä*, joka tarkoittaisi oikaisua VO- omaisuudesta annetusta lahjoituksesta. Ehdotetussa palautusjärjestelmässä annettu lahjoitus velvoitettaisiin palauttamaan osittain tai kokonaan. Järjestelmällä pyrittäisiin siihen, että VO- omaisuus saadaan mukaan omaisuuteen, josta leskelle ohjattaisiin ennakkoperinnön palautus. Tällaista menetelmää ei kuitenkaan ole käytössä Suomen oikeusjärjestyksessä. Wirilanderin mukaan syy tähän on se, että järjestelmän luominen edellyttäisi erilaisia reaalisia mahdollisuuksia eikä järjestelmä toimisi kuin vain todella rajoitetussa laajuudessa. Suomen nykyisessä oikeusjärjestelmässä on käytössä Wirilanderin mainitsema jälkimmäinen menetelmä, jota on käyty läpi tutkimuksessa. Tähän menetelmään on kuitenkin otettu tiettyjä mahdollisuuksia palautuksen saamiseen AL 40 §:n nojalla.[288]

[288] *Wirilander 1978*, s. 161.

Miten ehdotus suhtautuu nykyiseen palautusjärjestelmään eli AL 40 §:ään? Olennaista asiassa on se, että nykyinen AL 40 § edellyttää lahjansaajalta vilpillistä mieltä, jonka vuoksi vilpittömässä mielessä toiminut lahjansaaja on turvattu kyseisessä tilanteessa eikä joudu palautusvastuuseen. Lesken kannalta olisi olennaista muuttaa lainsäädäntöä niin, että leskeä suojattaisiin myös niissä tilanteissa, joissa lahjansaaja on ollut vilpillisessä mielessä. Mitkä ovat ne reaaliset mahdollisuudet, jotta palautusjärjestelmä voitaisiin ottaa käyttöön? Ensinnäkin, olisi vaikea määritellä sitä, missä tilanteissa lahjansaaja on toiminut vilpittömässä mielessä. Toiseksi, voisi olla liian suuri vaatimus lahjansaajalta, mikäli hänen vastuutaan lisättäisiin ehdotuksen mukaisesti. Kolmanneksi tulisi selvittää se, onko lesken suojaaminen ylisuurelta ennakkoperinnöltä tarpeeksi painava peruste poiketa vilpittömän mielen suojasta.

Säännös olisi radikaali muutos hitaasti muuttuvalle perintökaarelle ja vaatisi laajaa selvitystyötä siitä, miten säännös vaikuttaisi käytännössä jäämistösuunnitteluun ja perittävän käytökseen. Säännöksen tulkinnassa voi aiheutua vaikeuksia varsinkin sen suhteen, että mikä voidaan katsoa perittävän tahalliseksi toiminnaksi, miten todistusvelvollisuus jakautuu sekä miten tahallinen toiminta vaikuttaa lesken oikeuksien heikkenemiseen. Olennaista on myös se, että mikä merkitys annetaan tilanteessa kolmannelle osapuolelle eli ennakkoperinnön saajalle sekä hänen tietoisuudelle perittävän tarkoitusperistä. On selvää, että ennakkoperinnön saajalle on riskialtista ottaa ennakkoperintö vastaan, ellei hän tiedä perittävän todellisista tarkoitusperistä tai ennakkoperinnön ylisuuresta määrästä. Tuleeko kolmannelle osapuolelle antaa suurempi merkitys verrattuna lesken oikeuksiin? Aviovarallisuussuhteet koetaan merkitykseltään painavammiksi verrattuna ennakkoperinnönsaajan oikeuksiin. Tulkintatilanteissa voisi tukeutua samanlaisiin perusteisiin, kuten avioliittolain vastikesäännös selventää säännöksen perusteiksi.

Miten ehdotettu säännös vaikuttaisi jo olemassa oleviin vastikesäännöksiin? Vähenisikö niiden merkitys uuden ehdotuksen myötä? Todennäköisesti säännös edesauttaisi vähentämään perittävän keinotekoisesti antamia ylisuuria ennakkoperintöjä, koska riski ennakkoperinnön palautusvelvollisuudesta olisi erittäin suuri. Näin ollen perittävä ja ennakkoperinnön saaja eivät voi olla varmoja siitä, saako ennakkoperinnön saaja todellisuudessa pitää koko ennakkoperinnön vai joutuuko hän palauttaa osan siitä perittävän jälkeen. Ehdotetun säännöksen lisääminen voisi tehdä ylisuuren ennakkoperinnön antamisen haastavaksi, koska ennakko-

perinnön saaja ei luultavasti uskalla ottaa ylisuurta ennakkoperintöä vastaan. Tähän vaikuttaa olennaisesti se, miten voidaan todistaa perittävän toimineen keinotekoisesti ja tahallisesti. Sen vuoksi lain esitöissä tulisi riittävän tarkasti perustella tahallisuuden määritelmä.

On selvää, että jäämistösuunnittelun keinojen yleistyttyä sekä uusioperheiden kasvaessa yleistyvät myös perintöriidat annettujen lahjoitusten osalta. Ennakkoperintöjen antaminen on kasvava trendi ja varsinkin perintö- ja lahjaverolain muutos voi edesauttaa asiaa. Perintö- ja lahjaverolain muutos on selvä merkki tulevaisuuden linjasta ennakkoperintöjen osalta. Lakimuutoksella halutaan suosia lahjoitusten antamista tekemällä siitä verotuksellisesti edullisempaa. Onko lakiesitystä valmisteltaessa pohdittu lakimuutoksen vaikutuksia ylisuuren ennakkoperinnön antamiseen?

Lesken oikeudet ovat muilta osin turvattu kattavasti lainsäädännössä, koska PK ja AL sisältävät muilta osin tarpeelliset säädökset ylisuurilta ennakkoperinnöiltä turvaamiseen. PK ja AL ovat säännöksiltään tarkoin mietityt eikä niitä ole muuten tarkoituksenmukaista lähteä muuttamaan. Varsinkin laskukaavat vastaavat nykyistä tarvetta ja eikä niitä ole tarvetta muuttaa.

5.4 Tutkimuksen tavoitteiden täyttyminen

Perintökaareen ei ole tehty pitkään aikaan radikaaleja muutoksia, eikä nähdä, että niitä olisi realistisesti tulevaisuudessakaan odotettavan. Tilanteessa, jossa perittävä keinotekoisilla toimilla aiheuttaa varallisuutensa pienenemisen aiheuttaakseen leskelle taloudellista vahinkoa, on muutoksia tarvitseva tilanne.

Tutkimuksen tavoitteena oli systematisoida oikeusnormeja ja oikeustapauksia niin, että lainopillisessa työssä työskenteleville olisi käytännön työssä helpompaa ja selkeämpää soveltaa ylisuurta ennakkoperintöä koskevia tapauksia. Tutkimuksen tavoite oli myös systematisoida ylisuureen ennakkoperintöön liittyvää problematiikkaa ja sen haastavia laskukaavoja. Tavoitteena oli luoda selkeä oikeusohje ylisuuren ennakkoperinnön kanssa työskenteleville lakimiehille, jotka joutuvat työssään soveltamaan vaikeita laskukaavoja. Tavoitteena oli myös esittää kehityskohtia lainsäätäjille lesken aseman parantamiseksi ylisuurta ennakkoperintöä kohtaan.

Tutkimus osoittaa lainsäädännön kehitystarpeet sekä sen, miltä osin lainsäädäntö on tarpeeksi tehokas tällä hetkellä. Tutkimuksen painoarvon merkittävyyteen vaikuttaa se, minkälainen painoarvo halutaan antaa lesken suojaamiselle kyseisessä asiassa. Painoarvon merkittävyys kasvaa, mikäli huomataan, että tulevaisuuden tuomat muutokset niin yhteiskunnassa kuin lainsäädännössä muuttuvat ja sen vuoksi myös lesken mahdollisien suojakeinojen valikoima ja sen muuttaminen voi tulla ajankohtaiseksi. Vastaavia tutkimuksia ei ole tehty vielä aikaisemmin yhtä kattavasti ja syvällisesti perehtyen lesken oikeussuojakeinoihin, joten tutkimus saattaa vaikuttaa aiheen laittamiseen syvemmälle tarkastelulle. Tutkimus voi tuoda esiin tarvittavia muutoskohtia lainsäädäntöömme, johon olisi tarpeellista puuttua. Tutkimus voi siten olla tulevaisuudessa avuksi lainsäädännön uudistamisessa.